

Gençlere
Pırlanta
Ölçüler
3

Prizma'dan
S

*Gençlere
Pırlanta
Ölçüler*

Gençlere
Pırlanta
Ölçüler

3

Prizma'dan

Gençlere Pırlanta Ölküler - 3

Copyright © Mustu Yayınları, 2011

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

**Bu kitap yayınevimiz tarafından muhterem M. Fethullah Gülen Hocafendi'nin
eserlerinden derlenmiştir.**

Editör
Aslı KAPLAN

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ
Ali ÖZER

Kapak
Nurdoğan ÇAKMAKÇI

Sayfa Düzeni
Bekir YILDIZ

ISBN
978-605-5468-42-2

Yayın Numarası
521

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gazimîr / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Ekim - 2011

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31
Tek-Er İş Merkezi Mahmutbey / İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Mustu Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No:1
34696 Üsküdar / İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Fax: (0216) 522 11 78
www.mustu.com
facebook.com/kitapkaynagi

İçindekiler

Önsöz.....	1
Ashab-ı Uhdud ve Bir Çocuk.....	3
Yeis Batağı.....	13
Tebliğde Usûl ve Yöntem.....	17
Seviyeli Temsil.....	23
İrşatta Bir Ölçü.....	31
Kitap Okuma.....	39
Ahiret İnancı.....	45
Namaz.. Namaz.. Namaz.....	53
Ahir Zaman Fitneleri.....	60
Denge.....	66
“Ne Cennet Sevdası, Ne Cehennem Korkusu”.....	71

İ'lâ-yı Kelimetullah ve Rıza-yı İlâhi	76
Tebliğde İki Önemli Esas: Sıdk ve Emanet.....	83
Sa'd B. Muaz	88
Ruh İnsanın Portresi	93
Sadakat ve Vefaya Dair	110
Cahiliye İçinde Yaşayıp Cehalete Bulaşmayanlar	117
Hataları Aza İndirme.....	129
Füyûzât Hislerinden Fedakârlık.....	136
Gaye-i Hayal Olmazsa	141
İrade İnsanı ve Önündeki Engeller	147
Kabiliyetleri Allah Yolunda Kullanma	167
İdeal Dava Adamı.....	174
Nasıl Anlatmalı?	184
Namaz - Cihad Dengesi	192
İman Hakikatleri Akla Ters Değildir	197
"Beni Anlayamadılar"	202

ÖNSÖZ

Günümüzde bilgiye ulaşma yolları oldukça fazla ve yoğun. Ancak doğru bilgiye ulaşmak o kadar kolay değil. Özellikle, zamanın hızla akıp gittiği, gideni de geri getirmemizin mümkün olmadığı günümüzde, mevcut bilgilerin tamamını taramak suretiyle istenilen doğru bilgiye ulaşmak hepsinden daha zor. Bırakın her şeye ulaşmayı bazen bir yazarın bütün yazılarına ulaşma söz konusu olduğunda bile böyle bir zorluk söz konusu.

Bu zorlukları gören bazı okurlarımızın talebini de nazara alan yayınevimiz, muhterem müellifimizin de tenisleriyle siz değerli okurlarımızın istifadesini kolaylaştırmak için Fethullah Gülen Hocaefendi'nin eserlerini hassasiyetle taradı ve tespit edilen başlıkları belli başlı okurlarımızla paylaşıp onların da düşüncelerini aldı. Sonuçta, okur seviyesi, konuların ağırlık derecesi ve gençlerin öncelikleri de nazara alınarak kademeli bir tasnif yapıldı. Böylelikle toplam on kitaplık bir seri doğmuş oldu: Gençlere Pırlanta Ölçüler.

Genç okurlarımızın ve kıymetli müellifimizin eserleriyle ilk defa tanışanların istifade edeceğini umarak bu vesileyle emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Muştu Yayınları

Ashab-ı Uhdud ve Bir Çocuk

Soru: Kısmen Kur'ân'da,¹ biraz daha genişçe Sünnet'te anlatılan ve Ashab-ı Uhdud diye anılan kıssanın günümüze verdiği mesajlar nelerdir?

Ashab-ı Uhdud'la alâkalı, hemen her tefsir kitabında anlatılan bir vak'a vardır. Müslim, Tirmizî ve Ahmed İbn Hanbel'in Müsnedi gibi bir kısım hadis kitaplarına dayanılarak anlatılan hâdise şudur: Bir kralın bir büyücüsü vardır. Yaşı epeyce ilerleyen büyücü, krala: "Ömrüm sona yaklaştı. Bana bir çocuk ver de ona büyü öğreteyim." der ve kralın kendisine verdiği çocuğa büyü öğretmeye başlar. Fakat çocuğun eviyle büyücü arasında bir rahip vardır ve çocuk bir gün o rahibin yanına uğrar. Rahibin anlattığı şeyler çocuğun daha çok hoşuna gider.

¹ Bkz. Bürûc sûresi, 85/4-9.

Bir gün halkın gittiği yol üzerine korkunç bir canavar çıkar. Çocuk yerden bir taş alır ve: “Allah’ım, eğer Sen rahibin yaptıklarını büyücünün yaptıklarından daha çok seviyorsan bu hayvanı öldür, insanlar yollarına gitsinler.” diyerek taşı atar. Canavar ölür, insanlar da yollarına giderler. Çocuk bu olayı rahibe anlatınca, rahip: “Oğlum, sen şimdi benden üstünsün. Bundan ötürü imtihan edilebilirsin. İmtihan anında beni ele verme.” der. Gün geçtikçe çocuk daha bir seviye kazanır ve meşhur olur; öyle ki körü, abrası ve diğer hastaları iyileştirmeye başlar. Derken, bir gün kralın âmâ olan bir nedimi de kendisini iyileştirmesi için çocuktan istekte bulunur; çocuğun ona karşı cevabı: “Ben kimseyi iyi edemem, ancak Allah iyi eder. Eğer Allah’a inanırsan, O sana şifa verir.” şeklinde olur. İyi olan nedim, kralın yanına gidince, kral hayret eder ve bunu kimin yaptığını sorar. Nedim de, “Rabbim iyi etti.” diye cevap verir. Kralın, “Yani ben mi?” sorusuna ise, “Hayır, benim de Rabbim, senin de Rabbin olan Allah.” cevabını verir. Kral, “Senin benden başka Rabbin mi var?” diye nedime çıkışır ve ona eziyet etmeye başlar.

Yapılan işkenceye dayanamayan nedim, sonunda çocuğun ismini söyler. Kral, çocuğu çağırıp ondan da aynı cevabı alınca, ona da işkence etmeye başlar ve bu fikrin rahipten çıktığını öğrenir. Kral üçünü de çağırarak dinlerinden dönmelerini ister ve onları ölümle tehdit

eder. Bunlar inançlarında ısrar edince, rahibi de, nedimini de testereden geçirir; çocuğa gelince, onu da yüksek bir dağdan aşağıya atmaları için adamlarına teslim eder. Ne var ki çocuk, “Allah’ım, beni bunlardan kurtar.” diye dua edince, dağ sarsılır ve kralın adamları aşağı yuvarlanır.

Adamlardan kurtulan çocuk da, tekrar kralın yanına gelir ve adamlarının başına gelenleri anlatır. Kral, bu kez çocuğu başkalarına teslim eder ve eğer dininden dönmezse onu denizin derin bir yerine atmalarını emreder. Çocuk, duasıyla onlardan da kurtulur ve krala gelerek, söylediklerini yapmadığı sürece kendisini öldüremeyeceğini bildirir. Ardından da insanları bir yere toplayıp, kendisini bir dala asmasını, sonra da torbasından bir ok çıkararak, “Çocuğun Rabbi olan Allah’ın adıyla.” diyerek atmasını ve ancak bu şekilde kendisini öldürebileceğini ifade eder. Kral, çocuğun söylediklerini yapar; ok çocuğun bağrına saplanır ve çocuk ölür. Olup bitenleri izleyen halk ise, biz çocuğun Rabbine inandık derler. Bunun üzerine kral, hendekler kazdırıp içlerini ateşle doldurtur ve inananları o hendeklere atar...²

Bir dönemde yaşanmış böyle bir hâdise, kendine has şartları göz önünde bulundurulmak suretiyle her asır için önemli mesajlar ihtiva etmektedir. Anlaşılan o ki,

² Ashab-ı Uhdûd kıssası için bkz.: Müslim, *zühd* 73; Tirmizî, *tefsîru sûre* (85); Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 6/17.

günümüzde olduğu gibi, o dönemde de bir çocuğa el uzatılmış, onunla meşgul olunmuş, sinelerde olgunlaştırılan ilhamlar onun ruhuna boşaltılarak yeni bir toplum ve yeni bir nesle doğru ilk adım atılmış. Şu kadar var ki, o dönemde, şimdiye nisbeten bir kısım kerametler daha zahir ve daha bâriz olduğu anlaşıyor. Benzer bir durum Hz. Mesih için de söz konusu idi ki o da kendi ümmetinden âmâ olanların gözlerini açıyor, hasta olanları tedavi ediyor, hatta bir mânâda ölüleri de diriltiyordu. Tabi bütün bunlar birer ikram-ı ilâhî ve birer mucize idi. İnsan bu keramet veya mucizelerle başka birine ait herhangi bir arzayı giderebilir.

Ancak, bunların yanında, ilmî kerameti, irşaddaki sistem kerametini, bu sistemi âlemşümul hale getirip işletme kerametini de hafife almamak gerekir. Bunlara nail olan bir Müslüman yetmiş seksen sene dinsizlik cereyanına maruz kalmış bir yere gittiğinde, bir de bakarsınız ki, kısa zamanda, onun çevresinde halkalar teşekkül etmiş ve o öyle bir ses oluvermiş ki, o seste upuzun bir gelecek yankılanıyor. İlmî keramet açısından bakıyorsunuz birisi çok azıcık bir şey okumuş, ama dağlar cesâmetinde şeyler biliyor. İmam Rabbânî ve Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri gibi zatlar böyle bir keramete mazhar olanlardan sadece iki simadır. Cenâb-ı Hakk'ın lütfuyla bugün bile, o zatların sesi-soluğu hâlâ âfâk-ı âlemde çınlıyor. Buna karşılık dünya kadar insan Arapça'yla birlikte diğer

dinî ilimleri hallaç etmiş ama bakıyorsunuz onlar da yerlerinde sayıyor. Üstad Hazretleri, buna bir yerde işaret eder ve bir kısım harikulâde şeylerin olabileceğine imada bulunduktan sonra, sözü muhataplarının mantığına hitap etmeye getirir. Ancak günümüzde, bir insanın gözü-nün açılmasından ve onun bir kısım hastalıklardan kurtulmasından ise böyle birinin kalb kapılarının açılması daha önemli olsa gerek. Başka bir ifadeyle Hz. Mesih'in üç beş hastayı tedavi etmesi değil, ruhunun ilhamlarıyla tamamen maddeye kilitlenmiş bir cemaati irşat etmesi daha önemlidir. Evet, O'nun bilinen mucizeleri içinde en büyük mucizesi de işte budur. Keza Efendimiz'in de en büyük mucizesi, parmaklarından suyun akması, her şeyin kendisine selâm vermesi değildir; zira bütün bunlar meydana geleceği ana kadar da, birçok insan fevc fevc İslâm'a dehalet etmiş ve O'nu dinlemişlerdi. O'nun en büyük mucizesi, ses ve soluğunun insanların sinelerinde makes bulması ve ölü kalblerin onun soluklarıyla dirilmesidir.

Böyle olunca, günümüzde keramet-i ilmiyeyle birlikte keramet-i beyaniyeye, keramet-i iknaiyeye, keramet-i irşadiyeye sahip olan çocuklar, o çocuğun yaptığı gibi kendi milletleri ve bütün insanlık adına birçok hayırlı iş yapabilirler. Zannediyorum bu çocuklar, o rahibin yanında yetişen çocuklardan daha fazla avantajlara sahip bulunuyorlar. İşte bu zaviyeden, rahibin yanında yetişen

çocuğun durumunun bizler için birçok hikmet dersi ihtiva ettiği kanaatindeyim. Ayrıca anlatılan bu vak'a ile, Hz. Musa'nın, Firavun karşısındaki tebliğ ve irşadında takip ettiği metot arasında bir paralellik de söz konusu. Aslında hep dikkatimi çekmiştir; Seyyidinâ Hz. Musa (aleyhisselâm), Firavun'la vaidleşirken, bütün halkın toplanacağı bir meydanı, vakit olarak da kuşluk vaktini seçer. Bu iki intihap da çok önemlidirler. Hz. Musa (aleyhisselâm), Cenâb-ı Hakk'a güvenip dayandığını, O'na mutlak mânâda itimat ettiğini ve elindeki âsâsının O'nun güç ve kuvvetiyle bir yılan haline geldiğini, gelip sihirbazların bütün oyunlarını bozduğunu, bozacağını göstermek için, Firavun ve onunla beraber birkaç insanla yetinmiyor; bütün halkın toplanabileceği ve izhar etmek istediği hakikatleri herkese duyurabileceği bir ortamın hazırlanmasını istiyor. Evet O (aleyhisselâm), Cenâb-ı Hakk'ın kendisine vermiş olduğu önemli bir krediyi niçin sadece Firavun ve üç beş insana karşı kullansındı ki..! O bu önemli işi, öyle bir yerde yapmalıydı ki, bütün sihirbazlar nakavt olup pes etmeliydiler ve aynı zamanda ma'serî vicdan da buna şahit olmalıydı.. bu çok önemli bir taktikti ve peygamber fetanetinin gereği idi.

İkinci bir taktik de, Hz. Musa'nın (aleyhisselâm), insanların toplanma zamanı olarak bayram günü kuşluk vaktini seçmesiydi. Yani etraftan sihirbazların geldiğini ve bir düello yapılacağını duyan herkes oraya, uykusunu

almış, dinlenmiş olacak bir şekilde geleceklerdi. Bu mevzuda Hz. Musa'nın taktiği çizgisinde olan Abdullah İbn Hüzafe'tü's-Sehmi (radiyallâhu anh), esir düştüğünde, bir papazın kendisine mühlet vermesi ve Hristiyanlığa davet etmesi üzerine ona şöyle der: "Aziz peder, bana üç dakika mehil verdiğinden dolayı sana çok teşekkür ederim. Çünkü bu üç dakikalık zaman içinde sana hak din olan İslâm'ı anlatırsam, ölsem bile gam yemem." Evet, işte böyle bir stratejinin gereği olarak, ihtimal Firavun, Hz. Musa'yı dinlemeyecek ve O'na karşı bazı taşkınlıklar yapacaktı, ama bu hâdise, geniş çapta bir fethe sebep olacak ve bir yâd-ı cemil olarak kalacaktı.

Bir üçüncü husus da sihirbazlar, o dönemin entel sınıfını teşkil ediyorlardı. Dolayısıyla Hz. Musa (aleyhisselâm), kendi döneminin elit sınıfını yenmekle işe başlıyordu ki, gerisi gelecekti.. bu tıpkı Allah Resûl'ün (sallallâhu aleyhi ve sellem) şairleri yenmesi gibi bir şeydi. Elindeki âsâ, bir mucize ifadesi olarak kocaman bir ejderha halini alıyor ve sihirbazların büyüleri ip ve sopalarını bir anda yutuveriyor. Bunun üzerine de bütün sihirbazlar, kendilerini secdeye atıp, *"أَمَّا رَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى "Biz Harun'un ve Musa'nın Rabbine iman ettik."*³ diyorlardı. Onlar bu şekilde secde edince oradaki insanlarda da bir intibah hâli hasıl oluyordu. En azından bir tereddüt ve şüphe kapısı aralanıyordu. Hz. Musa da, rahatlıkla o

³ Tâhâ sûresi, 20/70.

kalbleri eline alıyor, bal mumu gibi yoğuruyor ve şekillendiriyordu. Çünkü artık küfr-ü mutlak kırılmıştı.

Buradaki kıssanın kahramanı o rahibin yanında yetişen çocukta da bir peygamber mantığı seziliyor; ihtimal o da peygamberlik mânâsına ait bir hakikati temsil ediyordu ve Allah da onu eşrara karşı koruyordu. Öyle ki, teslim edildiği adamların kimisi dağdan aşağı düşüp ölüyor, kimisi de denizde boğulup gidiyordu. Tabii bütün bunlar Cenâb-ı Hakk'ın ona vermiş olduğu bir kuvve-i kudsiye sayesinde oluyordu. Ne yapıp yapıp onu öldürmeyi düşünüyorlardı, ama nafiye, Allah (celle celâluhu) fırsat vermiyordu. İhtimal biraz da demokratik davranıyor ve çocuğun toplum içinde uyar-mış olduğu teveccüh veya bir mânâda fitneden ötürü hemen tepesine binip öldüremiyorlardı. Belki de onu öldürmenin bir kısım içtimaî komplikasyonlar doğurabileceği endişesi de taşınyordu. Bu mevzuda açık bir şey olmamakla birlikte, bütün bunları satır aralarından çıkarabilmek mümkündür. Sonra da tıpkı Hz. Musa'nın (aleyhisselâm) yaptığı gibi, "Halkı topladıktan sonra beni bir dala asacak ve sadağından çektiğın bir oku 'Çocuğun Allah'ının adıyla' deyip atacaksın." diyor. Ve şehit olup gidiyor; şehit olup gidiyor ama değerini bularak gidiyor; geride bıraktığı ses, arkadakilerine yetip artıyor; madde temelinden sarsılıyor ve Allah'ın varlığı bütün vicdanlarda duyuluyor.

Tabii bu konu, günümüz adına bir şey ifade eder mi, etmez mi, onu bilemeyeceğim, ama ben mümkün mer-tebe bu türlü ferdî kahramanlıklardan sakınılması gerek-tiğine inanıyorum. Allah'ın bize vermiş olduğu kredi çok iyi kullanılmalı. Herhangi bir işten bazen iki, bazen üç netice alınıyorsa, onu daha rantabl şekilde değerlendirip daha fazlası alınmalıdır. Meselâ, Allah (celle celâluhu), bizim bir hasenemize bazen on, bazen yetmiş bazen ye-diyüz sevap vereceğini bildiriyor ve bununla bize aynı zamanda bir hedef gösteriyor. Yani siz de, toprağın bağ-rına attığınız her şeyi, yerinde yedi yüz olarak nemalan-dırabilirsiniz demek istiyor. Madem her işte bir hikmet var, o halde meseleyi sadece ukbâ buuduyla ele alma-mak lâzım; bunun dünyamıza ait yanlarının olabileceğini düşünmek gerek. Kur'ân ve Sünnet'in bu kabil işaret ve remizleri birer tükenmez hazinedir ve mutlaka çok iyi de-ğerlendirilmelidir.

Yine bu mevzuda bir örnek olması açısından “şehit olma” düşüncesi, çok doğru ve önemli bir mülâhazadır ama bence bu dahi birebir bir şeydir. Ferdî olarak cenne-te gidip firdevslere ulaşmak çok önemlidir, ama bunların ötesinde “vatanımız, milletimiz adına daha neler yapa-biliriz?” deyip bunların yollarının araştırılması şehitlikten daha önemlidir. Bu mülâhazayla şehitliğin önüne geç-ebilmesi, insanın kendi kadrini kıymetini daha iyi bilmey-le alâkalıdır. Şu koskoca kâinat, insan etrafında dantela

Yeis Batağı

Soru: Dünyanın ve hâssaten ülkemizin bugünkü hali insanı ümitsizliğe sevk ediyor. Bu konudaki tavsiyelerinizi lütfeder misiniz?

Mevzuyu tahlile geçmeden önce şunu ifade etmeliyim ki, dünya ve Türkiye'nin bugünkü hâli, hiç de ümitsizlik ve yılgınlığa sevk edecek durumda olmadığı gibi, bugünlerde yaşanan kriz de, günümüze has bir problem değil. Geçmişte de bu kabil durumlar tekrar tekrar yaşanmış ve netice itibarıyla hepsi de bertaraf edilmiştir.. evet hâlihazırdaki durum ne iltir ne de son olacaktır.

Şimdiye kadar kim, yürekten ve samimî olarak kendi davasına bağlanmışsa, Allah ona zafer ve muvaffakiyet ihsan etmiştir. Tarih, bunun örnekleriyle doludur. Meselâ, havarilerin Hz. Mesih'ten aldıkları mesajla koca Roma İmparatorluğunu sarsmaları buna güzel bir örnektir. Hz.

Mesih Eyle’de veya bir kısım Hristiyanların iddia ettiği gibi eğer İzmir civarında neş’et etmişse, bu insanların o günkü şartlarla nasıl çoğalıp Roma İmparatorluğu’nu sarstıklarına ve aslanların ağızlarına atılmalarına rağmen nasıl yılmadıklarına hep hayret etmişimdir. Bir avuç insanın, insanlık tarihinin seyrini değiştirecek şekilde o günün en mütegalip, en mütehakim, en müstebit hükümdarların hükmettiği ve aşılmaz lejyonları bulunan bir ülkeyi temelinden sarsmaları akıllara durgunluk verecek bir hâdisedir. İşte bu, Allah’ın gücü, Hz. Mesih’in kudsiyeti ve onun mesajının nuraniyetindendir.

İkinci olarak, imanı olan bir insan, hiçbir zaman şu bezdirici ve yıldırıcı durumlardan dolayı ümitsizliğe düşmemelidir. Zira Allah’ın sonsuz kudretini mülâhaza ederken ümitsizliğe düşmeye ne hakkımız vardır ne de had-dimizedir. Zira bizi mülkünde istihdam eden O’dur. Mülk O’nundur ve O, mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. İsterse gecede gündüz; kışta da bahar yaratır.. ve isterse gündüzü geceye, yazı da kışa çevirir. Ayrıca âyetin ifadesiyle, *“Allah’ın rahmetinden kâfir bir cemaatten başka kimse ümidini kesmez.”*⁴ Söz buraya gelmişken, mevzumuzla alâkalı Âkif’in, kendi döneminde değişik hâdiselerle sarsılan insanımıza her zaman tekrar ettiğim bir sözünü hatırlatmak istiyorum:

“Ye’s öyle bataklık)tır ki: Düşersen boğulursun.

⁴ Yûsuf sûresi, 12/87.

Ümmide sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Azmiyle, ümidiyle yaşar hep yaşayanlar;
Me'yus olanın ruhunu, vicdanını bağlar.”

Hız. Sâhib-i Zaman'ın ifadesiyle, “Yeis, mâni-i herkemâldir.”⁵ Bu itibarla olgunlaşma yolunda ve yükselme helezonunda bulunan insanlar, “Bu bâdireyi de atlatabilir miyim!” tereddüdüne düşmemelidirler. Himmetler fevkalâde âlî, ruhlar gayet fâtihâne, azimler peygamberâne tutulmalı ve “Allah bizimle beraberse, aşamayacağımız engel yoktur.” duygu ve düşüncesi içinde hareket edilmelidir. Yine o Ümit Güneşi, kaldığı Marmara Oteli'nin denize nâzır penceresinden parmağını ufka doğru uzatarak, “Kardeşlerim, ye'se düşmeyiniz, ilhadın bel kemiği kırılmıştır. O, ölüm heyecanları içinde çırpınmaktadır.” diyerek çevresine hep ümit aşlamıştır. Bu söz, bundan senelerce evvel söylenmiştir ve o zamanın dünyası ile günümüz dünyası arasında kıyaslanamayacak kadar büyük farklar vardır. Bugün dünyanın dört bir tarafında ümit tomurcukları –Allah'ın inayet ve kere-miyle– boy atıp yeşermektedir. Öyle ise, ruhlarımızı coşturacak bunca ümitbahş gelişmeler varken neden ümitsiz olalım ki!

Öte yandan, “Cihanın şarkında ve garbında 20. asırda kan seylapları, insanları kütükler gibi önüne katıp

⁵ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.54 (İlk Hayatı).

sürüklüyor ve 21. asra da yine aynı duygu ve düşünce içinde giriyoruz. Şimdi, böyle bir durumda nasıl ümitli olabiliriz ki?” gibi bir soru akla gelebilir. Zannediyorum soruda kastedilen mânâ da bu olsa gerek. Burada bütün samimiyetimle ifade edebilirim ki, Allah bir gün Kur’ân’ın elmas düsturlarını kendilerine rehber edinenlere, mutlaka dünyaya kendilerini ifade etme fırsat ve imkânını verecektir. Bunda hiç kimsenin zerre kadar şüphesi olmasın. Bugün dünyanın değişik yerlerinde öldürülen o masum ve savunmasız insanlar, inananlar hesabına yeni yeni sürgünlerin meydana gelmesi için, tıpkı baharda ağaçların budanması gibi bir mânâ ifade etmektedirler.. bu sebeple 21. asır inşaallah 20. asır gibi olmayacaktır. Şimdilerde biz, değişik yerlerde çiçeği başka, rengi başka, gülü ve bülbülü başka bahar edalı yamaçlar görüyoruz. İnşaallah her yerde ayrı ayrı baharlar açacak ve on asırlık o müsâmahakâr Müslümanlığımızla, ayrı ayrı yerlerde meydana getirilen bu kanaviçeyi birbirine bağlayıp bütünleştireceğiz. Ne var ki bütün bunlar, durup dururken kendi kendine de olmayacaktır. Bunlar için azami ızdırap, dua, tazarru ve gayret gerekir. Evet, Allah’tan inayet için gayret göstermek şarttır. Şayet âhesterevlik edilmez, gerekli ceht ve gayret de gösterilirse, Cenâb-ı Hak –inşaallah– bu son dünya kışını da bahara tebdil edecektir.

Tebliğde Usûl ve Yöntem

Soru: Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir sahabiye: "Müslüman ol" dediğinde, o sahabinin: "Kendimi isteksiz buluyorum." demesine mukabil; "İsteksiz olsan da Müslüman ol."⁶ buyurmasının, Müslümanlara verdiği mesaj nedir?

Aslında başka pek çok insan bu şekilde isteksiz Müslüman olmuş ama sonra da Efendimiz'in sohbetinin vermiş olduğu insibağla derinleştikçe derinleşmişlerdir. Zaten herkesin birdenbire Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) gibi Müslüman olması ve o ölçüde derinleşmesi de beklenemez. Hatta Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Talha, Hz. Zübeyr gibi sahabilerin dahi belli bir müddet direnmesi söz konusu olmuştur. Ne var ki, onların bu durumu

⁶ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 3/109, 181; Ebû Ya'lâ, *el-Müsne'd* 6/471.

hiçbir zaman bir inat ve temerrüt olarak da değerlendirilmemelidir. Çünkü daha sonraki zuhur, ilk programlanmanın neticesidir; onlar kalben ve fikren programlandığı şeye ulaşamadıklarından dolayı belli bir dönem başı açık, yalınayak hayalleri ile dolaşmışlardır ama yürekleri hep Müslüman olarak çarpmıştır. Ve bir gün gelmiş, artık en küçük bir tereddüt dahi yaşamamışlardır.

Aynı şekilde Hz. Hamza da, –Efendimiz’le aralarında bir yaş var veya yoktur– gelip Müslüman olduğu dönemde 45 yaşlarında bir insandır. Bir hadisin ifadesine göre 45 yaşı, hem Müslümanlık adına, hem de küfür ve dalâlet adına ilk damganın vurulduğu dönemdir. Yani belli bir yaştan sonra insan mafsallarının kireçlenip, artık rahat hareket edememesi gibi, bu yaştan sonra da bir insanın duyguda düşüncede ve ruhî yapısında değişmesi çok zordur. Onun için Cenâb-ı Hak, Hamza’ya çok önemli bir kombinezon hazırlamış ve onu kendisinde şok tesiri yapacak bir hâdisenin içine çekmiştir. Hâdisemizce malum; bir yerde ashab-ı kirama eziyet edilmiş, Efendimiz’in başına taş, toprak saçılmış ve hakaretin en utandırıcılığı yapılmıştı. İşte o esnada Hz. Hamza aslan avından dönmüş geliyor ve tam bir metafizik gerilim içindeydi. O, bu haliyle Mekke’ye girerken yeğenine yapılan hakaretler kulağına fısıldanıvermişti. Işığa ermeden de onun çok nezih bir ruhu vardı ve tam bir peygamber amcasıydı. Yeğenine yapılan onca hakaret, fevkalâde

rikkatine dokunmuş ve hemen oracıkta Efendimiz'e taraf olduğunu ilan edivermişti.⁷ Dolayısıyla o, normal bir yerde otururken, "Gel amcacığım, Müslüman ol." sözü ile değil de, kendisinde şok tesiri yapacak böyle bir hâdiseye karşı karşıya kalınca yıldırım süratiyle Müslüman oluvermişti. Demek onun bu son adımını atabilmesi için, böyle bir hâdiseye ihtiyaç vardı. Siyer felsefesi açısından bence bu mesele oldukça önemlidir.

Siyerciler, Seyyidina Hz. Hamza'nın, Müslüman olduktan sonra yirmi dört saat tereddüt geçirdiğini nakletmektedirler.⁸ Her ne kadar bir şok tesiri ile işin içine girmişse de, arkada bıraktığı kırk beş yıllık bir hayatı vardır. Zaten bir insanın birdenbire o koskoca hayatı, hem de Müslümanların kâfirlere karşı koyamadıkları ve Mekke'yi bırakıp başka taraflara hicret etmek zorunda kaldıkları bir dönemde bir kenara atması bir hayli zordur ve Hz. Hamza bu zoru başarmıştır. Diğer taraftan kendisi gibi güçlü kuvvetli yüzlerce insan –ki bunlar arasında Hz. Halid, Hz. Ömer gibi güçlü isimler de vardı– sağda-solda dolaşüyor ve Müslümanlığa iltifat etmiyorlardı. Yani ortada iman adına insanın ruhunu şahlandıracak herhangi bir şey görülüyordu. Diğer taraftan o, Kur'ân'dan çok fazla âyet dinlememiş ve amca-yeğen ilişkisinden dolayı

⁷ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/128-129; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/213.

⁸ Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/213.

da belli bir büyüklük psikolojisi içindeydi. Çoğu zaman, bu iki büyüklük çatışmasını içinde duyuyor ve semavî büyüklüğe karşı, “Senden mi nasihat alacağım” duygu ve düşüncesine sevk eden amca büyüklüğü altında eziliyor, presleniyordu. Böyle bir insanın muvakkaten bir tevakkuf geçirmesi gayet normaldir. Hâsılı, o da küçük bir tevakkuf yaşadı, fakat Cenâb-ı Hakk’ın inayeti yetiştirdi ve “Sâbikûn u evvelûn” zirvesine yükseltti. Zannediyorum o zaman bu tür insan pek çoktu. Onlardan bir kısmı kazandı, bir kısmı da kaybetti. Meselâ; A’sâ onlardan biriydi. Yumuşak ve nezih ruhlu bu büyük şair, gelmiş İslâm’ı kabul etmiş, fakat Efendimiz’in yanından ayrıldıktan sonra birisinin, “Biliyor musun bu din içkiyi de yasak ediyor.” demesi üzerine, hemen bir düşüneyim demiş ayrılmış, ancak tekrar geri dönmeye ömrü vefa etmemişti.⁹ Oysa alışkanlığını Efendimiz’e bildirse idi belki, “Hele sen bir Müslüman ol, sonra içkiyi düşünürüz.” diyecekti. Çünkü O biliyordu ki, ertesi günü sohbetle doyacak, huzurun insibağı ile boyanacak, Allah’a kurbiyetle ayrı bir zevk-i ruhanîye ulaşacak ve kısa zamanda alışkanlığını da terk edecekti.. ve kim bilir daha niceleri aynı tâlî’sizliğe dâçar oldu!..

Burada konuyla alâkalı olması açısından birkaç misal daha vermek istiyorum: Ebû Süfyan ve Safvan İbn Uyeyne de “Lâ ilâhe illâllah” derken çok içlerine

⁹ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmi’l-Kur’ân* 3/56.

sindirememişlerdi. Bunların kalbleri önce ganimetle telif edilmiş, Müslümanlığa kazanılmış; sonra da Efendimiz'i tanıdıkça, çok hızlı bir değişiklik yaşamışlardı. Meselâ; Hz. Halid büyük bir komutandı. Öyle ki, herkes savaşa katılacağı zaman onun bulunduğu cepheyi tercih ederdi. Elbette ki böyle bir insanın cephe değiştirmesi de kolay olmayacaktı. Ama yerini bulunca da bir hamlede aradaki mesafeyi kapatıvermişti. Ve yine siyercilerin ifadesiyle bir ok gelip gözüne saplandığında, ona bakıp sonra da, "Neye yararsın ki, yetmiş sene kendi sahibini görmedin!" diyecek kadar yürekli davranan Ebû Süfyan da zor yer değiştirmişti ama tam değiştirmişti.¹⁰ Bir zaman kendisine ganimet mallarından yüz deve birden verilince, "Vallahi bu insanın hiç açlığa, susuzluğa maruz kalırlım endişesi yok. Demek bir insanın bu kadar cömert, bu kadar cıvanmert olabilmesi için sırtını bir Ganiyy-i ale'l-ıtlâk'a dayaması lâzım." demişti. İşte bütün bu örnekler, zannediyorum Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) davranışlarındaki isabeti göstermesi açısından yeterlidir.¹¹

Evet, başta sadece hisleriyle bağlanıp Müslüman olanlar, daha sonra Efendimiz'i ve O'nun sadık arkadaşlarını tanıyınca İslâm'a kuvvetli bağlarla bağlanıvermişlerdi. Bu mânâda bir kaynaşma ve gönüllerin fethedilmesine

¹⁰ Bkz.: İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe* 6/158.

¹¹ Müslim, *zekât* 137; İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 2/152-153.

vesile olduğu için Kur’ân-ı Kerim, Hudeybiye anlaşması-
na “*Apaçık fetih*”¹² demiştir. Çünkü bu dönemdeki sulh
ve beraber bulunma sayesinde gönüller İslâm’a birden-
bire ısınıvermişti. Evet Müslümanların yumuşak halleri,
gönüllere girmedeki samimiyetleri bütün insanları onla-
ra çekiyordu. Osman İbn Talha, Amr İbn Âs, Halid İbn
Velid gibi isimler, bu dönemde kazanılmışlardı. Zaten bir
ön yargı ve şartlanmışlık söz konusu değilse, Efendimiz’i
ve ashabını gören kimsenin Müslüman olmaması dü-
şünülemezdi. Zannediyorum o şartlanmışlıktan sıyrıl-
arak bakan herkes, Abdullah İbn Selâm gibi –ki o bir
Yahudi’dir– “Vallahi bu çehrede yalan yok.”¹³ diyebili-
yor ve hemen yer değiştiriyordu.

Netice olarak insanlarla bir arada bulunup ortak
değerleri paylaşma, Allah’ın izniyle nice katı gönülle-
ri yumuşatmış ve fethetmiştir. Bu yüzden Efendimiz
(sallallâhu aleyhi ve sellem), insanları ilk etapta o kudsi
dairenin içine çekmeye çalışmış ve isteksiz olsalar da on-
ların Müslüman olmalarını istemişti...

¹² Fetih sûresi, 48/1.

¹³ Tirmizî, *kıyâmet* 42; İbn Mâce, *ikâmet* 174; Dârimî, *salât* 156.

Seviyeli Temsil

Soru: Müslümanlar, dinleri hak olmasına rağmen niçin başka devletlerden geri kalmıştır?

Evet Müslümanlar bugün pek çok sahada, bilhassa batılı ülkelerin hemen hepsinden geri kalmış durumdadırlar. Bu bir vâkıa olarak doğrudur. Bunun pek çok sebebi vardır; ama zannediyorum en başta Kur'ân'ı doğru anlayıp seviyeli temsil edememeleri gelmektedir. Daha başka sebepler üzerinde de durulabilir ama bana göre tedennî sâiklerinin başında bu gelmektedir. Allah'ın (celle celâluhu) yüce kelamını ruhumuza mâl etmede, yaşamada, hayatımıza hayat kılmada gösterdiğimiz gevşeklik bugünkü durumumuzu netice vermiştir. Bir zamanlar, Kur'ân'ı olduğu gibi anlayıp tam temsil eden insanlar, dünya çapında başarılar elde edip, hemen her alanda zirveleri tutmuşlardı. Başta 4 büyük raşit –doğruyu bulmuş,

doğruyla kaynaşmış ve bütünleşmiş, Allah Resûlü'nün hilafet yanının temsilcileri- halifeler, bunların başında gelir. Daha Hz. Osman (radiyallâhu anh) döneminde Hazar Denizi aşılmış, Amuderya'ya varılmış ve Aral gölü çevresi huzurun soluklandığı, ilmin yaygınlaştığı bir ideal bölge haline gelmişti. Bütün bu baş döndürücü gelişme ve ilerlemeler, 10-15 sene gibi kısa bir zaman içinde gerçekleşmiş oluyordu. Çünkü bu dönemde temsil vazifesi bihakkın yerine getiriliyordu. Daha sonraları Emevî-Abbasi, Selçuklu-Osmanlı gibi devletler bu süreci belli ölçüde devam ettirdiler.

Hâsılı, mesele gelip İslâm adına bilinmesi gerekli olan şeylerin bilinmesine, idrak edilmesi ve hayata geçirilmesi zarûrî olan hususların kavranıp yaşanmasına bağlanmaktadır. Zannediyorum Müslümanlar, bunları yapamamanın cezasını çekiyorlar bugün. Tarihin şهادetiyle sabittir ki; bugüne kadar zamanın aşındırıcı dişleri arasında çiğnenmemiş ne bir millet, ne bir toplum, ne bir devlet ve ne de bir medeniyet vardır. Şimdiye kadar ne büyük devletler, ne muhteşem imparatorluklar ve ne medeniyetler o gaddar u devvarın dişleri arasında öğütölüp gitmişlerdir de bunu kimse durduramamıştır. Evet, herkes, her toplum, her millet bir gün mutlaka mîâdını dolduracak ve yok olacaktır. İkbâlleri idbarlar takip edecek ve bir bir gelenler bir bir gidecektir. Ancak birinin tâli' yıldızı sönerken, bir başkasının ki parlayacak ve bu şekilde

ölüm ve doğumlar birbirini takip edip duracaktır. Bu Allah'ın bir kanunudur. İnsanlar ve medeniyetler doğarlar, büyürler ve ölürler. Biz de bir mânâda, eski şartlar çerçevesinde mîâdımızı doldurmuş sayılırız.

Öte yandan; 8-10 asırdan beri, milletimiz bir kısım kâfir ve zalimler tarafından sürekli baskı altında tutulmakta ve gelişip inkişaf etmesine fırsat verilmemektedir. Evet, şu 8-10 asırlık tarihimiz itibarıyla bizler, İslâm'ı temsile çalışırken, korkunç bir taassup ve yobazlıkla gelip gelip bize toslayan bir düşman cephe vardı ki, hiçbir zaman ellerini yakamızdan çekmediler. Tek başına bir milletin bütün bunlara mukavemet etmesi ise çok zordu. Bakın, Haçlı seferleri başladığı günden itibaren, hiç durmadan gelip gelip üzerimize çullandılar. Biz 3-4 asır sürekli bunları göğüsledik. Sonra Devlet-i Âliye ile uğraşmaya başladılar; hatta onun içine sızıp bu koca milleti paramparça ederek birbirine düşürdüler.. yer yer içimize ırkçılık mülâhazaları atarak, Türk'ü Kürd'e, Kürd'ü Boşnak'a, Boşnak'ı Arnavut'a vurdurdu ve herkesi birbirinin kurdu haline getirdiler. Çekip giderken de geride bir sürü virüs bıraktılar. Bütün bu olumsuzlukları da geri kalışımızın sebepleri arasında zikredebiliriz.

Entelijansiyamızın gafleti de, geri kalışımızın önemli sebeplerinden biridir. Buna “münevver körlüğü” de denebilir. Evet bir dönemde, biz de ilim, teknik ve teknoloji açısından aydınlanma mülâhazasıyla dışarıya bir hayli

insan göndermişiz. Ancak gidenlerin çoğu gittikleri yerlerde mahiyet değiştirmiş, fıtrat ve karakter dejenerasyonuna uğramış, hatta bunlar arasında milletini, tebaasını değiştirenler bile olmuş.. ve sonra bu çarpık beyin gücü hiç de arzu edilmeyen bir seviyeye ulaşmış ve koskoca bir millet üç-beş maceraperestin gadrine uğramıştır.

Bu konuda Bediüzzaman'ın yaklaşımları da çok dikkat çekicidir. Onun bu konudaki düşüncelerini özetlemekte yarar var: O, bizim geri kalışımız ve başkalarının ileriye gitmesini, bize ait bir kısım kusur ve seyyielere bağlar. Bunu biraz daha açalım; her mü'minin her sıfatının mü'min olması şart değildir. Bazı mü'minlerde kâfir sıfatları bulunabilir. Her kâfirin de her sıfatı kâfir olmayabilir. Bazı kâfirlerde mü'min sıfatlarının bulunması mümkündür. Meselâ tembellik bir kâfir sıfatıdır. Kahvehaneleri doldurup sabahtan akşama kadar oturmak da öyle. Sistem ve yöntem bilmemenin de mü'mine yaraşır yanı yoktur. Bir mü'min namaz kılıyor, oruç tutuyor olabilir; ama eğer o, kahvehanelerde zaman öldürüyor, sistemden, yöntemden de haberi yoksa, mü'min evsafı adına onu olumlu kabul etmemiz mümkün değildir. Allah'ın ilk emri "Oku"¹⁴ iken, okumadan nefret etmek bir kâfir sıfatı olsa gerek...

Şimdi gelin bir kâfir düşünün ki, hayatını disipline etmiş, program altına almış ve öyle metodlu çalışıyor ki,

¹⁴ Alak sûresi, 96/1.

bir dakikasını bile zayi etmiyor. İşte bu kâfir, bir mü'min sıfatını hâiz sayılır. O, bir durakta otobüs beklerken kitap okuyorsa mü'mince bir iş yapıyor demektir. Eğer Allah (celle celâluhu), insanların ihraz ettikleri vasıflara göre hüküm veriyorsa –ki veriyor– kâfirde bir mü'min sıfatı olduğu takdirde onu galip kılması âdet-i sübhâniyesinin gereğidir. Tabîî, kâfir evsafıyla ittisaf etmiş bir mü'min için de bunların aksi söz konusudur.

İkinci olarak, Bediüzzaman yaklaşık şu mütalaayı serdeder: İnsanları hak bir hedefe götüren vesileler de hak olmalıdır. Aksi halde maksadın aksiyle tokat yenilir. Aksine eğer hakka ulaşma adına bâtil vesileler değerlendiriliyorsa, meselâ, insanlara İslâm adına bir şeyler anlatalım denirken, kitle ruh hâletinden istifade etme gibi bâtil bir yola tevessül ediliyor, propaganda gücüne dayanılıyor ve insanlar aldatılıyorsa, böyle bir yolda başarıların devamı imkânsızdır. Bu yüzden, Allah'a giderken, attığımız her adımın, O'nun rızası dairesinde olup olma-
dığına fevkalâde dikkat etme mecburiyetindeyiz.¹⁵

Biraz daha açabiliriz: Birkaçasından beri Müslümanlar, hakka, hakikata giderken, hep bâtil yolları, bâtil sistemleri denemişlerdir. Allah da maksatlarının aksiyle onları sürekli tokatlamıştır. Diğer yandan Müslümanlar arasında uzlaşmacı olacağımıza hep uzaklaştırmadan yana olmuşuzdur. Hâlbuki tevfik-i ilâhînin en büyük teminatı ve

¹⁵ Bediüzzaman, *Sözler* s.792 (Lemeât).

bizim Allah katında kabul gören en büyük fiilî duamız, ittifakımızdır. Hakk'ın hatırı âlîdir. Meşrep ve mizaç farklılıkları fitratın muktezasıdır. Öyleyse hemen şunun bunun aleyhinde olmamak ve onunla uğraşmak yerine yapılan her hizmeti alkışlamak mü'min olmanın gereğidir.

Bu konuda üçüncü husus da Allah'ın kanunlarına riayet meselesidir. Allah'ın (celle celâluhu) iki çeşit kanunu vardır. Bunlardan biri, kâinatta cereyan eden ve fizik, kimya, astronomi, astrofizik, biyoloji ve tıp gibi değişik ilimlerin esaslarını teşkil eden kanunlardır. Buna “kâinat kitabı” da diyebiliriz. Bu kitap bir bakıma sessizdir, fakat dilinde binbir nağmenin tesiri gizlidir.

İkincisi; nebiler vasıtasıyla Allah'ın bize gönderdiği kanunlardır ki, bizde Kur'ân, diğer peygamberlerin elinde de Tevrat, Zebur, İncil gibi kitaplardan ibarettir. İşte bu iki kitabın da bilinmesi ve hükümlerine riayet edilmesi şarttır. Ekseriyet itibarıyla, kâinat kitabını okuyup değerlendirmenin mükâfatı dünyada verilegelmiştir. Kur'ân'a uymanın mükâfatı da ahirette. Binaenaleyh mü'minler, Kur'ân'ın sadece ibadet ü taata müteallik meselelerine uyuyorlarsa, mükâfatsız kalmayacaklar ama bu, ahirette olacaktır. Başkaları kâinat kitabını okuyor ve onun kanunlarına riayet ediyorsa onun mükâfatı da dünyada verilecektir. Hem dünya hem ukbâ muvaffakiyetlerine gelince; bu da her iki kitabı aynı seviyede okuyup anlamaya bağlıdır. Aslında bu iki kitap, bir hakikatın iki

yüzünden ibarettir. Her ikisinde de aynı el ve aynı kudret vardır. Kâinatı, çeşitli zenginlikler ve derin muhtevasıyla bir kitap, bir meşher haline getirip önümüze seren Cenâb-ı Hak –tabir-i câizse– aynı zamanda onu bir de Kur’ânıyla seslendirmektedir. Hatta O, kâinat kitabının bir parçası olan bizleri de yine Kur’ân’la bize anlatıyor. Câzibe-dâfia, infilak, nümüvv kanunları çerçevesinde, bütün varlıkla alâkalı bize neler ve neler anlatıyor.! İşte bu iki kitaptan herhangi birindeki bir eksiklik, bize telafisi imkansız nelere ve nelere mâl olagelmıştır...

Şimdi yeniden konuya dönelim: Bugün bazı Müslümanlar, belki Kur’ân’ın ibadet ü taate müteallik meselelerini biliyorlar ama; şariat-ı fitriye veya âyât-ı tekviniye-yi, yani kâinattaki câri kanunları bilemiyorlar; bilip uygulamaya koyamıyorlar. Onun için de sürekli mağlubiyet ve hezimet tokatları yiyip duruyorlar. Kâfirlere gelince, onlar Kur’ân’ın dünyaya ait meselelerini, hayata geçirebildiklerinden her zaman mükâfatlarını alabiliyorlar. Öyleyse bizler her iki kitabı da aynı seviyede, mütalaa edip hayatımıza hayat kılmakla, hem dünya hem de ukba saadetine namzet olduğumuzu düşünce ve tavırlarımızla isbat etme mecburiyetindeyiz.

Son bir husus da, 19. asırda üst üste yaşadığımız hezimetlerdir. Evet bu yıllarda biz sürekli, içte ve dışta sırtımızdan hançerlendik ve iki büküm olduk. Aslında bu bir bakıma Müslümanların uyanmasına vesile olmadı da

değil. Müslümanlar inançlarını bütün dünya karşısında en üst seviyede temsil edecek ve dinlerini bütün dünyaya bir kere daha duyuracak kıvama gelmişti. Hâlbuki 18. asra girerken, batıdaki baş döndürücü değişimler karşısında, insanımız şaşırıp kalmıştı. İhtişam dönemini çoktan unutmuş, millî hisleri sarsılmış ve mâzisiyle bütün bütün kopuk hale gelmişti. Dolayısıyla o günün insanı kendi çağı ile kat'iyen hesaplaşamazdı. Bize gelince, zannediyorum aynı şeyler bizler için de geçerli. Bakın 21. asrın eşiğinde bulunuyoruz ama teorik seviyede dahi olsa hâlâ kendimize ait, herhangi bir konuyla alâkalı hiçbir sistem geliştiremedik. Sağlam bir iktisadî sistem kuramadık. Pozitif ilimleri bütün bütün ihmal ettik. Bari şimdilerdeki şu kıpırdanışı değerlendirebilseydik. Gece-gündüz çalışarak, okuyarak, düşünerek ve çağı kavramaya çalışarak... Bunu başarabilirsek bir taraftan Rabbimize karşı iştihakımız, sevgimiz ve inancımızla kanatlanacak, diğer taraftan Allah'ın kâinat kitabı içinde araştırmalar yapıp, elde ettiğimiz neticeleri hayata geçirebileceğiz. Bunları gerçekleştirdiğimiz takdirde 21. asrı yaşadığımızdan söz edilebilir; yoksa kendi kendimizi aldatmış oluruz.

İrşatta Bir Ölçü

Soru: Efendimiz'in tebliğ ve irşat vazifesini yerine getirirken bütün sınıflara yaklaşma tarzı nasıl olmuştur. Misallerle izah eder misiniz?

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) irşat yolu, cemiyetin her kesimine açık bir şehrah ve her seviyedeki insana bir mektep gibidir. Bu mektebin talebeleri arasında yaş ve sınıf bahis mevzuu değildir. Meselâ bu mektebe ilk intisap eden talebelerden Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) 37, Hz. Ali (radiyallâhu anh) ise 7-8 yaşlarındadır. Yine bu mektebin müdâvimlerinden Hz. Zeyd b. Hârise (radiyallâhu anh) –bu zat Efendimiz tarafından hürriyetine kavuşturulmuş bir köledir– ilklerdendir. Allah Resûlü, Hz. Zeyd'in kendisini herkese ve her şeye tercih etmesine karşılık onu “evladım” deme gibi bir şerefle şereflemiştir. Bunun üzerine de herkes

ona “Zeyd İbn Muhammed” demeye başlamıştır. Ahzâb sûresindeki, evlatlıkların öz oğul gibi olmadığını ifade eden âyet¹⁶ nâzil olacağı âna kadar da Hz. Zeyd bu şerefli unvanı korumuştur.¹⁷ Daha sonraları bu şanlı Sahabi, Efendimiz tarafından “Mute”ye giden orduya kumandan olarak tayin edilmiş ve burada şehadet mertebesine yükselmiştir. Yine ilklerden biri de kadınlık âleminin sultanı Hz. Haticetü'l-Kübrâ Vâlidemizdir ki, bu mektebin en büyük talebelerinden biri sayılır.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), sema buudlu bu mektebin kapılarını, fark gözetmeksizin toplumun her kesimine ardına kadar açmıştır. Bu mektebe Bilâl-i Habeşî, Selmân-ı Fârisî ve o gün bir demirci çırağı olan –o çırağa ruhumuz feda olsun– Habbab (radiyallahu anhum) devam etmektedir. Efendimiz, Bilâlleri, Selmânları ve Habbabları hemen her zaman toplumun en saygıdeğer insanlarıyla eşdeğerde tutmuş ve onları yanından hiç ayırmamıştır. Hatta bir kısım zengin ve soylu müşrikler, ihtimal Müslüman olma yoluna girince, “Sen bunları yanından ayır. Biz geldiğimiz zaman Seninle husûsî görüşelim.” şeklindeki tekliflerine Nebiler Serveri hiç mi hiç itibar etmemiştir. Her ne kadar bazı yazar ve vak'anüvisler, “Hz. Peygamber bu mevzuda müşriklere biraz temâyül

¹⁶ Ahzâb sûresi, 33/4.

¹⁷ et-Taberî, *Câmiu'l-beyân* 21/119-120; el-Beğavî, *Meâlimü't-tenzil* 3/506.

eder gibi göründü.” türünden bazı yakıştırmaları olsa da bunun doğru olması mümkün değildir. Zira Efendimiz *لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ* hakikati¹⁸ ile serfirâzdır. Yani Allah, O’nun geçmişini bağışladığı gibi geleceğe ait yapacağı şeylere karşı da günah yollarını kapamıştır. Allah Resûlü, Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi küfürde topluma öncülük yapan kimselerin inanmalarını ve Müslümanlığa omuz vermelerini çok arzu etmiştir ama, bunlar, bütün istidatlarını körelttiklerinden inanamamışlardır. Zâhirî esbap açısından Ebû Cehil veya Ebû Leheb’in inanması halinde bütün bir Mekke, Urve İbn Mesud’un iman etmesi halinde de bütün bir Taif halkının Müslüman olması muhtemeldi. O, bu mülâhaza ile onların iman etmeleri için farklı şeyler düşünebilirdi. Ama –kanaat-i âcizanemce– Allahu Teâlâ, O’na asla böyle bir şeyi düşünme fırsatını vermemişti. *وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ* “Sabah akşam seninle beraber Allah’ın hoşnutluğundan başka bir şeyi düşünmeden O’na ibadet edenleri sakın yanından kouma!”¹⁹ âyeti böyle bir fırsatın verilme-
yişinin en güçlü referansıdır. Bu durum, bütün peygamberler için bahis mevzuu olsa gerek. Meselâ inkârcıların, *“Hem sonra senin peşinden gidenler toplumumuzun en düşük kimseleri, bu da gözler önünde!”*²⁰ demelerine karşı Hz. Nuh tutum

¹⁸ Fetih sûresi, 48/2.

¹⁹ En’âm sûresi, 6/52.

²⁰ Hûd sûresi, 11/27.

ve davranışlarıyla alâkalı kararlılığını: وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا *Ben, o iman edenleri kovacak da değilim. Elbette onlar Rabbilerine kavuşacaklar ama ben sizin cehalet içinde yuvarlanan bir toplum olduğunuzu görüyorum.*"²¹ sözleriyle göstermiştir.

Mekke'de fakir bir çoban olan Abdullah İbn Mesud (radiyallâhu anh), İslâm'la şereflediği andan itibaren hayatının sonuna kadar Efendimiz'in yanından hiç ayrılmamıştır. O kadar ki bazı kimseler onu, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) aile fertlerinden biri sanırlardı.

Yine bu mektebin talebelerinden birisi de Hz. Selmân'dır. Nebiler Serveri onun için *"Selmân ehl-i beytimdendir."*²² iltifatında bulunmuştu. Hâlbuki Hz. Selmân'ın Acem veya Türk olduğuna dair rivayetler var..

Evet Efendimiz, o semavî mektebinin çerçevesini olabildiğine geniş tutmuştu. İbtida ile intihâyı cem etmiş bu yüce Nebi, talebeleriyle yaptığı derslerde öylesine bir malzeme kullanırdı ki, en aşağı seviyedeki çırağı ile –o çıraklara ruhumuz feda olsun– Hz. Cibrîl o ders-ten aynı şekilde istifade ederdi. Evet bu derslerden herkes kendi seviyesine göre yararlanır ve o gül hüzmelerinden peteğine bir şeyler koymasını bilirdi. Dersler o kadar

²¹ Hûd sûresi, 11/29.

²² et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 6/212; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 3/691.

anlaşılır ve derin idi ki, Cibrîl bile bazen o huzurun sadık talebelerinden biri olarak oturup Efendimiz'in sohbetini dinlerdi. Yine Mikâil, bazen sözden çok iyi anlayan Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) ile O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) sohbetinde bulunurdu. Hatta bir gün sohbet öylesine derinleşip buudlaşmıştı ki, Hz. Ebû Bekir kendinden geçerek hayret ve hayranlık içinde, bakışlarını Efendimiz'e çevirerek, "Sizi böyle kim edeplendirdi?" demişti. Efendimiz de herhangi bir tekellüfe girmeden bu soruya "*Benim muallimim Allah'tır. Bana öğretilen şeyleri de O öğretti.*"²³ cevabını vermiştir.

Sâniyen Efendimiz tebliğ vazifesinde kendisi için gerekli olan vasıflarla tam muttasıf olarak gönderilmiştir. Evet Allah (celle celâluhu) O'nu, bu yüce vazifesinde fetanet, ismet, emanet ve sıdkla serfirâz kılmıştır.

Fetanet, cerbezeye gitmeyen, daima insanlar için çok faydalı muhakemeler ortaya koyan ve sırat-ı mustakîmi temsil eden üstün akıl demektir. Efendimiz'de -hâşâ- cerbeze yoktur ama, her meseleyi çok kıvrak şekilde kavrama vardır. Bernard Shaw'un da, "Problemlerin üst üste yığıldığı asrımızda bütün müşkilleri bir kahve içme rahatlığı içinde çözen Hz. Muhammed'e (sallallâhu aleyhi ve sellem) beşer ne kadar muhtaçtır!" sözüyle ifade ettiği gibi, Allah Resûlü en muğlak meseleleri her zaman çok

²³ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 18/228; *es-Sülemî, Âdâbü's-sohbet* s.124.

sonra, insanlara hep emniyet telkin etmiştir. Zaten O, peygamber olmadan önce de “el-Emin” namıyla anılmaktaydı. Doğrusu O, herkese öyle bir emniyet telkin etmiştir ki, Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi en amansız düşmanları bile, O’nun emin oluşunu kabulde tereddüt göstermemişlerdir. Zira Allah Resûlü bütün hayatını engin bir emniyet ruhuyla geçirmiştir.

Şu tablo bu hakikate güzel bir misal teşkil eder: Hz. Yâsir (radiyallâhu anh) henüz Müslüman olmamıştır. Bir gün dışarıya çıkan oğlu Hz. Ammâr’a nereye gittiğini sorar. Hz. Ammâr: “Muhammed’in yanına.” cevabını verir. Bunu öğrenen Hz. Yâsir, oğluna şunları söyler: “O, emin bir insandır. Mekkeli O’nu böyle tanır. Eğer O, peygamber olduğunu söylüyorsa doğrudur. Çünkü O’nun yalan söylediğini kimse duymamıştır.”

Buna bağlı olarak Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir de **sıdk** sıfatı vardır. O hayatında bir ke-re olsun yalan söylememiş ve her zaman çevresine güven telkin etmiştir. Evet Nebiler Serveri hep doğru yaşamış ve doğruluğu tavsiye etmiştir. Zaten bir hadis-i şeriflerinde de O şöyle buyurur: “Doğruluktan ayrılmayınız. Doğruluk sizi birr’e (iyilik, hayır), o da sizi cennete ulaştırır. Kişi doğru olur ve daima doğruyu araştırırsa, Allah katında sıddıklardan yazılır. Yalandan sakının; yalan insanı fücûra (günaha) o da cehenneme götürür. Kişi

durmadan yalan söyler ve yalan araştırırsa Allah katında yalancılardan yazılır.”²⁶

Hâsılı, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) irşad ve tebliğinde bu yüce vasıflarının çok büyük tesiri olmuştur. Günümüzde de kendini insanlığa adanmış sevgi kahramanları, gönül verdikleri davada muvaffak olabilmeleri için, yukarıda zikredilen bu vasıflarla muttasıf olmak zorundadırlar. Bu vasıfları arzu edilen seviyede olmayanların değişik arıza ve problemler yaşamaları kaçınılmazdır. Efendimiz toplumun her kesimine açık olan mektebinde, büyük ölçüde o mümtaz şahsiyetiyle müessir olmuştur. Günümüzün güzîde nesilleri de, Efendimiz’in bu sıfatlarıyla vasıflanmaları ölçüsünde çevrelerine müessir olup çok kolaylıkla insanları aydınlık ufuklara taşıyabileceklerdir.

²⁶ Buhârî, *edeb* 69; Müslim, *birr* 101.

Kitap Okuma

Soru: Kitap okumaya zorlayıcı faktörler nelerdir? Okuma alışkanlığını nasıl kazanabiliriz?

Kitap okumak çok önemlidir; hususiyle de insanı Rabbine ulaştıracak, onu gaye-i hayal saydığı neticeye bağlayacak, kâinatın gerçek mânâda fethine vesile olacak, kendisi için kapalı meseleleri açacak; dahası kara delikleri cennetin birer koridoru haline çevirecek ve en zulmetli noktalarda dahi sürçmeden yürüyebilmesini temin edecek kitapları okumak çok önemlidir.

Yukarıda belirtilen türden kitapları okumakla metafizik gerilim, birbirini destekleyici mâhiyetinde “salih daire” teşkil ederler. Zira iyi bir kitap, metafizik gerilime; metafizik gerilim de o kabil kitapları okumaya sevk eder. Evet, insan kitap okudukça ondaki gerilim daha da artar ve o,

gerilim arttıkça fırsatları kitap okuyarak değerlendirir. Bu sayede inançla gerilmiş aydınlık ruhlar, küfür ve dalâlete karşı hep donanımlı olur, aydınlanır ve başkalarını da aydınlatırlar.

Asrımızda, küfür ve ilhada sürükleyen kitaplar okutulmak suretiyle masum dimağlar baştan çıkarılmış ve büyük ölçüde Allah'tan uzaklaştırılmışlardır. Komünizm, ateizm, nihilizm vb. gibi küfür ve anarşiyi besleyen zararlı cereyanların yedeğinde hep bu menfûr ideolojiler –bunlara da ideoloji denecekse– ve hareketler vardır. Bunlara karşı insanları Allah'a yaklaştırmamanın ve ona yönlendirmenin yolu, onlara bizim dünyamıza ait kitapları okutma olmalıdır.

İnanan herkes, şuurlu bir şekilde ve lüzumunu ruhunda derinlemesine hissederek mutlaka kitap okumak mecburiyetindedir. Zira bizi dinsizliğe zorlayan millet ve çevreler, aynı zamanda bizi doğruya götüren vesilelerden de mahrum etmek istemektedirler. Şimdiye kadar bu hasım ruhlar, böylesi hain emellerine ulaşabilmek için değişik yolları denemiş ve belli ölçüde de olsa neticede nesilleri birbirinden koparmayı başarmışlardır(!). Böyle bir tâlî'sizliğe maruz kalan günümüzün zavallı insanı tabii olarak kendi ruh köküyle alâkalı değerleri bilememekte ve bundan dolayı da her geçen gün biraz daha kendisinden uzaklaşmaktadır.

Bu itibarla, millî değerlerimize gönül vermiş muhabbet fedailerinin okuma mevzuunda da, umumî seferberlik ilan edercesine kendilerini okumaya vermeleri gerekmektedir. Devlet başta olmak üzere gönüllü sivil toplum kuruluşları ve vakıflar tarafından bu önemli meselenin gerektiği şekilde ele alınıp alınmadığı meselesinin her zaman münakaşası yapılabilir; ama, okumak bizim için artık bir zaruret halini almıştır. Vâkıa okullarda insanlara okuyup yazma öğretilmektedir; ancak esas önemli olan husus, öğrencilere kitap okuma şuurunun kazandırılması ve faydalı kitapların okutulmasıdır. Eğer o körpe dimağlara sadece boş, fuzûlî ve onları baştan çıkaran romanlar, hikâyeler okutuluyor, fakat bizi asırlarca yücelten ve büyük insanların yetişmesine vesile olan yayınlar hep ihmal ediliyor ve neslimize iyi bir rehberlik yapılmıyorsa, onların bir şey okumuş oldukları söylenemez. Nihilist ve anarşist nesillerin yetişmesinde kötü yayınların okutulması, faziletli nesillerin yetiştirilmesinde de millî ruh eksenli yayınların okutulmasının tesiri büyüktür. Binâenaleyh her ferdin, evvelâ bu mevzuda, neyi bilmesi gerektiğini çok iyi belirlemesi, daha sonra da, başta kendi aile efradı olmak üzere ulaşabildiği herkese iyiyi, doğruyu ve güzeli öğrenme yollarını göstermesi gerekmektedir.

Bir mü'min, İslâm'a, imana ve Kur'ân'a ait meselelere sahip çıktığını söylediği halde kendi nesline anlatacak kadar bu yüce hakikatleri bilmiyorsa, onun samimî

olduğunu söylemek çok zordur. Oysaki içte ve dışta dine karşı olan kimselerden hangisine kulak verilirse verilsin, kendilerine ait meseleleri çok iyi bildikleri görülecektir. Meselâ bir nihilist, bir anarşist, bir din düşmanının..., fikirlerinden istifade ettiği kişilerin eserlerini çok iyi takip ettikleri ve rahat anlatabildikleri açıktır. Aynı zamanda onlar, demagoji ve diyalektiği de fevkalâde iyi bilmekte ve karşılarına aldıkları körpe dimağları ezip yoğurarak balmumuna çevirmektedirler. Evet bâtil yolun tâlî'siz yolcuları, kendi ideolojileriyle alâkalı bilmeleri gereken her şeyi çok iyi bilirler. Bir şahsın hayat serencâmesini bilmek bir ilim ve irfan değildir ama ruhları karbonlaşmış bu tâlî'sizler, kendi davalarında bayraktarlık yapmış pek çok dinsizin hayat serencâmesini çok iyi bilirler.

Ne acıdır ki, yüce bir davaya gönül vermiş mü'minlerin pek çoğu Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hulefâ-i Râşidîn'in (radiyallâhu anhüm) hayatı seniyyelerine ait bir şey bilmedikleri gibi dinin temel felsefesinden de habersizdirler. Bilmedikleri için de o yüce şahsiyetlerin hayatlarından ve kıymetli sözlerinden habersizdirler. Bunlar bir yana, akıl ve mantık ölçülerinde müspet ilimlerden de istifade ederek anlatma imkânı varken Allah'ı, Peygamber'i, Kitab'ı ve ahireti bile tam olarak anlatamamaktadırlar. Onlar, fûnûn-u müsbetenin henüz yeni yeni keşfettiği pek çok ilmî hakikatten Kur'ân-ı Kerim sayesinde, belli ölçüde de olsa

haberdarken, bütün bunlardan gerektiği gibi istifade edememektedirler. Nitekim Kaptan Kusto, Cebel-i Târik boğazında Atlas Okyanusu ile Akdeniz'in sularının birbirine karışmadığını tespit edip bunu büyük bir buluş olarak neşrettiğinde onun niyeti ne olursa olsun hepimizde bir hayranlık hissi uyardı. Zira o, bizim kitabımızın bir faslını dile getiriyordu: *"İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar."*²⁷ Biz bunları yabancıların, çarpıtarak vermelerinden mi öğrenecektik? Kur'ân'da bunun gibi daha pek çok ilmî hakikatler vardı ama, maalesef Müslümanlar bunlardan habersizdi.

İşte bütün bu sebeplerden ötürü kendi değerlerinden habersiz Müslüman nesillere mutlaka kitap okutmak suretiyle, Müslümanlığı anlama ve anlatma kâbiliyeti kazandırılmalıdır. Evet en az, bir ateist ve materyalistin kendisine ait meseleleri anlattığı kadar, bir mü'minin de kendisine ait meseleleri anlatması onun için bir vecîbedir. Biraz olsun onur ve gurur sahibi her mü'min, başkalarının kendi bâtil ilhad ve küfürlerini anlattıkları kadar, her mevzuu akla ve mantığa dayalı, o tertemiz, dupduru ve gönüllere inşirah veren iman esaslarımızı anlatabilmek için okuyup okutmalıdır. Öyle ki o, *"-inşâallah-* elime aldığım her insanı, duygu ve düşüncem altında yoğunarak onun kafasına ilim, kalbine iman yerleştirmek suretiyle, hem onun cennete gitmesini; hem de kendimin

²⁷ Rahmân sûresi, 55/19, 20.

kurtulmasını sağlayacağım.” gibi duygu ve düşüncelerle harekete geçerek, kitapları, cennete yükselten merdivenin birer basamağı olarak kabul edip, bol bol okuyacak ve okuduklarını da başkalarına anlatmaya çalışacaktır.

Okumak bu kadar önemli iken bir mü'min yine de okuyup düşünmüyor ve okuyup düşünenlere destek olmuyorsa, onun dinî değerlere karşı alâkası da işte o kadar demektir. Yani Allah'ın, Kur'ân'ın, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun güzîde ashabının (radiyallahu anhüm) anlatılıp anlatılmaması sanki onun nazarında müsâvîdir. Bir seçim, bir spor müsabakası kadar bu meselelere alâka duymayan bir mü'min, sevip alâka duyduğunu söylediği zevatla işte o kadar alâkalı demektir. Hele bir mü'min, bütün âlemleri ve kendisini hiçten, yoktan yaratan Hz. Allah (celle celâluhu) hakkında bir insanı aklen ikna edecek kadar malumâta sahip değilse ve Rabb-i Kerîm ü Rahîm'ini anlatamıyorsa, – ben diyemem ve dememeliyim de– fakat o kendi kendine “*Yazıklar olsun.*” demelidir.

Evet kitap okumama, kanaat-i âcizânemce, bizim neslimizin en büyük eksikliklerinden biridir. Bu eksikliği gidermek için devamlı ve çok okumalı, her gün bir şeyler öğrenmek için çalışmalı, ev ve iş yerlerinde, hiç olmazsa belli bir süre de okumaya ayırmalıyız. Neslimize bu mevzuda da iyi bir örnek olmalı, değişik vesile ve metotlar geliştirerek onlara okuma yollarını açmalı ve onların, İslâm'ı anlama-anlatma aşk ve şevklerini geliştirmeliyiz.

Ahiret İnancı

Soru: Öldükten sonra diriltilmenin gereği ve bu inancın bize kazandırdıklarını anlatır mısınız?

İnsan bütün varlıklar içinde Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin nokta-yı mihrâkiyesidir. O her ismin âzam derecede tecellisine mazhar mükemmel bir varlıktır. Gülleri, çiçekleri, bağları-bahçeleriyle bütün yeryüzü; ayları, güneşleri, kehkeşanları ve dev adalarıyla topyekün sema, insan mahiyeti karşısında çok sönük kalır. Âkif'in ifadesiyle bütün cihanlar insanın mahiyetinde matvîdir. Evet bütün âlemler bir fihrist gibi, insanın mahiyetiyle ifade edilmektedir. Demek ki Allah (celle celâluhu), insanın yaratılmasına hususî ehemmiyet vermiş, Hakîm isminin tecellisi ile, insanı tam bir hikmet âbidesi hâline getirmiştir. Diğer bir ifadeyle kâinatı bir kitap, insanı da onun fihristi olarak tanzim etmiş.

Şimdi eğer bu mahiyetteki bir varlık, öldükten sonra diriltilmeyecek olursa, ihtimamla yaratılanın ihmali gibi bir durum söz konusu olur ki, Cenâb-ı Hak, böyle bir abes fiili işlemekten münezze ve müberrâdır. Evet, insan öldükten sonra dirilecek ve gerçek değerini de işte o zaman bulacaktır.

Bu hakikati şöyle de ifade edebiliriz: Cenâb-ı Hak, kâinatta cemel ve kemâlini göstermek için, daima esma ve sıfatlarıyla tecellî etmektedir. Hatta kâinat bu tecellîlerin tecessüm etmesinden ibarettir denebilir. İşte bu tecellîlerin daha dar bir noktada, herkesin görüp anlayabileceği, meleklerin rahatça sezebilecekleri, cin taifesinin, ruhanilerin mütalaa edebilecekleri küçük bir kitap hâlindeki şekillenmesi ise insandır. Bu itibarla da insanın ehemmiyeti çok büyüktür. Kaldı ki Cenâb-ı Hak, her sene pek çok şeyi “*ba’sü ba’del mevt*”e mazhar edip yeniden diriltmektedir. Şimdi hiç mümkün mü her sene en ehemmiyetsiz şeyleri haşr u neşr etsin, yeniden diriltsin, hatta en ehemmiyetsiz çekirdekleri dahi yeni bir hayata mazhar etsin de; insan gibi çok mânâ ifade eden, önemli bir varlığa ehemmiyet vermesin.. burada çok güzel olan o sıfat ve isimlere ayna olan insanı, öbür âlemde de aynı mahiyette, sıfatlarına ve isimlerine ayna yapmasın.. işte bu, her işinde pek çok hikmet bulunan Cenâb-ı Hakk’ın icraatına muhaliftir. Her şeyi hikmetle yaratan ve hiç abes işlemeyen Allah (celle celâluhu), insanı bu kadar hikmetlerle donattıktan sonra, çürümeye terk eder mi?

Rabbimize ait yönüyle haşr ü neşrin lüzumu adına – Haşır Risalesine bakılabilir– bu çizgide daha çok şeyler söylenebilir. Evet, kâinata var olan sâir cinsler cins olarak ahirette diriltilecekler; insan ise, tek başına bir cinsmiş gibi, fert fert diriltilecektir ve kendine has karakteri, duyguları, latifeleriyle uhreviliğin bütün hususiyetlerini aksettiren bir mucize-i kudret olarak mutlaka yeniden yaratılacaktır.

Konunun bize ait yönlerine gelince; içtimaî hayatın, nizam ve ahenk içinde yürümesinin, ailevî huzurun temin edilmesinin, her yaş ve başta ferdi huzurun sağlanmasının en güçlü ve tutarlı müeyyidesi, öldükten sonra dirilme hakikatine inanmaktadır. Evet haşr ü neşr akîdesinin olmadığı bir yerde fert, kat’iyen huzur içinde olamaz. Buna, “inanmayanlar da huzur içinde olamaz” diyebiliriz. Hatta bu akîde üzerine oturtulamamış bir toplumun da huzurlu olduğu söylenemez.

Evet, haşr ü neşr akîdesi gereği, dirilme, Rabbin huzurunda hesap verme, defterini sağ elinden alıp cennete girme, Rabbimizin cemalini görmeye namzet olma gibi.. hususlar, ümitli ve huzurlu bir yaşama adına çok önemli esaslardır. Bir insan ötelere ait bu mazhariyetlere inanıyorsa, hem Rabbin istediği istikamette yaşayacak hem de hep huzur içinde olacaktır. Şöyle ki, bir ferdin kalbinde öldükten sonra o dirilme inancı ve inanç çizgisinde amelleri varsa, o fert, ahirette ölümsüzlük içinde yeni

çekilmezden evvel nefsinizi hesaba çekin.”³⁰ fehvâsınca nefsini hesaba çeker ve yanlış adım atmamaya gayret eder. Bu ise hem şahsın, hem ailesinin hem de toplumun rahat ve huzur içinde olması demektir. Bu çizgide Hz. Yusuf’un daha peygamberlik vazifesi ile muvazzaf kılınmadan, Zeliha’nın teklifi karşısında **“Allah’a sığınırım.”**³¹ demesini hatırlatmak yeter zannediyorum.

Benzeri bir vak’a da Hz. Ömer döneminde cereyan ediyor: Fettân bir kadının entrikalarına maruz kalan bir delikanlı, tam devrileceği sırada dilinde **إِنَّ الدِّينَ اتَّقُوا إِذَا الشَّيْطَانُ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ** **“Takvaya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah’ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gözlerini dört açarlar.”**³² âyetiyle, kendine gelir ve âyetin ruhunda uyardığı heyecanla da ahirete yürür.

Hız. Üstad’ın konu ile alâkalı mülâhazalarından hareketle; çocukların saadet düşüncelerinin devam etmesi de yine, ancak öldükten sonra dirilme inancına bağlıdır. Aksi halde o zayıf, nahif, minnacık dimağlar, etraflarında ölüp giden kimselerin, onların ruhlarında açacakları yaralarla hep yutkunup duracak ve kat’iyen huzur duymayacaklardır.³³

³⁰ Bkz.: Tirmizî, kıyâmet 25; İbn Ebî Şeybe, el-Musannef 7/96.

³¹ Yûsuf sûresi, 12/23.

³² A’râf sûresi, 7/201.

³³ Bediüzzaman, Sözlür s.103 (Onuncu Söz, Zeylin Birinci Parçası, Birinci Nokta).

Evet, çocukların ölüm hâdiseleri karşısında tek tesellileri, öldükten sonra dirilme inancıdır. Onlar, çevrelerindeki ölümler karşısında, “Doğru, yakınlarımız, arkadaşlarımız, kardeşlerimiz öldüler ama Cenâb-ı Allah onları daha güzel bir yere aldı, şimdi bizden daha iyi yaşıyorlar, belki Cennetin bağ ve bahçelerinde dolaşıyorlar. Cennetin ırmaklarına girip çıkıyorlar ve kevserlerinden içiyorlar.” inancıyla o zayıf ruhlarında, mukavemet kazanacak ve değişik belâlar, musibetler ve ölümlerle yüz yüze geldiklerinde mukavemet edebileceklerdir.

Gençliğinindebenzerişeylersöylenebilir.Şöyleki;gençlikdönemi,beşerîgarîzaların gemiazıyaaldığıbirdönemdir. Zira gençler büyük ölçüde serâzât ve çakırkeyfitirler. Önerine gelen ve akıllarına esen her şeyi yapmak isterler. Onların gücü, kuvveti ve serâzât keyifleri karşısında, milletin ırzı, namusu, hatta bütünlüğü daima tehlikededir. Hâlbuki bu hususların korunması hemen her sistemin temel prensibidir. Öldükten sonra dirilme inancı, gönlünce yaşamak isteyen gençler için de frenleyici bir özelliğe sahiptir. Bakın bu akîdenin nesillerimizin diماغlarından ve ruhlarından sökölüp atılmaya başlandığı günden itibaren dinamik güçler, büyük çoğunluğu itibarıyla, dinamik anarşi unsurları hâline geldiler ve toplum huzurunu tehdit ediyorlar. Bu açıdan eğer yeni bir nesil inşa etme düşünülüyorsa, yapılacak ilk ve en etkili şey, onları haşr ü neşre inandırmak olmalıdır.

Avrupa'da da, Orta Çağ müteakip dönemde Russo, E. Renan gibi kimseler dini inkâr ediyor, Allah, Peygamber ve haşri kabul etmiyorlardı. Ancak, gün gelip de her yanı anarşi ve huzursuzluk alınca, bunlar ve diğer bazı mütefekkirler “*tabiî din*” düşüncesi ortaya atarak gerçeğinden uzaklaştırdıkları nesilleri sahtesiyle rehabilite etmeye çalıştılar. Bu şu demekti: “Eğer insanları mevhûm dahi olsa beşer üstü bir güce ve kuvvete inandırmazsak, bunları zabturate altına alma imkânı olmayacaktır.” Ne var ki, bu temelsiz teşebbüsler hiçbir işe yaramadı.

Öyle ise yeni bir dünya kurmak isteyenler, mutlaka iman kaynağına müracaat etmelidirler. Yoksa gençlerin karınlarını doyurmakla, sırtlarına birer urba giydirmekle, her yerde bir petrol kuyusu kazıp, petrol fışkırtmakla, onları tatmin etmek mümkün olmayacaktır. Çünkü ebed için yaratılan insan, ebedden ve Ebedî Zât'dan başka hiçbir şeyle tatmin edilemez. *أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ* “*Dikkat edin kalbler ancak Allah'ı anmakla itminana erer.*”³⁴

Aile içinde huzurun zembereği, esası, kaidesi, yine öldükten sonra dirilmeye inanmaktır. Erkek ve kadın öldükten sonra dirilmeye inanıyorlarsa, gençliklerini, sıhatlerini kaybetmeleri, onların mutluluğuna dokunmayacaktır. Evet onlar, “Biz bugüne kadar genç, tatlı, güzel bir hayat yaşadık, bundan sonra –inşâallah– öbür âlemde bu hayatımızı, aynıyla devam ettireceğiz.” deyip hep ilk günlerin neşvesini soluklayacaklardır.

³⁴ Ra'd sûresi, 13/28.

Hâsılı insanlara hayatı ve tabiatın güzelliklerini sevdi-ren, Rabbe giden yolları açan, ruhları şahlandıran, insa-na insanın ebediyete namzet olduğunu gösteren; Allah'a ve öldükten sonra dirilmeye inançtır ki, bunlar huzurun, rahatın ve emniyetin de kaynağıdırlar. Bakınız maddî imkân ve zenginlik içerisinde bulunuyor olmalarına rağ-men bugün yeryüzündeki birçok ülkede ciddi bir huzur-suzluk hakim. Bazı ülkelerin nüfusunun % 60-70'i alko-lik. Uyuşturucu kullanımı had safhada. Ahlâksızlık ve re-zalet diz boyu.. ve daha nice olumsuzluklar. Bu prob-lemlerin kaynağı nesillerin tatmin edilemeyişi ve daima mihrap ve minber değiştirmeleridir. Ayrıca onların çare adına atmış oldukları her adım da yeni bunalımlara kapı aralamakta ve onları yeni yeni buhranlara sürüklemekte-dir. Zira çıkış noktaları yanlış.

Evet bir milletin huzur ve saadetini düşünenler, en başta o millete ahirete giden yolları açmalı ve gençle-ri, öldükten sonra dirilmeye inandırmalıdırlar. Bu saye-de, anarşist ve dinsiz olan gençler birdenbire karıncayı ezmeyen, haşarata ayağını basmayan, meleknümûn in-sanlar hâline geleceklerdir. Tarih içinde öyle insanlar ol-muştur ki, karıncayı basıp öldürdüklerinden dolayı hep kefâret yolları araştırıp durmuştur. Muhasebe duygusun-da bu kadar derinleşen bir insanın, ferdi, aileyi huzursuz etmesine, toplumu sarsacak problemler çıkartmasına im-kan yoktur.

Namaz.. Namaz.. Namaz

Soru: Namazı kendi kıymetine uygun bir şekilde her zaman takdir edemiyoruz. Namazın dindeki yeri ve önemini biraz açar mısınız?

İslâm dininde namazın yeri çok büyüktür. Kur'ân'da, inanmaya ait meselelerin hemen ardından namazdan bahsedilir. Biz, başkaları için öyle düşünmesek de, saha-be kendi aralarında namaz kılmayana neredeyse “kâfir” derlerdi. Bu konuda, “*Kul ile şirk arasında sadece namazın terki vardır.*”³⁵ hadisi sahabenin bu yaklaşımını destekleyen önemli bir mesnettir. Namazın huşû içerisinde kılınması ise aşağıda arz edeceğimiz üzere namaz ile gelen vâridatlar adına ayrı büyük bir önem arz etmektedir.

³⁵ Müslim, îmân 134; Tirmizî, îmân 9.

Namaz, İslâm dini içinde ibadetlerin en câmiidir. Bu açıdan denebilir ki, namaz, kâmil insanın en kâmil ibadetidir. Evet namaz Allah'a ulaşmaya, varlığı yorumlamaya, değişik ilimlerle kâinatı hallaç etmeye müsait yaratılan bu mükemmel insanın tabiatına en uygun bir ibadettir. O, mahiyetindeki mükemmelliğini, ancak namaz gibi bir ibadetle ifade edebilir ve Allah'ın istediği insan olma özelliğini ortaya koyar.

Evet, insanın maddî-mânevî mükemmelliği tartışma götürmez bir gerçektir. Meselâ onun boyu, posu, endamı ve uzuvları arasındaki tenasüp ve hendese, herkeste hayranlık uyandıracak kadar güzeldir, mükemmeldir. Bunu, Romalıların sanat dehâları çok iyi kavramıştır ama, tevhide yönelemediklerinden dolayı, bu duygularını müşahhasın daraltan hendesesine hapsetmişlerdir. Fakir, insana olan bu hayranlığımı değişik zaman ve yerlerde, "Eğer Allah'ın kendinden başka birine secde etme müsaadesi olsaydı, insana secde edilmelidir." şeklindeki sözlerimle ifade edegelmışimdir. Bu espriyi, bir yönüyle, meleklerin, Hz. Âdem'e secde etmekle emrolunması da destekliyor gibidir.. tabii meselenin taabbudî buudu daha ağır.

İnsanla çok yakından irtibatlı böyle bir ibadetin kâmil mânâda edâ edilmesi, yukarıda ifade ettiğimiz vâridat adına çok önemlidir. Mü'minûn sûresinde

“Şüphesiz, namazı huşû içinde edâ edenler kurtuldu.”³⁶

buyurulmaktadır ki, –her şeyden mefhûm-u muhalif çıkarmak doğru olmasa da zira onun kendine göre bir kısım şartları ve kaideleri var– bu âyetin mefhûm-u muhalifi alınacak olursa, bundan, “namazı huşû ile edâ etmeyenler kurtulamazlar” mânâsı çıkarılabilir.

Biz bu yoruma temâyül etmesek de, ihtimal dahilinde bulundurmamak suretiyle ihtiyat kaydı altına almayı da temkinsizlik sayıyoruz. Bu açıdan, namazın, aç bir insanın yemek yemeyi duyması, susuz birisinin su içerken onu zevk etmesi, havasızlıktan sıkışmış bir insanın ferahfezâ bir atmosferde havayı ciğerlerine çekerken onu hissetmesi gibi, duyarak edâ edilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Evet namaz halk tabiriyle verip verıştırılıp, geçiştirilecek bir şey değildir. O, kendisine hususî bir vaktin ayrılması ve başlamadan önce de mutlaka konsantre olunması gereken bir ibadettir. Aslında namaz ve namaz öncesi hazırlıklar, bu konsantreyi sağlayabilecek güçtedir ve sıralanmaları itibarıyla namaz vetiresinin enstrümanları gibidirler.

Meselâ def-i hacetle vücuttaki fazlalıkların atılmasıyla bir rahatlama meydana gelir. Ardından, modern yorumcuların ifade ettikleri gibi abdestle vücudumuzdaki

³⁶ Mü'minûn sûresi, 23/1-2.

kinetik enerji dengelenir; bununla da ayrı bir rahatlama ve kendimizi bulma gerçekleşir. Bunu takiben camilerin minarelerinde şehbâl açan ezan-ı Muhammedî bizi ayrı bir teveccühe ve derinliğe çeker. Sonra camiye, âdeta Allah’a vâsıl oluyor gibi huşû, içinde yürüyüş, müezzinin tatlı nağmeleriyle ayrı bir âleme açılış ve nihayet sünnetlerin edâsı.. müezzinin kâmeti, konsantrasyonun ayrı birer unsuru gibidirler. Evet bütün bunlar, farzı dolu dolu kılmak için iç derinliğine, Allah’ı duymaya ve O’nu sürekli mülâhazaya hazırlayan çağrılardır.

Namazın bu ölçüde derince duyularak kılınması “gaye-i hayal” olması açısından, namaz öncesi yapılan bu şeyler, o duyusu gerçekleştirecek stratejiler olarak da değerlendirilebilir. Kaba bir tabirle, belli gayeleri gerçekleştirmek adına ortaya konan politikalar gibi bunlar da, o kâmil namazı tahakkuk ettirmek için kullanılan politikalardır denebilir. Ezan, kâmet, abdest, nafîle namazlar ve diğer amellerin hiçbirisi “maksûdun bizzat” değildir. Bütün bunlar, fıkîhî ifadesiyle *cebren li’n-noksan/eksikliği giderme gayesiyle*, varlığın en kâmilî, ahsen-i takvîme mazhar insanın, ibadetinin de kendine yakışır olması için ortaya konmuş vesilelerden ibarettir.

Şüphesiz iç ve dış yapısı itibarıyla böyle mükemmel bir varlığın Allah’a yaklaştıracak ve gerçekten insan olmasının ifadesi sayılan namaz mutlaka ciddî bir iç

derinlikle edâ edilmelidir. Bunu tam edâ edememe endişesi veya gerçekten edâ edememenin ızdırabının yaşanması, kul adına önemli bir seviye farkıdır. Burada, gaye-i hayal olan böyle bir namazın “çok az” insana müyesser olduğunu da ifade etmeliyim. Burada kullandığım “çok az” kelimesi izâfidir. Meselâ birisi başını secdeye koyduğunda kaldırmayı düşünmüyor.. bir başkası namaza durunca, kendisini gül bahçesine salmış gibi hissediyor.. bir başkası namazda kendini cennet yamaçlarında sanıyor.. bir diğeri kendini ruhânîlerin önünde görüyor olabilir vb. Bu herkesin istidadına göre yakalayabileceği bir ufuktur. Ne var ki biz, niyetlerimizle mükemmelin peşinde olduğumuz müddetçe, hedefe ulaşamasak da niyetlerimizle hedeflediğimiz şeyi her zaman yakalayabiliriz. Unutmayalım ki, “Mü’minin niyeti, amelinden hayırlıdır.”³⁷

Bazen insanlar namaz adına her şeyi tam tekmil yerine getirdikleri halde, değişik sebeplerden dolayı namazı doya doya kılamayabilirler. Meselâ bulunduğu ortamda namaza durulduğu anda çocuklar gelir sırtına binerler ki, bu çok defa Allah Resûlü’nün de başına geliyordu. Veya namaz esnasında büyük bir gürültü duyulur da, bütün dikkatler o noktaya kayar. Dolayısıyla da namazda zirveye ulaşamaz.

³⁷ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 6/185-186; el-Beyhakî, *es-Sünenü’s-suğrâ* s.20.

Namazda bize ârız olan hâllerin bazıları vardır ki, onlar her zaman bizi aşar; bazıları da vardır ki bunlar da bizim beşeriyetimizden kaynaklanır. Meselâ; insanın kendi iç dünyasında kurguladığı hayaller gelir namazda insanın içine akar ve namazın önüne geçerek, ona perde olurlar. Bu durumda insan sürekli bir sisin-dumanın berisinde kendini hisseder. Hz. Ömer gibi semalarla irtibatlı bir insan bile, namaz kılarken şaşırır ve üç rekât kılar. Etrafindakiler, yanıldınız deyince de; “Namazda Irak’a asker gönderiyordum.” cevabını verir. Bu konunun ayrı bir yönü de, namaz kılınan atmosferle alâkalıdır. Hiçbir sıkıntının ve meşakkatin olmadığı bir atmosferde kılınan namaz ile, bin bir ızdırap, sıkıntı ve değişik düşüncelerin sıkıştırmaları altında kılınan namaz arasında çok büyük farkların olacağı açıktır. İkinci türden namazlar, namazdaki derinliğin ayrı birer buudu gibidirler. Gerçi her ne kadar huzur, sağdan soldan gelen değişik şeylerle bin bir defa deliniyor ise de, bu streslerin ve sıkıntıların arasında namazı farklı bir zâviyeden tıpkı nefes alma gibi duyma ve hissetme, namaza bizim anlayamadığımız farklı bir renk kazandırmaktadır. Bence önemli olan da işte budur.

O sebeptendir ki savaş esnasında kılınan namazlar normal zamanlarda kılınanlardan kat kat daha fazla sevaplıdırlar. Bu namazın kılınış şekline baktığımızda, çok garipsediğimiz tablolar çıkar karşımıza. Nisâ sûresinde bu namaz şöyle anlatılır:

وَاِذَا كُنْتَ فِيْهِمْ فَاَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَاةَ فَلَتَقُمْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ مَعَكَ وَلِيَاْخُذُوْا
اَسْلِحَتَهُمْ فَاِذَا سَجَدُوْا فَلْيَكُوْنُوْا مِنْ وَّرَائِكُمْ وَلَتَاْتِ طَائِفَةٌ اُخْرٰى لَمْ يَصَلُّوْا
فَلْيَصَلُّوْا مَعَكَ وَلِيَاْخُذُوْا حِذْرَهُمْ وَاَسْلِحَتَهُمْ وَذَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ تَغْفُلُوْنَ
“Sen de içlerin-
de bulunup onlara namaz kıldırдыңın zaman, onlardan
bir kısmı seninle beraber namaza dursunlar, silahlarını
(yanlarına) alsınlar, böylece (namazı kılıp) secde edince
(diğer kısım) arkanızda olsunlar. Sonra hemen namazını
kılmamış olan diğer kısım gelip seninle beraber namaz-
larını kılsınlar ve onlar da ihtiyât tedbirlerini ve silahla-
rını alsınlar. O kâfirler arzu ederler ki siz silahlarınızdan
ve eşyalarınızdan gafil olsanız da üstünüze birden baskın
yapsalar...”³⁸

İşte bu şekilde, acaba ne zaman bir kurşuna he-
def oluruz veya bir bombardımana maruz kalırız gibi
mülâhazalar altında kılınan namaz, bu namazın kılınışı
keyfiyeti bize garip gelse de, sâir namazlara göre çok da-
ha büyük ve çok daha önemlidir.

Netice itibarıyla, sırtında bir yük hissederek, zaman
içindeki boşlukları kollayıp, ne pahasına olursa olsun
mutlaka onu edâ etmeliyim mülâhazasıyla kılınan na-
mazda da öyle bir enginlik var lidir. dır ki, bu noktayı,
tekyelerde, zâviyelerde, hatta Kâbe’de namaz kılanların
bile yakalayabileceğine ihtimal veremiyorum.

³⁸ Nisâ sûresi, 4/102.

Ahir Zaman Fitneleri

*Soru: Bir hadis-i şerifte: "Âhir zamanda yaş-ları küçük, akılca kıt birtakım gençler zuhûr edecek. Yaratılmışın en hayırlısının sözünü söylerler, Kur'ân'ı okurlar. İmanları, gırtlaklarından öteye geçmez. Onlar, okun avı delip geçtiği gibi, dinden çıkarlar. Onları nerede görürseniz öldürünüz. Zira onları öldürene kıyamet günü Allah'ın vereceği bir ücret vardır."*³⁹ *buyuruluyor. Bu hadisi izah eder misiniz?*

Hadisin ifade ettiği mânânın tahliline geçmeden önce, üzerinde durup hatırlatmakta fayda mülâhaza ettiğim bir hususu arz etmek istiyorum: Sahabe-i kiram efendilerimizin hemen hepsi, değerler üstü değere sahiptirler ve bizim kriterlerimizle değerlendirmeye tâbi tutulmayacak

³⁹ Buhârî, *fezâilü'l-Kur'ân* 36; *menâkıb* 25; *istitâbe* 6; Müslim, *zekât* 154.

kadar muallâdırlar. Günümüzde, onları kritiğe tâbi tutan bir kısım kendini bilmezler, onların büyük bir titizlikle üzerinde durup, kelimesi kelimesine bize o altın çağdan naklettiklerini kritiğe tâbi tutmakta ve kendi vehimlerinde oluşturdukları sisle, dumanla onları karalamaya çalışmaktadırlar. Gariptir bunlar, İmrü'ü'l-Kays, Ferezdak, Tarafe ya da Mütenebbî gibi kimselerin sözlerini nahiv ve belâğatta esas aldıkları halde, hadis rivayetinde sahabeye o ölçüde güvenmemektedirler. Oysaki sahabe-i kiram, hadis rivayetinde insan üstü bir hassasiyet göstermiş ve fevkalâde titiz davranmışlardır; zira onlar bilmektedirler ki hadis, gayr-i metlûv vahiydir, ahzi ve muhafazası hususî ihtimam ister. Hadislerin her kelimesi tıpkı bir kuyumcu titizliğiyle seçilerek kullanılmış ve her birinin bir i'câz yönü söz konusudur.

Bir örnek olarak aynı i'câzı, Allah Resûlü'nün yukarıda zikredilen hadis-i şerifinde de görmek mümkündür. Kur'ân-ı Kerim, bir hakikat-ı külliye'nin küçük bir kenarını göstererek, daha sonra zuhur edecek aynı tür hâdiseleri haber verdiği gibi; Allah Resûlü de, gaybbîn gözüyle gördüğü gelecekle alâkalı olayları bu ve benzeri hadislerle haber vermiştir.

Bu hadis-i şerifte Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), âhir zamanda, dine girmeleriyle çıkmaları bir olan bazı kimseleri, avın bir tarafından girip öbür tarafından çıkan oka benzetmesi dikkat çekicidir. Bilindiği

gibi ok, avın bir tarafından nasıl girmişse, kendisine bir şey takılmadan, bulaşmadan öbür tarafından da öyle çıkar. İşte “İslâm’ı kabul ettik” deyip onunla müşerref göründüğü halde, onun ruh ve mânâsından hiç mi hiç istifade edemeyen kimselerin, böyle bir oka benzetilmeleri, teemmülsüz, tetkiksiz, hissiz, şuursuz câmidâne, sûratle ve hiçbir şey duymadan İslâm’a girmesiyle çıkması bir bazı kimselerin hallerini ifade bakımından fevkalâde mânidârdır.

Yine Allah Resûlü, âhir zaman fitneleriyle alâkalı başka bir hadislerinde: “Ümmetimden bir kısım gruplar çıkacak, bunları bid’alar istila edecek, tıpkı kuduz, kuduza yakalanan kimsede hiçbir damar, hiçbir mafsâl bırakmayıp her tarafını sardığı gibi, bu bid’a da onların her hâllerine sirâyet edecektir.”⁴⁰ buyurarak, o dönemde meydana gelen bid’atları, vücudun her organına sirâyet edip orada tesirini gösteren kuduz hastalığına benzetir. Bu misâl, Sünnet-i Seniyye’nin terkinin yanında bid’atların, insan hayatını dört bir yandan kuşatmasını ifade bakımından fevkalâde mânidardır. Zira bid’atlar, kişinin ruh dünyasına tıpkı bir virüs gibi girer, sonra da kılık-kıyafetten oturup-kalkmaya kadar onun her halinde kendisini gösterir.

Bu hadiste dikkat çeken bir başka husus da, Allah Resûlü’nün; “Yaratılmışın en hayırlısının sözünü söyler

⁴⁰ Ebû Dâvûd, sünnet 1; Ahmed İbn Hanbel, el-Müsned 4/102.

ve Kur'ân okurlar..” ifadesidir. Aynı mânâda başka bir hadis-i şerifte de: “Siz, kendi amellerinizi onların amellerinin yanında küçük görür ve hafife alırsınız.” buyurmaktadır ki, irtihal hâdisesinden kısa bir süre sonra, karma-karışık hâdiselerin sevimsiz lisaniyla sahabeye bir kere daha “*Muhammedün Resulullah*” dedirtecek keşmekeşi ifade açısından ne ürpertici bir üslûptur!⁴¹

Bu hususta ilk dikkatimizi çeken hiç şüphesiz, Asr-ı Saadet'e yakın, o dönemde zuhur eden Hâricilik olayıdır. Onlar, dinde, günaha giren bir insanın kâfir olacağına inanacak kadar hassas düşünmüş ve ibadet ü tatatlerinde olabildiğine dikkatli davranmışlardır. Hatta bu çerçevede yalan söylemeyi küfür saydıklarından, onca taşkınlıklarına rağmen hadisçiler, onların rivayet ettikleri hadisleri kabul etmişlerdir. Yine onlar, Kur'ân varken yapılacak başka içtihatları kabul etmemiş; etmemiş ve bundan dolayı, Ebû Musa el-Eş'arî ile Amr İbn Âs'ın hakemlik için bir araya gelmelerini, Hz. Ali ile Hz. Muaviye'nin küfrüne vesile saymışlardır.. evet, “Hz. Ali de, Muaviye de kâfir oldu!” demişlerdir.

Onlar, Müslümanlığı kendi hesaplarına bu kadar derince yaşamalarına rağmen, davranışlarında aşırı, saldırgan ve dengesizdirler. Evet onlar, Hz. Ali ve Hz. Muaviye gibi şerefli sahabilere kâfir dedikleri gibi, “*Lâ*

⁴¹ Buhârî, *menâkıb* 25, *edeb* 95; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/356, 3/33, 65, 224.

ilâhe illallâh” diyen pek çok kimseyi de kâfir saymaktadırlar. İşte bütün bunlar göstermektedir ki Hâricîler, Allah Resûlü’nün ifadeleri içinde, İslâmiyet’in içine bir ok gibi girmişler; girdikleri gibi de hiçbir şey elde etmeden ve duymadan çıkıvermişlerdir. Hz. Ali (radiyallâhu anh), Sıffin Savaşı’nda kolunda “ben” veya “ur” olan birini görünce, İbn Abbas’ın (radiyallâhu anh), Efendimiz’in: “*İşte bunlar sana karşı savaştacak ey Ali!*” sözünü hatırlatması üzerine, onların öldürülmesini kendi hakkaniyetine delil saymış ve Peygamberimizi her zaman doğru çıkaran Allah’a hamdetmişti...

Benzeri örneklerin, günümüzde de yaşandığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Şöyle ki, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Deccal’le ilgili bir hadislerinde, âhir zamanda Deccal’in ortaya çıktığı dönemde, Horasan civarında yetmiş bin taylasanlı (sarıklı) insanın ona iltihak edeceğini haber vermiştir.⁴² Bir dönemde komünist düşünce yaygınlaşmaya başladığında, kendisini Müslüman sayan nice insan, namaz kılıp hacca gittiği ve İslâm’ın diğer rükünlerini yerine getirdiği halde; İslâm’ın emirlerine karşı, “14 asır önce inmiş köhne düşünceler..” – hâşâ– deyip komünizm ideolojisine temennâ durmuşlardı.. durmuş, küfr ü küfrânın her tarafa yayılması karşısında yer yer hıçkırığa hıçkırığa ağıladığı ve Rabbin huzurunda

⁴² Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/216; Ma’mur İbn Râşid, *el-Câmi*’ s.393.

edeple durup ibadet ü taatte bulunduğu halde, bir vahşı sisteme karşı ses çıkarmamış, hatta “ale’r-re’si ve’l-ayn” diyerek hüsnükabul göstermişlerdi.

Aynı şekilde, günümüzde, ibadetlerinde bir hayli hassas davrandıkları halde, İslâm’ın gurbetini kendine dert bile edinmeyen ve böylece amelî münafıklık içine düşen nice insan vardır.. hele bazılarının Müslümanlık adına bir kısım folklorik hareketlerle mütesellî olduklarını gördükçe, “Acaba Allah Resûlü’nün haber verdiği insanlar bunlar mı?” diye endişe duymamak elden gelmiyor.

Hâsılı; Allah Resûlü, kıyamete yakın zamanda cereyan edecek çeşitli hâdiseleri, bu ve benzeri hadislerle haber vermiştir ki, O’nun gaybbîn gözüyle görüp haber verdiği bu tür olayların bir bir cereyan etmesi, O’nun Sadık u Masdûk olduğunun apaçık delilidir.

Denge

Soru: Dinî-dünyevî hayatımızda dengenin önemi ni izah eder misiniz?

Hayatın her alanında denge çok önemlidir. İnsan, itikadî meselelerden ibadet ü taata, ondan yiyip içmesine, ondan da uzak-yakın çevresiyle münasebetlerine kadar her konuda dengeli davranma mecburiyetindedir. “Rabbinin senin üzerinde hakkı var, nefsinin hakkı var, ehlinin hakkı var. Her hak sahibine hakkını ver!”⁴³ mülâhazasıyla her ferdin ciddî bir denge ve temkin üzere olması gerekmektedir. En başta, kulluk anlayışının çok iyi yorumlanması gelir. Bilindiği gibi Allah’ı zikretmede asıl gaye, rıza-yı ilâhîyi elde etmektir. Onun dışında keşf ü keramete nâil olma, fevkalâde hallere ulaşma gibi şeylerin hiçbirisi asıl gaye değildir ve “ehlullah” onlara hayız

⁴³ Buhârî, *edeb* 86, *saum* 51, *teheccüd* 15; Tirmizî, *zühd* 64.

kanı nazarıyla bakmış ve hiç mi hiç itibar etmemişlerdir. Bu türden şeyler, talepsiz olarak insanın samimî sa'y ve gayretine terettüp edebilir. O zaman kul "Rabbim bu Senden gelen bir armağandır." der ve sevinç-endişe karışımı mülâhazalarla kabul eder. Ama bu mevzuda ona yakışan, daima bir vefa eri tavrıyla "Rabbim! Bende bir vefasızlık mı gördün ki şekerleme veriyorsun?" diyerek sadakat duygusunu bir kere daha kontrol etmesidir.

Yine bir insanın, Rabbisiyle olan münasebetini tanım etmesi için, illâ da bir inzivâhâneye çekilmesi şart değildir. O, bazen hem varlığın hem de kendi hayatının yorumunu sürekli yenilemek, taze tutmak ve muhasebe, murakabe, aşk u şevkle de aynı şeyleri elde edebilir. Bu çizgideki bir insanın gâfilâne geçen bir zamanı olamayacağı için o, kullukta derinleştikçe derinleşir ve kendini huzurda hisseder. Bir örnek vermek gerekirse; meselâ bir tabibin, insan anatomisi ve insan fizyolojisiyle ilgili araştırmaları, sürekli onun bu konularla alâkalı düşünce ufkunu biler ve keskinleştirir. Belki bu yüzden İmam Gazzâlî Hazretleri, "*İhyâu Ulûmi'd-Din*" adlı eserinde, tıp ve din ilmine aynı ölçüde önem verir ve bunlardan birinin ihmalini millet-i İslâmiye adına çok büyük ihmal sayar. Nasıl ihmal sayılmaz ki! Çok basit bir misal vermek gerekirse; siz, ayağınıza batan en küçük bir tırnaktan ızdırıp duyuyor, yok mu bunu dindirecek birisi? diyorsunuz. O anda birisi gelip o acıyı dindiriyor. İşte bu insan,

sizin nazarınızda âdeta bir Hızır gibi olur. Büyük küçük bütün hastalıkların tedavisinde inanmış her hekimin durumu aynıdır. Eğer insanlara yararlı olması açısından bir insanın sevap kazanması bahis mevzuu ise, bir toplum insanı olarak, halka dönük hizmetleriyle inançlı hekimler evliya sayılır ve hiç kimse velilikte onlara ulaşamaz. Öyle zannediyorum inancı olan bir hekim, sadece icra-i tabâbetle bile kurtulabilir. İşte bu bir dengedir ve bunun böyle kabul edilmesi çok önemlidir. Dinî ilimlerde de durum aynıdır; siz, Rabbim deyip inzivâya çekilirseniz, beri tarafta dünya kadar insan küfür ve ilhad ızdırabı içinde kalır. Çünkü din adına onlara bir şeyler anlatılması gerekirken anlatılmamış olur.

Bu mevzuyla alâkalı Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) döneminde yaşanmış bir hâdiseyi örnek olarak arz etmek istiyorum. Efendimiz'in evde olmadığı bir zamanda, zevce-i pâklerinin hâne-i saâdetlerine bir grup erkek gelir ve Resûlullah'ın ibadetlerini sorarlar. Sordukları husus kendilerine açıklanınca, onu az bulur ve "Biz kim, Efendimiz kim? O, Allah'ın (celle celâluhu) geçmiş ve gelecek bütün günahlarını affettiği bir insan." derler. Sonra da içlerinden biri: "Ben artık hayatım boyunca her gece sabaha kadar namaz kılacağım", ikincisi: "Ben de hayatım boyunca hep oruç tutacağım, hiçbir gün terk etmeyeceğim.", üçüncüsü de: "Kadınları terk edip, onlara hiç temas etmeyeceğim." der ve ayrılırlar.

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), olaydan haberdar olunca onları bulur ve: “Sizler böyle böyle söylemişsiniz. Hâlbuki Allah’a yemin ederim, Allah’tan en çok korkanınız ve yasaklarından en ziyade kaçınanınız benim. Ama ben, bazen oruç tutar, bazen yerim; bazen namaz kılarım, bazen de uyurum; kadınlarla beraber de olurum. (Benim yolum, sünnetim budur), kim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”⁴⁴ buyurur.

Görüldüğü gibi Allah Resûlü, amelde yapılan herhangi bir ifrata, bir ma’siyete öfkelenildiği gibi öfkeleniyor. Ma’siyet, İslâmî hayatta dengeyi bozan, insanı kendi yörüngesinden çıkaran bir şey ise, amelde ifrat da aynı mânâda bir dengesizliktir. Dolayısıyla ona karşı da çok dikkatli olmak gerekir.

Hayatta, hemen belki hepimizin bir kısım dengesizlikleri olmuştur. Meselâ; ben Trakya’da görev yaparken, beşerî garîzelerim yükselmesin, dolayısıyla gençliğin vermiş olduğu arzulara takılıp kalmayayım düşüncesiyle, günün bir öğününde sadece kalorisi olmayan bir şey yedim. Oysaki Allah Resûlü, bu tür duyguları kontrol için oruç tutmayı tavsiye etmiştir. Belki az yiyip az uyuyup, iman hizmeti adına daha çok koşursa idim, aynı neticeyi elde edebilirdim. Yine o zamanlar, “Allah’ım, bana hastalık ver, ağırlımla sızımla meşgul olayım da, kendi nefsimi unutayım.” diye dua ettiğim olmuştur. Hatta, nefsimi

⁴⁴ Buhârî, nikâh 1; Müslim, nikâh 5.

kahretmek için daha ağır isteklerde bulunduğum da olmuştur. Ama bütün bunlar, yanlış şeylerdi ve bu mevzuda dengeyi bilememekten kaynaklanıyordu. Çünkü Efendimiz, “Allah’tan af ve âfiyet isteyin”⁴⁵ buyuruyor. Dolayısıyla bize de, Efendimiz’in bu mevzuda bizden istediği ölçüyü korumak düşerdi.

Zannediyorum günümüzde dengenin korunamadığı diğer bir husus da, anne-baba hakkı ve akraba ziyaretleridir. Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı Kerim’de bu husus üzerinde ısrarla durur ve onlara saygıyı kendisine ibadetle birlikte zikreder. Öyle ise bu mevzuda bize düşen şey, iman ve Kur’ân’a hizmet düşüncesiyle en önlerde koşarken dahi, her fırsatta gidip onların ellerini öpmek ve gönüllerini almaktır. Haddizatında çok işimiz olabilir ve onlar bizimle aynı çizgi üzerinde bulunmayabilirler. Ne var ki, dünyaya gelmemize vesile teşkil etmeleri yönüyle, onları razı etme adına, –Allah’a isyanın dışında– ne yapılsa değer.

Netice olarak; insanın bir şeyi baştan plânlarken gesini gündüzünü, hastalığını, yaşlılığını hesap ederek, sonuna kadar işi götürebilecek şekilde plânlaması, başladığı işi tamamlama esaslarına bağlaması ve taşıyamayacağı yükün altına girmemesi önem arz eder.

⁴⁵ Tirmizî, *salât* 46, *deavât* 138; Ebû Dâvûd, *salât* 35.

“Ne Cennet Sevdası, Ne Cehennem Korkusu”

Soru: “Gözümde ne cennet sevdası, ne cehennem korkusu var...” sözü nasıl izah edilir?

Bu ve buna benzer sözleri şimdiye kadar pek çok Allah dostu söylemiş; söylemeseler bile bu hali fiilen yaşamışlardır. Meselâ Hz. Ebû Bekir’in (radıyallâhu anh), “Ya Rabbi! Vücudumu o kadar büyüt ki, Cehennem’i sadece ben doldurayım, oraya bir başkası girmesin.”⁴⁶ dediği rivayet edilmektedir. Bu sözü, her ne kadar hadis kriterleri açısından sağlam bir zincire bağlamak mümkün değilse de, Hz. Ebû Bekir, ruh derinliği bakımından tek başına cehennemi doldurup, başkalarının girmesine yer vermemeyi düşünecek kadar hasbî, diğergam bir

⁴⁶ Bkz.: Şeyh Şemseddin Sivasî, *Menâkıb-ı Çihâr Yâr-i Güzîn* s.25 (28. Menkıbe).

insandır. O, bunu bütün o nezhlerden nezh hayatıyla hem de tam 23 sene baş döndürücü bir sadâkat çerçevesinde, Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanından ayrılmamasıyla, daha sonra da iki buçuk yıllık peygamberâne idaresiyle ispatlamıştır.

Ayrıca, ehlullahtan naz makamını temsil eden kimse-ler, bu tür ifadeleri, belli bir hâl, anlayış ve istiğrâkın tesiriyle söylemişlerdir ve bu sözlerden dolayı da onlar mazurdurlar ve muâheze edilmemelidirler. Bediüzzaman Hazretleri de, milletin perişan hâli karşısında hafakanlara girmiş ve *“Ben cemiyetin iman ve selâmeti yolunda ahiretimi de feda ettim, dünyamı da. Gözümde ne cennet sevdası var, ne de cehennem korkusu. Milletimin imanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun! Kur’ân’ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimin imanını selâmette görürsem, cehennemin alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü, vücudum yanarken, gönüm gül-gülistan olur.”*⁴⁷ diyerek istiğrak buudlu bir ızdırapla iki büklüm olup inlemiştir. Kanaat-ı âcizânemce, bu sözü söyleme veya böyle bir davranışa gönülden razı olma, biraz da Haliliyye meslek ve meşrebinden olmaya bağlıdır. Zira kendi milleti ve cemaati adına ateşe atılan Hz. İbrahim ile böyle bir ufka ulaşan kutlular arasında çok gizli ve sırlı bir münasebet vardır. Bu sebeple

⁴⁷ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616 (Tahliller).

mesleği ve meşrebi Haliliyye olanların günümüzdeki temsilcileri içinde bile, öyle zannediyorum ki, din-i mübin-i İslâm'ın selâmeti ve ümmet-i Muhammed'in saadeti adına kendini cehennemin alevleri içine atmaya hazır pek çok insan çıkar.

O muzdarip insanın, o andaki hafakan ve ızdırabını anlamayanlar bu sözü tenkit edebilirler. Ancak, biraz düşünüldüğünde, bazı durumlarda hemen herkesin aynı şeyi yapabileceği veya söyleyebileceği görülecektir. Bir şefkatli baba düşünün ki, evladı mahsur kaldığı bir yangın içinde yanmaktadır. Şimdi böyle bir durumda evladından yükselen feryat o babanın ciğerini dağlarken, onun davranışları nasıl akıl ve mantık kriterlerini aşar; öyle de ümmet-i Muhammed'e karşı azamî ölçüde şefkatli bu büyük insanın, ümmetin düştüğü durum itibarıyla müstahak oldukları o korkunç neticeyi düşündükçe, yukarıdaki ifadeye benzer sözler sarfetmesi gayet normaldir. İşte bu türlü sözler değerlendirilirken böyle bir ölçü içinde değerlendirilmelidir. Yoksa umumî mânâda bu sözleri ölçü almak doğru değildir.

Evet bu söz, onun Hz. Ebû Bekir veya Hz. İbrahim meşrebinde (Haliliyye) olmasının tezahürüdür. Bu söz, milletin dertleriyle hiç dertlenmemiş ve bu uğurda bir gecelik olsun uykusunu terk edememiş sıradan insanların sözü olamaz. Bu söz, olsa olsa Hz. İbrahim, Hz. Ebû Bekir ve onlardan sonra bu anlayışı temsil eden İmam

Gazzâlî, İmam Rabbânî ve “*Sen hiç hayatında evlenmeyi düşünmedin mi?*” diye sorduklarında “*Milletin dertlerini düşünmekten onu düşünmeye vakit bulamadım.*”⁴⁸ cevabını verecek kadar çilekeş ve hasbî bir sineye sahip olan Hz. Pîr-i Mugân gibi kimselerin söyleyebileceği bir sözdür. Ve bu söz, biraz önce de ifade ettiğimiz gibi, temâşâ edilen müthiş bir tablo karşısında irkilme, ürperme, sarsılma ve Rabbin rahmetine, o anda, o sözlerin açıcı bir anahtar olduğu düşüncesiyle müracaat etme, hatta büyük bir fedai gibi kendisini milletine feda etmenin bir ifadesidir.

Benzer durum, Hallac-ı Mansur için de anlatılır: Hallac-ı Mansur, istiğrak halinde “*Ene'l-Hak*” demiş, onu anlayamayanlar da, Hallac'ın ellerini-kollarını kesmiş, sonra da berdâr etmişler. Ne var ki o, uğruna başını verdiği dinin, kendi hakkında kesip biçtiği hükme o kadar razıdır ki, kanlar şakır şakır vücudundan akarken, o bir taraftan bu kanlarla âdeta yüzünü yıkamakta bir taraftan da dudaklarından şu cümleler dökülmektedir: “*Allah'ım! Bana bu ezâ ve cefâyı revâ görenleri affetmedikçe Sana ruhumu teslim etmek istemiyorum.*” Bu söz, böyle büyük bir insana yaraşır sözdür. Asrın büyük çilekeşinin ufku da işte budur. O da Hallac-ı Mansur gibi kendisine ezâ ve cefâ edenlere, işkence yapanlara, memleket memleket sürgüne gönderenlere ve hatta insanca

⁴⁸ Bkz.: Bediüzzaman, *Hanımın Rehberi* s.23-24.

yaşama hakkından mahrum bırakanlara hakkını helâl etmiş ve “*Ben onlara beddua bile etmiyorum.*”⁴⁹ demiştir.

Hâsılı, normal şartlarda sabah-akşam

اللَّهُمَّ أَجِرْنَا مِنَ النَّارِ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ مَعَ الْأَبْرَارِ

diyerek Allah’tan, cehennemden koruma ve cennete girme isteğinde bulunan birisinin temel öğretileri açısından bu sözü kabul etmek mümkün değildir. Evet bu söz, ümmetin dehşetengiz manzarası karşısında girilen bir şok hâlinin ve hususî bir ruh hâletinin (buna tasavvufî mânâda sekir hâli dememiz de mümkündür) tesiriyle söylenmiştir.

⁴⁹ Bediüzzaman, *Emirdağ Lâhikası-2* s.75 .

İ'lâ-yı Kelimetullah ve Rıza-yı İlâhi

Soru: “İman ve Kur’ân hizmetinde bulunanları ı hedefi sadece ve sadece “İ'lâ-yı Kelimetullah” olmalı ve rıza-yı İlâhî’den başka bir gaye gözetmemelidirler.” sözünü biraz açar mısınız?

İman ve Kur’ân’a hizmet yolunda çalışma, gayret gösterme, tamamen Allah rızası için olmalıdır. Zira kullukta en önemli mertebe, rıza-yı ilâhî mertebesidir. Bu itibarla da insan, hayatı boyunca hep onu avlama ve onu elde etme peşinde olmalıdır. Bu mertebe, tasavvuf-taki “nefs-i mutmainne” pâyesiyle de irtibatlandırılabilir. Evet, Cenâb-ı Hak: *يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ اِزْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً* “Ey mutmain olmuş nefis, sen O’ndan razı O da senden razı olarak Rabbine dön!..”⁵⁰ buyurarak buna

⁵⁰ Fecr sûresi, 89/27-28.

işaret eder. Bu itminanı elde etmiş sahabe efendilerimiz için de: *رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ* “Allah onlardan razı, onlar da Allah’tan.”⁵¹ ifadesi kullanılır ki, bu da rıza vasfının çok önemli olduğunu gösterir. Bu konu üzerinde hemen bütün büyük mutasavvıf ve âlimler kemâl-i hassasiyetle durmuş ve rıza mertebesinin ihlâs ve muhabbet pâyesi olduğunu vurgulamışlardır.

Muhibbiyet, Allah’ı sevme; mahbûbiyet de Allah tarafından sevilme makamıdır. Buradaki mukabele, yani hangisinin mebd’e, hangisinin müntehâ olduğu hususunda çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Meselâ Râbiatü’l-Adeviyye, Allah’ın sevmesinin önce geldiğini söyler. Dolayısıyla Allah’ın bir insanı sevmesi sonucunda, onun da Allah’ı sevmeye başlaması söz konusudur ki, buna göre insan, evvela mahbûb, sonra da muhib olur.

Ameli esas alan ve insan iradesine önem verenlere, hususiyle de Ehl-i Sünnet içinde Maturidîlere göre, öncelikle muhibbiyet, yani ferdin Allah’ı sevmesi, sonra da Allah tarafından sevilmesi gelir. Batı’da bu esası kabul eden Bergson gibi düşünürler de olmuştur. Ancak sonuçta kişi için önemli olan şey; Allah’ın rızasını elde etmek ve O’nun sevgisine ulaşabilmektir. Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri, bir anlık rû’yet-i cemâlin, Cennet’in

⁵¹ Beyyine sûresi, 98/8.

binlerce sene hayatına muâdil olduğunu beyan eder.⁵² Hâlbuki Cemâlullah'ı müşâhede, cennette mü'minlere Allah'ın bir lütfudur ve verilecek şeylerin en önemlisidir. Mü'minler cennet yamaçlarında, Cenâb-ı Hakk'ı müşâhede eder ve her gün o tecellîye mazhariyetin ayrı bir buudunu yaşarlar. Cennet hayatı ki, onun da bir saati binlerce dünya hayatına bedeldir. Allah rızasına gelince o, bütün bunlardan daha öte bir mazhariyettir. Kur'ân-ı Kerim'de onun büyüklüğü; *“وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ”* **“Allah'ın rızası her şeyden büyüktür.”**⁵³ âyetiyle ifade edilir. Mesele gidip Hak hoşnutluğuna dayanınca, bizim hayatımızda da her şey gidip Allah'ın rızasına bağlanmalı, ona göre plânlanıp hep rıza yörüngeli olmalıdır.

Diğer bir yaklaşımla, her yapılan şeyin Allah rızası için yapılması, her kazanılan şeyin O'nun rızasına bina edilmesi, bu konuda en inandırıcı emâredir. Sofilerin bakışı daha da farklıdır; Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri, cehennemden korkup ibadet edene *“abdü'n-nâr=cehennemin kulu”*; cennet arzusuyla ibadet edene *“abdü'l-cennet=cennetin kulu”*, Allah'a kulluk yapmanın zevki ile coşana da *“abdü'l-lezzet=lezzetin kulu”* dermiş; der ve ibadetlerin sırf Allah emrettiği için yapılması gerektiğine işaret edermiş. Bu itibarla, Kur'ân

⁵² Bediüzzaman, *Mektubat* s.260 (Yirminci Mektup, On Birinci Kelime).

⁵³ Tevbe sûresi, 9/72.

hizmetkârları, gönüllerinde rızâ-yı ilâhîden başka hiçbir şey taşımamalıdır. Onlar gönüllerinde maddî-mânevî hiçbir şey taşımadıkları halde, şayet beklemedikleri bir surette, Allah'tan bazı şeyler gelecek olursa, o zaman da birer armağan ve hediye olarak alıp öper, başlarına kor, şükranla iki büklüm olurlar.

Diğer bir ifade ile rıza hissi, insanın kendi rağmına yaşaması demektir. Meselâ, insan bir şeyler anlatır ve bu anlattığı şeylerde başkalarına yararlı olmayı düşünebilir. Tabii başarılı olmayı da.. ancak bunda, Allah'ın hoşnutluğunu gözetmesi çok önemlidir. Allah (celle celâluhu), onun tımtımlı laflar etmesinden, hadisin ifadesiyle “alîmü'l-lisan” olmasından hoşlanmayabilir. O halde eğer onun yüreği varsa, “Allah'ım! Eğer senin hoşnutluğun benim burada sükût etmeme, hatta bu insanlar karşısında kem-kümüme bağlı ise, vallahi ben onu istiyorum..” diyebilmelidir. Evet, işte bu şekilde bir rıza düşüncesi hayatımızın yörüngesi olmalı ve hiçbir zaman başkalarının takdiri ya da tahkiri bizim için kriter sayılmamalıdır.

Üstad'ın vermiş olduğu ölçüler içinde; halkın teveccühü, Allah'ın rızasının bir gölgesi, bir neticesi olması itibarıyla hüsn-ü kabulle karşılanıp kabul edilebilir. Değilse kat'iyen ona iltifat edilmemelidir.⁵⁴ Cahiliye şairlerinden

⁵⁴ Bediüzzaman, *Mektubat* s.466 (Yirmi Dokuzuncu Mektup, Altıncı Risale).

biri, halkın teveccühünü, hiçbir zaman ulaşılamayan bir ümniye olarak niteler. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), yüzüne tükürükler atılıp, başına topraklar saçıldığı ve olmadık hakaretlere maruz kaldığı halde, rızadan geri durup halkın teveccühünü aramamıştır. Çağımızın fikir mimarı da aynı şekilde, köy köy kovulmuş, kasaba kasaba sürgün edilmiş, bir avuç insanla o nûrânî ömrünü tamamlamış olduğu halde, kimsenin himaye ve iltifatını aramamıştır.

Evet, *iman ve Kur'ân hizmetinde bulunanların hedefi sadece ve sadece "İ'lâ-yı Kelimetullah" olmalı ve rızayı ilâhîden başka bir gaye gözetmemelidirler*. Her zaman Kur'ân'ın elmas düsturlarıyla hareket edip, her kapıyı sevgiyle çalmalı ve yine sevgiyle insanlara bir şeyler anlatma yolları araştırmalıdır. Bunun için de zannediyorum her zaman, insanlarla diyalog yolunun açık olması gerekecektir.

Burada bir hatıramı nakletmede fayda mülâhaza ediyorum: Bir arkadaş vasıtasıyla tanıdığım bir doktor oldu. O, bana belinde disk kayması olup, sabah namazına kalkmakta zorlandığını söyleyen onlarca başı açık insanın gelip tedavi olmak istediğini söylemişti ki, benimle beraber başkaları da hayret etmişti. Yine tanıdığım öyle insanlar oldu ki, evlerinde bir mevlit okunması halinde bile, hıçkırı hıçkırı ağlıyor ve gözyaşları içinde Allah'a dua ediyorlardı. Bazı kimseler, bir zamanlar onları tenfir

etmiş; dinden, imandan soğutmuş olduğundan bu insanlar Müslümanlığa farklı bir nazarla yaklaşıyor olabilirler. Eğer bunlar, dinin temel esasları olan Allah'a, Kur'ân'a, Peygamber'e.. inanıyorlarsa, bu insanların kucaklanması gerekir. Birtakım yanlışları varsa, o yanlışlar, pekâla uygun bir üslupla izâle edilebilir.

Dinde vaz'edilen prensipler, genel olarak temel meselelerdir.. fûrûata ait meselelerde ise, büyük ölçüde bir esneklik vardır. Meselâ; fûrûata ait bir mesele, hiçbir zaman Allah'ı inkârla kıyaslanmamalı. Evet, çeşitli sebeplerle başlarını kapatmayıp dinin bazı emirlerini yerine getiremeyen insanlar, yılda bir-iki defa da olsa camiye geliyorlarsa, onların başlarını-gözlerini yarma yerine, zihinlerine bir şeyler koyma yolları araştırılmalıdır. İşte asıl bu tarz bir hareket, Allah hatırı ve O'nun rızasını arama istikametindeki harekettir. Hadis-i şerifin ifade ettiği mânâ ile, halk içinde olup ondan gelen sıkıntılara katlanmak, tek başına inzivaya çekilip halvet yaşamaktan daha hayırlıdır.⁵⁵

Burada yine kendi başımdan geçen bir olayı anlatmak istiyorum. Komünizmin revaçta olduğu dönemlerde, birçok kez bu düşüncenin taraftarlarıyla görüşmüş ve onlara bir şeyler anlatabilmek için, belki saatlerce küfürlerini dinlemiş ve saygısızca tavırlarına katlanmışımdır. Hele bir defasında, konuştuğum insan ayağını ayağının

⁵⁵ Tirmizî, *kıyâmet* 56; İbn Mâce, *fiten* 23.

üstüne attı –hâşâ– şu Tanrı denen şey nedir, peygamber denen kimdir, şu kader denen mevzu da neyin nesi.. bunları bize anlatabilir misin?.. gibi sorular tevcih etti. Sadece böyle bir sual tarzı karşısında bile, insanın çıldırıp cinnet getirmemesi mümkün değildir. Ama bütün bu sözleri dinlerken çoğu zaman ağlayarak: “Allah’ım bu laflar benim içimi deliyor ama, Senin hatırın için dinliyorum.” demişimdir. Bu, bir histir; mü’minin daima içinde beslemesi gerekli olan bir his. Üstad Hazretleri, “*Bana ceza veren mahkeme heyeti, yazdığım bu risalelerle imanlarını kurtarsınlar, ben onlara hakkımı helâl ediyorum.*”⁵⁶ der. Evet, eğer sunulacak mesajlar, bu anlayış içinde sunuluyor ve bir yakınlık hissediliyorsa, böyle düşünüp hareket etmede bir mahzur yoktur. Zaten insanlarla böyle bir barışıklık, bizim de aradığımız şeydir. Zira bizler senelerden beri ruhumuzda, insanların bizden kaçışının ızdırabını yaşayıp durduk.

Hâsılı; yeniden İslâm’ın kendi ruhuna uygun olarak anlaşılması ve anlatılması bu ölçüde engin bir müsamaha bağlanabilirse, o nispette hüsnükabul görecektir.

⁵⁶ Bediüzzaman, *Şualar* s.383, 413 (On Dördüncü Şua).

Tebliğde İki Önemli Esas: Sıdk ve Emanet

Soru: “Her söylediğin hak olsun, fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur.”⁵⁷ sözünü izah eder misiniz?

Bu sözde ilk olarak, insan ruhunda filizlendiği zaman onu; toplumda neşv ü nema bulduğu zaman da toplumu temelinden sarsan “*yalan*” illetine dikkat çekilmektedir.

Yalan, en basit tarifiyle, Allah tarafından bilinen bir şeyin aksini iddia etmektir. Kur’ân-ı Kerim, kâinat çapında büyük bir hakikati inkâr ettikleri için, Allah’ı inkâr edenlerin hâl ve tavırlarını yalan olarak nitelemiştir. *“Allah’a karşı yalan uyduran ve peygambere gelen*

⁵⁷ Bediüzzaman, *Mektubat* s.300 (Yirmi İkinci Mektup, Birinci Mebhas), s.532 (Hakikat Çekirdekleri).

*gerçeği (Kur'ân'ı) yalan sayandan daha zalim kimdir?"*⁵⁸

âyeti, vâkıya mutabık olmayan beyan ve tavrın ne korkunç bir günah olduğunu ifade bakımından, bilmem ki başka beyana ihtiyaç var mı?

Sâniyen; yalan, insandaki emniyet ve sadakat hislerini ortadan kaldıran en kötü bir haslettir. Zira hayatında birkaç defa yalan söylemiş bir insan, daha sonra kendisinden sadır olacak bütün doğrulara gölge düşürmüş olur. Doğruluğun bu derece önemli olmasındandır ki, nübüvvete ait tebliğ, fetanet (akl-ı azam), ifrat ve tefripte düşmeme ve sırat-ı müstakim erbabı olma gibi esaslar, vahyin tayfları altında gelişmesine karşılık, sıdk ve emniyet gibi hasseler, peygamberin gençliğinden itibaren başlar ve hayatı boyunca da devam eder. Eğer bir Nebi'nin, peygamberliğinden evvel bir yalanı veya emniyetsizliği olsaydı, peygamberliği döneminde insanlar, “*Sen daha önce de zaten yalan söylüyordun. Şimdi söylediklerinin yalan olmadığını nereden bilelim!*” der ve bunu onun yüzüne vururlardı.

Sıdk, peygamberlerin en önde gelen sıfatlarından-
dır ve yalan, en uzak oldukları vasıflardandır. Kur'ân-ı
Kerim'in Enbiyâ sûresi 58-68. âyetlerde anlatılan
hâdisede Hz. İbrahim'in, kavminin taptığı putları kırdık-
tan sonra baltayı büyük putun boynuna asarak, putları,
onun kırdığı havasını verdikten sonra söylediği, “*Belki*

⁵⁸ Zümer sûresi, 39/32.

de bu işi şu büyükleri yapmıştır.” mazmunundaki hilâf-ı vâki görünümlü beyanı, ⁵⁹ *بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا* şeklinde, vakıf ve vasılda küçük bir tasarrufla doğru bir sözdür. Ancak böyle bir üslup, makam-ı âlâ-yı nübüvvete yakışmadığından dolayı Hz. İbrahim’in, ötede kendisinden şefaât isteyenlere “*Böyle bir cürmü işlemiş bir insan size şefa-at edemez.*” diyerek, yalanın ürperticiliğini vurgulaması fevkalâde önemlidir.

İnsanlığın İftihar Tablosu, peygamberliğinden önceki dönemde doğruluk ve güvenilirliği ile meşhurdu. Onlarca hâdiseden sadece şu hâdise bile O’nun bu özelliğini ifade etmesi açısından ciddi bir belge sayılır: Bir aralık Kâbe tamir edilmiş; Hacerü’l-Es’ad’ın tekrar eski yerine konulmasına gelince kabileler arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Herkes kılıçlarını yarıya kadar kınlarından sıyırmış ve bu şerefine kendine ait olmasında ısrarlıydı. Sonunda, şöyle bir karara vardılar: Kâbe’ye ilk girenin hakemliğini kabul edip problemi çözeceklerdi. Herkes merakla bekliyordu ki, içeriye Peygamberimiz girdi. Allah Resûlü’nün hiçbir şeyden haberi yoktu. O’nun dosta-düşmana güven veren gül yüzü görününce, oradakilerin hepsi “*İşte ‘Emin’ geliyor.*” dediler ve O’nun hükmüne kayıtsız şartsız razı olacaklarını söylediler.⁶⁰

⁵⁹ Enbiyâ sûresi, 21/63.

⁶⁰ Bkz.: Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsneid* 3/425; el-Hâkim, *el-Müstedrek* 1/628.

O'nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) düşmanları arasında bile emin oluşunu belgeleyen bir başka hâdise de şöyle cereyan eder: Nebiler Serveri, kendisine peygamberlik geldikten sonra, bir gün halkı etrafına toplar ve Ebû Kubey's tepesine doğru teveccüh ederek şöyle buyurur: *"Size biraz sonra şu tepenin arkasından büyük bir düşman ordusu geleceğini haber versem bana inanır mısınız?"* Müşrikler bu suale *"Evet, inanırız."* şeklinde cevap verirler. Bunun üzerine Efendimiz, *"Bilmelisiniz ki, ben, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim."*⁶¹ der; der ama oraya toplananların çoğu temerrütlerine devam ederler.

Bugün dava-yı nübüvvetin kapı kulları sayılan hak erleri de tıpkı Nebiler Serveri gibi sıdk ve emanet hususuna çok dikkat etmeli ve her söyledikleri sözü, mutlaka doğru söylemelidirler. Yalanın revaç bulduğu ve herkesin yalan söylemede rahat olduğu günümüzde doğruluk daha bir değer kazanmıştır. Onun için Kur'ân talebeleri yalanın en küçüğüne dahi hiç mi hiç tenezzül etmemeli; ya doğru söylemeli veya konuşmamalılar.

Sâlisen; bazı hususî durumlarda insan, millet ve devlet menfaatlerini muhafaza adına hilâf-ı vâki beyanda bulunmak zorunda kalabilir. Böyle durumlarda bile çok dikkat edilmeli ve kat'iyen yalan söylenmemelidir. Evet,

⁶¹ Bkz.: Buhârî, *cenâiz* 98, *menâkıb* 13; Müslim, *îmân* 355.

emniyetin temsilcisi ve hakkın şahitleri her zaman doğru düşünmeli, doğru konuşmalı ve doğru hareket etmelidirler.

Evet insanın her söylediği doğru olmalıdır ama “*Her doğru da her yerde söylenmemelidir.*”⁶² Meselâ, birinin savaş anında bir düşmana “*Bizim cephanenin yeri şurasıdır.*” diyerek cephaneliği göstermesi, düşmana koz verme ve kendi cephesini tahrip etme demektir. Binaenaleyh, bu türlü durumlarda, zararsız doğrularla iktifa edilmeli, cephesine zarar verebilecek doğrular ifşâ edilmemelidir.

Hâsılı insan, cennete girmek için dahi olsa yalana kapı aralamamalı ve “*Her söylediğin hak olsun, fakat her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur.*”⁶³ hakikatini nazar-ı itibara alarak her zaman doğru söylemelidir.

⁶² Bediüzzaman, *Mektubat* s.300 (Yirmi İkinci Mektup, Birinci Mebhas), s.532 (Hakikat Çekirdekleri).

⁶³ Bediüzzaman, *Mektubat* s.300, s.532.

Sa'd b. Muaz

Soru: Konuşmalarınızda Sa'd b. Muaz'ın kişiliğini nazara veriyorsunuz. Onun kişiliğini biraz açar mısınız?

Sa'd b. Muaz'ı çok iyi tanımak lazım; o İslâm öncesi ve sonrası hayatında hep örnek bir tavır sergilemiştir. Her şeyden önce O fıtraten çok temizdir. Doğru bulduğu şeye çok iyi bağlanır ve bağlandığı şeyden de bir daha kopmazdı. Onun için de, başlangıçta, putperestlerin gelip kendisinden ders alacağı kadar iyi bir putperestti...

Mus'ab b. Umeyr, İslâm dinini tebliğ için Medine-i Münevvere'ye geldiğinde, Sa'd b. Muaz hemen kılıcını bileyip Mus'ab'ın başını almak için harekete geçti.. geçti ama Mus'ab, iyi bir mürşitti. Çarçabuk onun ruhuna girebildi ve başını almaya gelen insanı, söz ve davranışlarıyla beş on dakika içinde yola getirebildi. Evet Mus'ab'ın,

bakışlarının teskîn ediciliği, tesir altına alıcılığı, ruhlara giriciliği müthiştir. Onun, Sa'd'a (radiyallâhu anh) neler söylediğini bütün ayrıntısıyla bilemesek de, bildiğimiz bir şey var ki o da, "Ben sana Kur'ân okuyayım, eğer beğenmezsen kellemi al."⁶⁴ demesi ve ardından da o eşsiz kelâm-ı ilâhîyi seslendirmeye başlamasıydı. Kim bilir Kur'ân'ı nasıl içten ve samimî okumuştur! Orada okunan Kur'ân, Sa'd b. Muaz'ın başını öylesine döndürmüştü ki, kılıcını kınına koydu, dosdoğru kabilesinin yanına döndü ve biraz sonra da bütün kabilesini getirip Mus'ab'a teslim etti. Zaten İslâm'a girdikten sonra sergilediği hayat dille-re destandır.

İslâm dünyasında doğmuş ve neş'et etmiş öyle insanlar vardır ki, Müslüman olmuş ancak iki adım dahi ilerleyememişlerdir. Bana göre bu insanlar eğer dinsizliğin hakim olduğu bir dönemde yaşasalardı, küfrün temsilcileri olurlardı. Çünkü kafalarını hiçbir zaman kullanmadılar, hiçbir zaman ruhî ve kalbî heyecanları olmadı. Sa'd b. Muaz (radiyallâhu anh) öyle değildi; o duyup dinlediği şeylerden müteessir olmuş ve hemen İslâm davasına gönül vererek onun yılmaz bir davacısı haline gelmişti.

Bir gün yürüdüğü yola bir ölüm oku düştü ve okun üzerinde öteye çağrı davetiyesi yazıyordu. Hep

⁶⁴ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü'n-nebeviyye* 2/285.

yürümüştü. Şimdi de Allah'a yürüyordu. Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), kendisini ziyaret için çadırına girdiğinde O'nu, çadırın dışına kadar akıp göl olmuş kanıyla selâmladı ve o haliyle ellerini kaldırıp şöyle dua etti: *"Allah'ım, o günden bugüne senin davan için çalıştım. Ve şimdi kâfirleri bir kere daha püskürttük. Öyle zannediyorum ki bunlar bir daha bizim karşımıza çıkmayacaklar. Eğer, Allah Resûlü onlarla bir kere daha hesaplaşmayacaksa, benim yaşamamın bir mânâsı da yok, emanetini alabilirsin."*⁶⁵

Bu ne sadâkat ya Rabbi, hayatta kalmak için değer ifade eden bir şey biliyor, o da irşad vazifesi..! Keşke bu mülâhaza her Müslüman için söz konusu olabilseydi. Evet bir insan, irşad yapmıyor, bulunduğu yerde Müslümanlığı başkalarına anlatmıyorsa, o abes yaşıyor, dolayısıyla hayatta kalmasının da bir mânâsı yok demektir. Allah (celle celâluhu), Sa'd b. Muaz'dan emanetini alır, fakat biraz sonra Cibrîl gelir ve: *"Ya Muhammed! Arş, senin ümmetinden birinin ölümüyle titredi."*⁶⁶ der. Tabii, yaratılmış varlıklar arasında en muhteşem varlık olan arş nasıl titrer, bu titreme nedir? O husustaki saygımızı sükûtumuza emanet ediyoruz.

⁶⁵ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 6/141; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 6/6.

⁶⁶ Bkz.: Buhârî, *menâkıbü'l-ensâr* 12; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 125.

Eğer Sa'd b. Muaz'ı asrımızda ille de birine benzetmek gerekirse, Bediüzzaman Said Nursi'ye benzetmek uygun olur zannediyorum. Çünkü onu çok vefalı gördük. Kendisini, otuz yıllık hapis yıldırımamış ve on-on beş sene dağlarda yalnız bırakılması ve hiç kimsenin yanına sokulmaması ümitsiz kılmamıştır. Öyle rikkatime dokunur ki, o bir vesileyle, "Aylardan beri şu ormanda, ormancılar da ormana gelmediklerinden, bu dağın başında yapayalnızım."⁶⁷ der. Sıkıntılı bir dönemde benim de tesellim bu oldu ve kendi kendime "Canım çıksın, benim yanımda iki kişi vardı, sense yapayalnızdın." dedim. O büyük insan, iki ay sonra Çam dağından iner ve ilk defa yanına bir adam sokulur; bu Sıddık Süleyman'dır. Onun kahramanlığını, bu davanın tarih yazarları unutmamalıdır. Çamurlara bata çıka gelirken, "Üstadım" der yanına sokulur. Ve ardından Hulûsi Bey, Hüsrev Efendi, Tahiri Mutlu'lar derken yeni bir silsile-i zeheb oluşur. Evet, bütün bu hâdiseler onu yıldırımamış ve hiçbir şekilde dize getirememiştir. Bir hayat boyu "garîbem, bîkesem, nâtuvanem, alilem, zelilem."⁶⁸ demiş, fakat daima eğilmeyen bir baş, bükülmeyen bir kamet olarak kalmıştı. Bir zamanlar onların bu halini,

⁶⁷ Bediüzzaman, *Mektubat* s.22 (Altıncı Mektup).

⁶⁸ Bediüzzaman, *Mektubat* s.22 (Altıncı Mektup).

Bir gariplik var sesinde
Yalan yok çehresinde
Bakanlar anlayacak
Işık var çevresinde..

sözleriyle ifade etmeye çalışmışım. Bu ifadeler aynı zamanda, bir vefa mırıltısıdır. Millet ruhunun yeniden dirilmesi, tarihî dinamiklerle yeniden tanışması dileğiyle...

Ruh İnsanın Portresi

Soru: Ruh insanının bir portresini çizseydiniz nasıl çizerdiniz?

Ruh insanı; madde ve mânâyı birbiri içinde bütünleştirip bünyesinde barındıran, her zaman kalb ve ruhun derece-i hayatını takip ederek, cehennem yolunun sûrî güzelliklerine takılmayıp, cennet yolunun zorluklarına katlanan ve rabbaniliğini korumaya çalışan bir hakikat eridir. Beden ve ceset insanının, bütün bir hayat boyu, cismanî arzularına takılıp, nefsanî isteklerini yaşamasına mukabil ruh insanı, irfanla derinleşen, imanla yücelme sırrını keşfeden ve ruhanî zevkleriyle cennetleri gönlünde duyan ve yaşayan başyüce bir insandır.

İnsan, ancak yüksek ideallerle gerçek insanlığa ulaşabilir. Hayatını yüksek mefkûre ve ideallerle derinleştirmeyen kimselerin yükselip ruh insanı olmaları bir yana,

ilk fıtratlarını korumaları da çok zordur; hatta imkânsızdır. Ruh insanının kuşlar gibi pervâz edip nâmütenâhiliğe yelken açtığı zirvelere karşılık, beden insanı, nefsin hezeyanları içinde bocalar durur. Hâlbuki eşref-i mahlukât olarak yaratılan insan, yüksek duygularla mücehhez, fazilete istidatlı ve ebediyete meftun bir varlıktır.. ve onun için yükselmeyip yerinde kalmak, daha aşağı canlılar seviyesine düşmek demektir.

Fıtratı müteheyyiç, hakikate açık gönüllerin zevk ü sefaları, devamlı aksiyon ve hareketleri iç içedir ve hedefledikleri yüksek idealleri tahakkuk ettirecekleri âna kadar da hep hareket halinde, biraz da huzursuz ve rahatsızdırlar. Nitekim İnsanlığın İftihar Tablosu (sallallâhu aleyhi ve sellem), henüz peygamberlik esintilerini duymadan, Hira dağına çekilmiş ve topyekün insanlığın alev alev yanan bir cehenneme doğru sürüklenmesinin ızdırabını vicdanında duyarak Allah’a sığınmış ve gönülden bu problemi çözmeye bağlanmıştır. İşte bu sebeple Nebiler Serveri, her zaman rahatsızdır ve bu rahatsızlığı da hayatı boyunca devam edecektir. O’nun, hak ve hakikate muhtaç gönüllere, ruhunun ilhamlarını üflemek için sokak sokak, kabile kabile dolaşıp âşına gönüller araması bunun en önemli delilidir.

Şimdi isterseniz, ruh insanların hayatlarından bir kısım örneklerle konuyu biraz daha müşahhaslaştırmaya çalışalım:

“Ruh insanı, cismanî hayattan sıyrılıp yüksek idealere dilbeste olan ve kendini sadece ve sadece insanlığın kurtuluşuna bağlayan insandır.” diyeceksek, günümüzde Bediüzzaman:

“Ben, cemiyetin imanını kurtarma yolunda dünyamı da feda ettim, ahiretimi de. Seksen küsur senelik hayatımda dünya zevki namına bir şey bilmiyorum. Bütün ömrüm harp meydanlarında, esaret zindanlarında, yahut memleket hapisanelerinde geçti. Çekmediğim ceza, görmediğim eza kalmadı. Divan-ı Harplerde bir cânî gibi muamele gördüm; bir serseri gibi memleket memleket sürgüne gönderildim. Memleket zindanlarında aylarca ihtilattan men edildim. Defalarca zehirlendim. Türlü türlü hakaretlere maruz kaldım. Zaman oldu ki, hayattan bin defa daha ziyade ölümü tercih ettim. Eğer dinim intihardan menetmeseydi, Said belki bugün toprak altında çürümüş olacaktı. Bütün hayatım zahmet ve meşakkatle, felaket ve musibetle geçti. Cemiyetin imanı, saadet ve selâmeti yolunda nefsimi de dünyamı da feda ettim. Helâl olsun!. Bana ezâ ve cefada bulunanlara beddua bile etmiyorum. Çünkü, bu sayede Risale-i Nur, hiç olmazsa birkaç yüz bin, yahut birkaç milyon, belki daha ziyade kişinin imanını kurtarmaya vesile oldu. Ölmekle yalnız kendimi kurtaracaktım, fakat hayatta kalıp, zahmet ve meşakkatlere tahammülle bu kadar imanın kurtulmasına hizmet ettim. Allah’a bin kere hamdolsun! Sonra,

ben cemiyetin iman ve selâmeti yolunda ahiretimi de feda ettim. Gözümde ne cennet sevdası, ne de cehennem korkusu var. Cemiyetimin imanı namına bir Said değil, bin Said feda olsun! Kur'ân'ımız yeryüzünde cemaatsiz kalırsa cenneti de istemem; orası da bana zindan olur. Milletimin imanını selâmette görürsem, cehennem alevleri içinde yanmaya razıyım. Çünkü, vücudum yanarken, gönlüm gül-gülistan olur.”⁶⁹ gibi sözleriyle buna iyi bir örnek teşkil eder.

Yine aynı ruh insanlarından biri sayılan Selahaddin Eyyûbî de üzerinde durulmaya değer. Mescid-i Aksâ esaret altındadır. Bu durum koca sultanı çok rahatsız etmektedir. İşte böyle bir hâlin hasıl ettiği sıkıntılarla o, âdeta gülmeyi unutmıştır. Bir gün cuma namazında hatip, sultanı kastederek, tebessümün fazileti hakkında bir hutbe irad eder ve Selahaddin'de tebessüm duygusu uyar-maya çalışır. Hutbede kastedilen şahsın kendisi olduğunu anlayan Selahaddin Eyyûbî, cami çıkışında imam efendiye dönerek şunları söyler: “*Hocam öyle zannediyorum hutbenizde bana nasihat ettiniz. Ama Allah aşkı-na söyler misiniz, Mescid-i Aksâ esaret altında iken ben nasıl gülebilirim?*”

Başka bir ruh insanı olan şair-i şehîrimiz Mehmet Âkif, İstanbul'un işgali esnasında Mescid-i Aksa ile aynı

⁶⁹ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.616.

kaderi paylaşan Ayasofya'nın boynundaki zinciri, âdetâ kendi boynunda hisseder ve hicranla şöyle mırıldanır:

“Umar mıydın ki: Mâbetler, ibâdetler yetim olsun,
Ezanlar arkasından ağlasın bir nesl-i me'yûsun?

Umar mıydın: Cemâ'at bekleyip durdukça minberler,
Dikilmiş dört direk görsün, serilmiş bir yığın mermer?

Umar mıydın: Tavanlar yerde yatsın, rahnedен
bitâb?

Eşiklerden yosun bitsin, örümcek bağlasın mihrâb?

Umar mıydın: O taş taş devrilen, bünyân-ı mersûsun,
Şu vîran kubbelerden böyle son feryâdı dem tutsun?”

Bu itibarla, her ruh insanı, gönül verdiği o yüce mefkûresini gerçekleştireceği âna kadar, tebessümü bile kendisine çok görmeli ve daima hüznün ve kederle iki büklüm olmalı, “sabr-ı cemil”le oturup kalkmalıdır.

Selahaddin, o büyük hülyasını tam 20 sene sonra – Allah'ın inayetiyle– tahakkuk ettirmiş, Mescid-i Aksa'yı esaretten kurtarmış ve kendinden sonra gelecek nesillere de dâsitânî bir örnek olmuştur. Yine aynı Selahaddin, Mescid-i Aksa'yı istirdat edeceği âna kadar 20 sene hep çadırdâ yaşamış, “*Hünkârım, size bir ev inşa edelim.*” diyenleri de: “*Allah'ın evi esirken ben kendime nasıl bir ev edinebilirim?*” şeklinde cevaplamıştır.

Hz. Ömer (radiyallâhu anh) döneminde, bugünkü Suriye ve Filistin de Müslümanların eline geçince, ordu kumandanlarının Mescid-i Aksâ'nın anahtarlarını istemeleri üzerine oradaki vazifeli papaz: *"Biz, Mescid-i Aksa'nın anahtarlarını alacak zatın şemâilini biliyoruz ve bu anahtarları ondan başkasına vermemiz de mümkün değildir."* derler. Onlar, orada aralarında konuşadursunlar, Hz. Ömer (radiyallâhu anh) hazineden bir deve alıp hizmetçisiyle beraber nöbetleşe deveye binerek Kudüs'e doğru yola çıkmıştır bile. Bu şekilde Mescid-i Aksâ'ya yaklaştıklarında, kumandanlar: *"İnşâallah, Ürdün nehri ni geçerken binme sırası Hz. Ömer'e gelir. Zira, bu Bizans halkı, kendi saraylarında ihtişam ve debdebeden başka bir şey görmedikleri için, başımızdaki halifeyi paçalarını sıvamış, hizmetçisi devenin üzerinde ve kendisi deveyi çekiyor görürlerse bakışları değişir."* diyerek dua etmeye başlarlar. Onların bu şekildeki arzu ve dualarına mukabil Allah (celle celâluhu), en hayırlı olanı tahakkuk ettirmiş ve tam nehri geçecekleri zaman, devenin yularından tutma sırası Hz. Ömer'e gelmiştir. Devenin yularından tutma sırası kendine gelen Hz. Ömer, deveden iner, yerine kölesini bindirir ve ırmağın karşı yakasına bu şekilde geçer. Ayrıca halifenin elbiseleri, oraya gelinceye kadar, devenin üstündeki semere sürtüne sürtüne yırtıldığından o da her defasında bu yırtık yerleri yeniden yamamıştır. –Estağfirullah buna yamadan ziyade, şeref işaretleri demek daha uygundur.– Bütün bu durumları

gören papaz, *“Tamam, bizim kitaplarımızda haber verilen işte bu zattır. Biz, anahtarları ancak bu zata veririz.”* demiş ve onları Hz. Ömer’e teslim etmişlerdir.

Bu, o muhteşem tablonun bir yanı; öbür yanında ise Hz. Ömer’in, *“Bu insanlara karşı bir sultan gibi aziz ve şerefli görünün.”* diyen kumandanlarına şöyle seslendiğini duyar ve ürpeririz: *“Allah bizi Müslümanlıkla aziz kılmıştır. Bundan başka bir şeyde izzet aramak beyhudedir.”* Evet ruh insanı, Allah’a intisap eden, O’na kul olmakla iftihar edip şeref duyan ve bunun ötesinde başka şereflere de iltifat etmeyen insandır. Günümüz neslinin bir kısmı, Allah’a gönül veremediklerinden ve O’na intisabın lezzetini duymadıklarından tatmin olamamış aç ve tâli’siz insanlardır. Böyle bir fasit daireden kurtulmanın yolu da, Allah’a hakikî mânâda kul olmaktır.

Ruh neslinin önemli bir vasfı da *“kulluk”* tur. Ashab-ı kiram, kendilerine yöneltilen *“İslâm’ın şiarı nedir?”* şeklindeki bir soruya *“İnsanı başka şeylere kulluktan kurtarıp, sadece Allah’a kulluk yolunu göstermektir.”* cevabını vermişlerdir. Evet ruh nesli, gecelerin âbidleri, zâhidleri ve seccadeleri iniltiyle, yaşlarla süsleyen ruhbanları; gündüzlerin de bir küheylan gibi vazifeden vazifeye koşan fursanlarıdır.

Bir rivayete nazaran, bütün hayatını, Cenâb-ı Hak’tan gelen emirlere karşı bağlılık içinde geçiren ve kulluğun zirvesine ulaşan İbn Abbas, mezara defnedildiği esnada,

birdenbire etrafta şöyle bir ses yankılanır: *يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ۖ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ۖ وَادْخُلِي الْجَنَّةَ* “Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O’ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!”⁷⁰

Zaten ibadet ü taat adına olgunluk ve doyumluğa ulaşmış kutlular, her zaman başkalarına karşı kapılarını kapatır, sonra da “Beyhude yorulma, kapılar sürmelidir.” derler. Yumurtanın içine bir sperm girince, diğer sperm-ler, zorlasalar bile içeriye giremedikleri gibi, Hakk’ın ak-des ve mukaddes tecellileriyle doyumluğa ulaşmış bir ruha da, şeytan ve nefsin âsi müdahaleleri kolay olmasa gerek. Bir mânâda, *“Allah, bir insanın içinde iki kalb yaratmamıştır.”*⁷¹ âyeti de bu hakikate işaret etmektedir.

İbrahim Ethem Hazretleri Kâbe’de iken Rabbisine “Ya Rabbi! Senin aşkına tutuldum. Senden gayri her şeyi terk edip huzuruna geldim. Seni bulduktan sonra, gözlerim başka şey görmez oldu...” şeklinde bir hitapta bulunmuştur. O, tam bu duygularla dopdolu olduğu bir sırada, hemen oracıkta, senelerdir görmediği oğlu beliriverdi. Yılların verdiği hasret ve baba şefkatiyle oğluna sarılınca birden hâtiften “Ey İbrahim! Bir kalbde iki

⁷⁰ Fecr sûresi, 89/27-30.

⁷¹ Ahzâb sûresi, 33/4.

sevgi olmaz.” diye bir sesle irkildi ve tereddüt etmeden: “Allahım! Senin muhabbetine mâni olanı al.” deyiverdi; deyiverdi ve oğlu hemen oracıkta ayaklarının dibine yığılıp kaldı. Evet işte, gönlünü sadece Allah’a açmış, Hakk’ın tecellilerine doymuş ve gözünü ağyara kapatmış yüce bir kâmetin ruh haleti.!

Heraklius’un kumandanının, ashab-ı kiram hakkınca itiraf ettiği şu sözler, değişik bir zaviyeden ruh insanının portresini çok çarpıcı bir şekilde resmetmektedir: *“Hükümdarım! Bunlarla savaşmak mümkün değildir. Çünkü bizim hayata talip olduğumuz ölçüde, bunlar ölüme koşuyor ve bizim dünyayı sevdiğimiz kadar ahireti seviyorlar.”*

Ruh insanı, ibadet u taatiyle, gece derinlikli bir leylîdir. İşte onlardan biri!. Abbâd İbn Bişr (radiyallâhu anh). O, namazlarını son derece huşû içerisinde eder ve her zaman kıldığı namazın son namaz olduğunu düşünürdü.

Zâtürrikâ’ seferinden dönölüyordu. Hz. Abbâd, Efendiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanı başında bulunanlardandı. Vakit geceydi. Resûlullah, mücahitlerin istirahat etmesi için mola verilmesini emretti. Muhtemel bir baskına karşı da her zaman olduğu gibi nöbet tutulmasını emretti. Bu hizmet için iki gönüllü istedi ve *“Bu gece bizi kim bekler?”* buyurdular. Muhacirlerden Ammar bin Yasir, Ensar’dan da Abbâd bin Bişr ayağa kalktılar ve

ikisi birden “Biz bekleriz ya Resûlallah!” diyerek öne atıldılar. Peygamberimiz onlara şu talimatı verdi: “Öyleyse vadinin ağzında durunuz ve etrafa göz kulak olunuz.”

İki kahraman, vadiye doğru ilerlediler. Hz. Abbâd, Ammar’a: “Gecenin başında mı beklemek istersin, sonunda mı?” dedi. Hz. Ammar, önce beklemeyi tercih etti. Nöbete durdu. Abbâd da hemen namaza başladı. Bu sırada çok yorgun olan Ammar uyuyuverdi. Abbâd İbn Bişr’in, arkadaşının uyuduğundan haberi yoktu. O, namazına devam ederken bunları takip eden bir müşrik onu gördü ve bu fırsatı değerlendirmek istedi; istedi ve hemen yayına bir ok yerleştirip fırlattı. Müşrikin oku Hz. Abbâd’a saplandı. Hz. Abbâd ilâhî huzurda öyle bir huşû içindeydi ki, vücuduna saplanan ok değil, sanki bir dikendi. Hiç tavrını bozmadan namazına devam etti. Vücuduna saplanan diğer oku da öbürü gibi eliyle çıkarıp yere attı; rûkû ve sücûdunu tamamlayarak selâm verdi. Artık iyice halden düşmüştü. Arkadaşına hafifçe “Kalk, nöbeti al ben yaralandım.” diye seslendi. Bunun üzerine gözlerini açan Hz. Ammar, bir de ne görsün, Abbâd’ın her tarafından kanlar akıyor. Durumu anlamıştı. “Sübhaneallah! O müşrik sana ilk oku attığı zaman beni niçin uyandırmadın?” diye sitem etti. Hz. Abbâd ise ona şu karşılığı verdi:

“Ben namazda Kehf sûresini okuyordum. Sûreyi bitirmedikçe kesmek istemedim. Oklar üzerime ard arda

gelmeye başlayınca, uyandırıp sana haber vermek için okumayı kestim, rükûa vardım. Vallahi, Resûlullah'ın korunmasını emrettiği boğaz ağzını korumayıp kaybetmiş olmaktan korkmasaydım, sûreyi bitirmeden namazı kesmezdim.”⁷²

Bir başka örnek: Haykırdığı zaman düşmanın yüreğini ağzına getiren Haydar-ı Kerrâr, Damad-ı Nebi Hz. Ali'nin (radiyallâhu anh), ayağına saplanan bir oku çıkartmak isteyenlere, “Ben namaza durayım. Oku ayağımdan o zaman çıkarırsınız. Çünkü namazda iken okun acısını duymam.” dediği rivayet edilir. İşte bu iki tablo, ibadet u taatla kenetlenmiş ruh insanının durumunu aksettirmesi bakımından fevkalâde önemlidir.

Bu ruh insanlarından bir diğeri de, Kûfe mektebinin büyük muallimi Esved İbn Yezid en-Nehaî'dir. O, irşad, tebliğ ve cihat dışındaki bütün zamanlarını, sabahdan akşama, akşamdan da sabaha kadar evinin tıraçasında ibadet ü taatle geçirir. Esved İbn Yezid'i, bir sütun gibi devamlı evinin üstünde ibadet ederken gören komşu çocuğu, onu hep bir direk zannetmiştir.

Günlerden bir gün Hz. Esved vefat etmiş ve evinin üstünde görünmez olmuştur. Çocuk önceleri devamlı gördüğü sütunu yerinde göremeyince annesine: “Anne, ben her gece burada bir sütun görüyordum. Artık o

⁷² Ebû Dâvûd, *tahâret* 79; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 3/343.

sütun yerinde yok.” diyerek şaşkınlığını ifade etmiş; bunun üzerine annesi de “*Oğlum, o bir sütun değil, Esved İbn Yezid en-Nehaî’ydi.*” sözleriyle çocuğuna cevap vermişti.

Ruh nesli, her zaman ruhunu kanatlandırabilen ve kat’iyen cismaniyeti altında kalıp ezilmeyen, bedenî arzu ve istekleri karşısında sürekli dimdik duran, Leyla Hanım’ın ifadesindeki,

“Gidip boynumda zincir ile ol Ravza-i pâka

Görenler hep beni dîvâne sansın Yâ Resûlallah.”

duygu ve düşünceleri paylaşan, peygamber yolunun delileridir.

İşte Hak katında veli, o yolun delilerinden biri, Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), “*Her peygamberin bir havarisi vardır. Benim havarim ise Zübeyr bin Avvam’dır.*” sözleriyle şereflendirilen Zübeyr b. Avvam (radiyallâhu anh)! Bedir’de o da Hz. Hamza (radiyallâhu anh) gibi düşmanla yaka paça olmuş, onlarla göğüs göğüse savaşılmış ve öyle bir semavîleşmişti ki, o gün melekler de başlarına aynı sarığı sarmış ve ashabı teşyî’ ve teşcî’ edivermişlerdi.⁷³ Savaşın neticesinde وَأَوْفُوا بِعَهْدِي وَأَوْفِ بِعَهْدِكُمْ “*Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, Ben*

⁷³ Buhârî, *fezâilü ashâb* 13, *cihâd* 40, 41, 135, *meğâzî* 29; Müslim, *fezâilü’s-sahabe* 48.

*de size vaadettiklerimi vereyim.*⁷⁴ hakikati bir defa daha tecellî etmiş, müşrikler –Allah’ın inayet ve keremiyle– bozguna uğratılmış ve Cenâb-ı Hak, o günün hatırına melekleriyle, semavî esintileriyle âdetâ bir donanma gecesi teşkil buyurarak maiyyetini göstermişti.

Evet ruh insanı, sergilemiş olduğu her türlü kullukla melekleşen insan demektir. Buna da bir örnek: İmran bin Husayn, bâsur hastalığına yakalanmış ve zaman zaman yaralarını dağlattırmaktadır. Bu melek ruhlu insan, sair günlerde melekleri görüp onların selâmlarını almasına karşılık, yaralarını dağlattığı zaman, bir türlü onları müşâhede edememektedir. Bu durumunu Allah Resûlü’ne açınca, Hz. Ruh-u Seyyidi’l-Enâm şöyle buyurur –özel bir durum ve hususî bir sır var–: *“Yaralarını dağlatma. Zira o zaman meleklerin selâmından mahrum kalırsın.”*⁷⁵

Ruh insanı, bir metafizik kahramanıdır. Übey İbn Ka’b, ibadet ü taat yapmak için mescide gelir. İki rekât namaz kıldıktan sonra ellerini açar ve dua etmek ister. İşte bu esnada, mescidin duvarları lerzeye gelerek, kendisinin söylemeye niyet ettiği şeyleri söylemeye başlar. Bu durum Allah Resûlü’ne haber verildiğinde İki Cihan Güneşi, *“O Cibrîl’dir ve senin söylemek istediğin şeyleri senin namına söylemiştir.”*⁷⁶ buyurur.

⁷⁴ Bakara sûresi, 2/40.

⁷⁵ Müslim, hac 165; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne*d 4/427.

⁷⁶ Bkz.: el-Âlûsî, *Rûhu’l-meânî* 22/40.

Ruh insanı, bir muhasebe kahramanıdır. Hanzala ibn Rebî' (radiyallâhu anh), Hz. Ebû Bekir (radiyallâhu anh) ile Efendimiz'in huzuruna gelir ve "*Hanzala münâfık oldu ya Resûlallah. Çünkü Senin yanında hissettiklerimi dışarıda hissedemiyorum.*" der. Bunun üzerine Efendimiz "*Ey Hanzala! Bir öyle, bir böyle..*" buyurur ve sözlerine şöyle devam eder: "*Eğer zamanın her parçasında benim yanımda olduğunuz gibi olsaydınız, melekler sokaklarda sizinle musâfaha ederlerdi.*"⁷⁷

Bir başka Hanzala.. Hanzala ibn Ebî Âmir (radiyallâhu anh), "cihad" çağrısını aldığı anda hemen yerinden ok gibi fırlayarak savaş meydanına koşar ve şehadet şerbetini içer. Az sonra Allah Resûlü, onunla alâkalı şunları söyler: "*Gök ile yer arasında Hanzala'yı meleklerin guslettirdiğini gördüm.*" Ailesine sorulduğunda şu gerçek ortaya çıkar: Hanzala'ya o gece su iktiza etmiştir. Ancak, cihat münâdisinin sesini duyunca gusletmeye fırsat bulamamış; savaş alanına koşmuş ve şehit düşmüştür.⁷⁸

Hükümdarlardan ruh insanı, Murad Hüdavendigâr, büyük bir askerî ve idarî dâhidir. Onun bir de askerî ve idarî dehasını aşan kulluğu vardır. O kadar ki bir defasında hocasına şöyle der: "*Hocam, sen namaza dururken ilk*

⁷⁷ Müslim, *tevbe* 12; Tirmizî, *kıyâmet* 59; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsne'd* 4/346.

⁷⁸ İbn Hibbân, *es-Sahih* 15/495; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 4/10.

tekbir aldığında hemen Kâbe'yi görebiliyorsun. Ben ise ancak birkaç tekbirden sonra görebiliyorum.” Evet koca hünkar işte böyle namaz kılmaktadır ve her tekbir alanın Kâbe'yi müşâhede ettiğini sanmaktadır. Bu devâsâ ruh, I. Kosova Savaşı'nda koca haçlı ordularını göğüslemiş ve savaştan önce Rabbine “*Ya Rabbi! Ordumu muzaffer, beni de şehit eyle.*” diye yalvarmış. Her şey bittikten sonra da savaş meydanını dolaşırken bir tâli'siz el tarafından hançerlenmiş ve Rabbine yürümüştür.

Bu büyük hünkârın ağabeyi olan Süleyman Paşa da kendisini aşmış ruh kahramanlarından biridir. Süleyman Paşa, devamlı surette Bizans içlerine doğru akınlar tertip eder.. Çanakkale'den sallarla geçmeyi başarır.. Gelibolu'yu hakimiyeti altına alır ve Bolayır'a kadar ilerler. Herkes onun hükümdar olacağını ve bir gün milletin başına geçeceğini düşünmektedir ama o, ötelerden gelen bir müjdeyi vicdanında duymuş gibi bir akın öncesinde, akıncı beylerini toplar ve onlara şunları söyler: “*Şayet ben bugün ölürsem, ölümümü duyan Bizanslılar, bundan istifadeye kalkacak ve aldığımız yerlere yeniden hücum edeceklerdir. Size vasiyetim, cenazemin başında toplanıp el ele tutuşunuz, Allah ve Resûlü'ne sığınarak düşmana saldırınız. Sakın, cihaddan geri durmayınız!*”

Bir gün önce, bu sözleri sarfeden Süleyman Paşa, ertesi gün cihat meydanında atının ayağı bir köstebek çukuruna girer ve atından baş aşağı düşerek şehit olur.

Bunun üzerine ordunun ileri gelenleri onun başında toplanır ve vasiyetine uyarak el ele tutuşup düşmana hücum ederler; eder ve Bizans'ı bozguna uğratırlar. Savaş sonunda, düşman askerleri şu itirafta bulunur: *“Her defasında önünüzde koşan o levent ve civanmert delikanlı var ya, siz bize hücum ettiğinizde o yine sizin önünüzdeydi ve yalın kılıç bize hücum ediyordu.”*

Çanakkale Savaşında milletimiz, ordular halinde ki ruh insanları olarak topyekün bir Hüdavendigâr, bir Süleyman Paşa ve Bedir'in aslanlarıdır. Bunlar *“Çanakkale geçilmez!”* sözünü tarihe altın harflerle yazdırmışlardır ki, bu ruh insanlarını şâir-i şehîrimiz şu mısralarla destanlaştırmıştır:

“‘Bu, taşındır’ diyerek Kâbe’yi diksem başına;
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gökkubbeyi alsam da, ridâ namıyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ’yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtabı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.”

Elbette ki, bu ruh insanların yazdığı destanlar bitmemiştir, bitmeyecektir de... Milletimize, onun ruh ve mânâ köklerine hasım birçok düşmanın bulunduğu muhakkak. Ne var ki her zaman ruh köklerine sımsıkı bağlı bu necip millet, –Allah’ın inayet ve keremiyle– bütün bu bâdireleri aşip tıpkı eskiden olduğu gibi bir defa daha dünya devletleri arasında sahip olduğu yeri alacak ve dengesi bozulmuş günümüz coğrafyasında muvazeneyi tesis edecektir.

Sadakat ve Vefaya Dair

Soru: Sadakat ve vefa nedir? Günümüzde sadakat ve vefayı nasıl anlamalıyız?

Sadakat, doğru düşünmek, doğru konuşmak, doğru davranış sergilemek ve aynı zamanda doğruluğu kalbde korumak demektir. Bu mânâdaki sadakat, izafî bir tabir olup belli bir ölçüsü de yoktur.

Sıdk sıfatı da; tıpkı ismet, emanet, tebliğ ve fetanet gibi, enbiyâ-i izâmın sahip olduğu sıfatlardandır. Bu sıfatlar, onların hususiyetlerindendir. Buna onların hâssası da diyoruz. Hâssa, kâmil mânâda herhangi bir kimse de bulunup bir başkasında bulunmayan özellik demektir. Dolayısıyla sadakat, zirve noktada enbiyâ-i izâmda bulunur.. ve onu sadece ‘söz doğruluğu’ şeklinde yorumlamak da eksik bir anlayıştır. Sadıklar, kalbleri doğrulukla dopdolu olan ve tamamen Allah’a kilitlenen insanlardır.

Onların kalbî dünyalarındaki bu durum her zaman davranışlarına da aksedecektir. Zira onların kalbleriyle, söz ve davranışları arasında herhangi bir farklılık söz konusu değildir.

Sıdkta zirveyi tutan enbiyâ-i izâm kalb, söz ve davranış bütünlüğü içinde tamamen Allah’a kilitlenmiş kimse-lerdir. Bu ölçüdeki sıdkla ittisafı ‘Allah’ın sadık bir bendesi olma’ mânâsına anlamak da mümkündür. Bu itibarla da nebilere, Allah’ın boynu tasmalı birer kapıkulu, bizlere de onların halâyıkı nazarıyla bakabiliriz. Evet onlar, *“Allah’ın kendilerine buyurduklarına karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler.”*⁷⁹ gibi emredilen şeyleri harfiyen yerine getirir ve göz açıp kapayıncaya kadar dahi olsa muhalefet mülâhazasına girmezler. Bazıları onlar için değişik mütalaalarda bulunsalar da, enbiyâ-i izâmın sıfatları mevzuunda bizim mülâhazamız budur. Onlar hakkında Kur’ân-ı Kerim’de tedip mahiyetinde söylenen sözler, onların hayallerine akseden bir şeyin daha baştan önünü kesmeye matuf ilâhî tembih demektir.

Enbiyâ-i izâm, daima iç-dış bütünlüğü içinde yaşamışlardır. Aksi takdirde onların hayatlarında az bir inhi-raf söz konusu olsa, hemen hızlı bir tembihle kalblerinin yanına getirilirler. Nitekim *“Eğer (Peygamber) bize at-fen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kısıkurak*

⁷⁹ Tahrîm sûresi, 66/6.

*yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız.”*⁸⁰ mealindeki âyet, onların durum ve konumlarındaki böyle bir ciddiyeti hatırlatır.

Nebilerden sonra en büyük sıddık, Hz. Ebû Bekir’dir. “Sıddık”, bağlı bulunduğu şeyi her şeye tercih edecek kadar dengeli ve temkinli olan ve bütün hayatını ona göre programlayıp yaşayan insan ise –ki öyledir– Hz. Ebû Bekir en büyük sıddıktır.

Vefa da, tıpkı sadakat gibi ölçüsü tam bilinemeyen izafî bir tabirdir. Vefa, birine karşı ister baştan verilen, isterse verilip kendisine hatırlatılan şeylere karşı borcunun şuurunda olarak o borcu eda etmek demektir. Bu da, çok defa karşılıklı mukaveleler şeklinde gerçekleşir. Nitekim Cenâb-ı Hak, *“Bana verdiğiniz sözü yerine getirin ki, Ben de size karşı ahdimi yerine getireyim.”*⁸¹ yani Bana karşı vefalı olun, verdiğiniz sözü davranışlarınızla yerine getirin ki, Ben de bu mukavelede size verdiğim sözü gerçekleştiririm, buyurur. Ayrıca şu iki âyet-i kerime de *“Siz Beni anın ki Ben de sizi anayım.”*⁸² *“Eğer siz Allah’a (Allah’ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder.”*⁸³ buyrulmaktadır ki, bu türlü durumlarda yerine getirilen şeylerin hepsi birer vefa ifadesidir.

⁸⁰ Hâkka sûresi, 69/44-47.

⁸¹ Bakara sûresi, 2/40.

⁸² Bakara sûresi, 2/152.

⁸³ Muhammed sûresi, 47/7.

Vefalı olmak, bir taraftan sadakat gereken zata karşı o his ve tavrımızı korumak, bir diğer taraftan sorumluluğumuzun şuurunda olmak ve onun gereklerini yerine getirmek, bir başka zaviyeden de, onun teveccühü ölçüsünde ona teveccühde bulunmak demektir.

Yukarıda da zikredildiği gibi hem sıdk hem de vefa tabirleri izafidir. Herkesin derecesine göre bir sadakat ve vefa hissi vardır. İnsan, bu ulvî hislerinden dolayı değer verdiği şeylere karşı saygı duyar ve onlara gönülden sahip çıkar. Meselâ, bir insan, Efendimiz'in davasına, düşüncesine ve ortaya koyduğu âsârına karşı sadık ve vefalı ise o böyle bir duygu ve düşünceyle O'nun mübarek lihye-i şerifinin bulunduğu sandukayı veya kadem-i pâkini başına taç yapacaktır. Esasen böyle bir hürmet, ne Kur'ân ne de Sünnet'te emredilmektedir; ama Nebiler Serveri'ne karşı sadakat içinde olan bütün büyükler, Asr-ı Saadet'ten bu yana hep böyle vefalı davranmış ve O'nun ayak izinden hırkasına, asâsından lihye-i şerifine varıncaya kadar, O'ndan hatıra kalan bütün emanetleri hep saygıyla karşılamış ve muhafaza etmişlerdir. Osmanlılar ise, bu mukaddes emanetleri altın kakmalı sandıklar içinde muhafaza ederek günümüze kadar ulaştırmışlardır. Meselâ O'nun hırka-i şerifi, her yerde ve her zaman açılmaz. Ona bir salât u selâmla uzaktan bir göz dokundurma için bile Ramazan ayı gibi mübarek bir zaman diliminin gelmesi beklenir. Bu diğer milletlerde olmayan, milletimize mahsus bir saygı tavrı

ve Nebiler Serveri'ne karşı gösterilen sadakat ve vefa ifadesidir.

Efendimiz'e karşı olabildiğine sadık ve vefalı olan insanlardan birisi de Afrika fatihi büyük insan Amr İbn Âs (radiyallahu anh) idi. O, vefat ederken sadakatının bir tezahürü olarak dilinin altına Nebiler Serveri'nden hatıra kalmış mübarek bir kıl koyuyor ve bununla ahirette sorulan suallere kolay cevap vereceği tefe'ülünde bulunuyordu...

İnsanlığın İftihar Tablosu'na karşı büyük bir sadakat ve vefa örneği sergilemiş kişilerden bir diğeri de, girdiği hiçbir savaşta yenilgi yüzü görmeyen büyük kumandan Hz. Halid b. Velid idi; işte bu yüce kamet, sarığında devamlı Allah Resûlü'nün mübarek saçından bir kıl taşırdı. Bir keresinde o, cephede Bizans'a karşı savaşırken bir kılıç darbesiyle başındaki miğferi yuvarlanarak düşman safları arasına gidince, heyecanla ve ölümü hiçe sayarak miğfere doğru koşmuş ve arkadaşlarının ihtarlarına kulak asmadan onu alıp giymişti. Daha sonra Hz. Halid'in o güne kadar düşman karşısındaki tavrını çok iyi bilen arkadaşları, kendisine bu denli tehâlükünün sebebini sorduklarında o yüce ruh, onlara şu cevabı veriyordu: *"Ben onu nasıl düşmana bırakırım! O miğferin içinde Allah Resûlü'ne ait mübarek bir kıl vardı."*⁸⁴

⁸⁴ Bkz.: el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 3/884; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebîr* 4/104.

Efendimiz'in sadık bendelerinden biri de hiç şüphesiz Osmanlı sultanlarından ve aynı zamanda ismiyle anılan camiye yaptıran Sultan Ahmet'tir. O, Nebiler Serveri'nin mübarek ayağının bastığı çamur kalıbını tacına sorguç yapmayı düşünmüş ve “*N’ola tacım gibi başımda götürsem kadem-i pâkin / Ahmedâ yüzün sūr pâyine ol pâkin.*” diyerek vefasını ortaya koymuştur.

Bütün bunlar, bir dava ve düşünceye ve o dava ve düşüncenin arkasındaki insana sadakatin ifadesidir. Efendimiz'in de, Allah'a karşı baş döndürücü bir sadakati vardır. O kadar ki, O, Cibril vahyi kendisine tebliğ ederken bir kelime unutma endişesiyle dilini ağzında sürekli evirip çevirir ve tek bir hareke, bir nokta zayi etmemek için tehâlûkler yaşardı. “*(Resûlüm!) onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kıyılatma. Şüphesiz onu, toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak Bize aittir.*”⁸⁵ mealindeki âyet onun bu hissini nâttır.

Bu ümmet, Efendimiz'den kalan pek çok şeye karşı aynı sadakat içinde olmuştur. Ama tarihin çeşitli dilimlerinde bu sadakati zedeleyen hâdiselerin meydana geldiği de bir gerçek. Maalesef bazı dönemler itibarıyla bu ümmet arasında da dinsizlik yaygınlaşmış ve pek çok insan ateist olmuştur. Yine bazı karanlık dönemlerde camiler terk edilmiş ve Kur'ân da unutturulmuştur. İşte böyle bir zamanda sadakat, her şeye katlanarak yok olmaya yüz

⁸⁵ Kıyâmet sûresi, 75/16.

tutmuş yüce değerleri yeniden ihyâ etmeye çalışmak olmalıdır. Sadakatin gereklerinin yerine getirilmesi ise bir vefadır.

Dilerim bütün bunlar –inşâallah– sinelerde yeniden neşv ü nema bulur ve insanımız, üzerine düşen vazifeleri bihakkın yerine getirir. Böyle bir aydınlık yola giren ve sineleri sadakat ve vefa hissi ile dopdolu bu sadakat ve vefa erleri, kendilerinden beklenen misyonu eda eder ve başkalarının da bu havayı teneffüs etmelerine imkân hazırlarlar. Duygu ve düşünceler insanları aynı noktaya çekip götüreceğinden dolayı bu kutlular, –inşâallah– mahşerde de onlarla beraber olurlar. Meselâ, sıdk ve vefa mevzuunda a'zamî derecede hassas olanlar Hz. Ebû Bekir'le, kılı kırk yararcasına adalet ve istikamet içinde hareket edenler Hz. Ömer'le, iffet ve namusunu koruma mevzuunda fevkalâde hassas davrananlar Hz. Osman ve Hz. Ali'yle; hâsılı kim hangi yolda yürüyor ve neyi yaşayıp temsil etmeye çalışıyorsa o yolun kahramanlarıyla mutlaka buluşacak ve onlarla aynı nimetleri paylaşacaktır.

Cahiliye İçinde Yaşayıp Cehalete Bulaşmayanlar

Soru: Efendimiz'in, bir cahiliye çağında neş'et etmesine rağmen, O'nun o dünyanın dışında olduğunu vurguluyorsunuz. Bugün de O'nun mesleğini temsil eden insanların kendi çağlarının önünde veya çağ üstü diyebileceğimiz bir konumda bulunmaları söz konusu mudur?

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) neş'et ettiği döneme, o günkü kültür ve anlayış itibarıyla "Cahiliye Çağı" diyoruz. Bir başka yaklaşımla "Cehl" kelimesi, daha ziyade Allah bilmeme mânâsına da kullanıldığından, çoğunluğu itibarıyla o Allah bilmeyenler çağına cahiliye denmiştir. Ayrıca ulemâ arasında şöyle bir yaklaşım da vardır; bir insan, allâme-i cihan da olsa, şayet Zât-ı Ulûhiyet'i bilmiyor ve O'nu tanımıyorsa, o insan cahil

sayılır. Zira o, asıl bilmesi gerekli olanı bilmiyor demektir. Ve böyle bilgisizlerin yaşadığı dönem de cahilî ve karanlıktır.

Bundan başka şöyle bir yaklaşım da söz konusudur. Eğer bir insan, bilip kabullendikleriyle amel etmiyorsa, yani onun bilgisi amele dönüşmüyorsa, ona cahil denir ve onunla bir şey bilmiyor gibi muamele edilir. Hususiyle de bilgi mârifete dönüşmüyor ve insan kendinden, yaratanından habersiz yaşıyorsa o tam bir cahildir. Yunus Emre bu hâli,

“İlim ilim bilmektir,

İlim kendin bilmektir.

Sen kendini bilmezsen

Ya nice okumaktır.” mısralarıyla ifade eder.

Bu itibarla bilinen şeylerle bir yere varılması gerekir. Aksine insanın, duygu, düşünce ve davranışlarını, onu yaratılış gayesine yönlendirmeyen ve onda yeni bir hâl hâsil etmeyen ilmin cehaletten farkı yoktur.

İşte biz, “Cahiliye Dönemi” derken, bu türlü insanların yaşadığı ve toplumun hemen her katmanında bu duygu ve bu düşüncede kimselerin bulunduğu bir çağı kastediyoruz. Bu itibarla Efendimiz’i, yaptığımız böyle bir cahiliye tarifi içinde, o çağla irtibatlandırmamız mümkün değildir. Çünkü O, hayat-ı seniyyelerinde hiçbir zaman, Allah bilgisinden gafil olmamıştır. Değil inanç ve

itikada ait meselelerde bir yanlışa düşmesi, daha genç bir delikanlı iken, Kâbe'nin tamiri esnasında mübarek vücudunun bazı yerlerinin açılması karşısında Hz. Cibril O'nun gözüne görünmüş ve sahabilerin ifadelerine göre, bu hâdiseden sonra kimse O'nun o ölçüde açılmasına şahit olmamıştır.⁸⁶ Evet, peygamberlikten önce bile kendisine mekân ötesi âlemlerden ihtarda bulunan böyle bir insanın, bizim tarifimiz çerçevesinde cahiliyede bir yere konması mümkün değildir. Bu açıdan biz “Allah Resûlü döneminde bir cahiliye vardı, ama O, o cahiliyenin dışındaydı.” diyoruz.

İşin gerçek yönü bu olmakla beraber, peygamberlikle serfiraz kılınmış, insanlığın medar-ı iftihar ve her şeyimizi O'na borçlu olduğumuz bir Zât'ı ele alırken, O'nun tasavvurlarını, düşüncelerini, Allah'la olan münasebetlerini hesaba katmadan O'nu sırf o döneme ait kriterlerle ele almamız fevkalâde saygısızlık olur. Hatta değil İnsanlığın İftihar Tablosu'nu, O'nun sadık bendeleri kabul ettiğimiz ashab-ı kiramı dahi kendimizi esas alarak değerlendiremeyiz. Bir hadislerinde Allah Resûlü: “*Allah beni seçtiği gibi ashabımı da seçti.*”⁸⁷ buyurarak kıyamete kadar tek din olan İslâm'ın temsilcilerinin seçme insanlar olduğuna dikkatleri çekmiş ve bizi temkine çağırmıştır. Elbette onlardan da bir kısım hatalara düşenler

⁸⁶ Buhârî, hac 42; Müslim, hayz 77.

⁸⁷ İbn Ebi Âsım, es-Sünne 2/483; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr 17/140.

olmuş ve yer yer gaflet yaşayanlar bulunmuştur. Ancak onlar, Allah Resûlü'ne arkadaşlık etmiş olmaları, sürekli vahiy sağanağıyla sulanmış, peygamber boyasıyla boyanmış olmaları açısından değerler üstü değere sahiptirler. Dolayısıyla onları da cahiliye kriterleri ile değerlendiremeyiz. Kur'ân, *"Onlardan sonra gelenler, "Ey kerim Rabbimiz, derler, bizi ve bizden önceki mü'min kardeşlerimizi affeyle, içimizde mü'minlere karşı hiçbir kin bırakma. Duamızı kabul buyur yâ Rabbena; çünkü Sen Rauf'sun, Rahîm'sin: Şefkat ve ihsanın son derece fazladır."*⁸⁸ buyurmakla onları ele alıp değerlendirmede bizlere edep dersi vermektedir. Allah Resûlü de aynı şekilde: *"Ashabıma sebbetmeyin (dil uzatmayın). Nefsim elinde olan Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun (sizden) biriniz, Uhud dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin infak ettiği bir müdd'e (yaklaşık 875 gr) hatta yarım müdd'e bile mukabil gelemes."*⁸⁹ buyuruyor.

Bence bu ifade, onların hukukuna daha saygılı olmamız açısından önemli bir tembih ve irşad olsa gerek. Haddizatında cahiliye döneminde bile, onlardan Hz. Ebû Bekir gibi, *"Ben cahiliye döneminde, evet, Kâbe'nin açık saçık kadınlar tarafından tavaf edilip el çırpılarak dolaşıldığı bir dönemde bile, harama uçkur çözmedim,*

⁸⁸ Haşir sûresi, 59/10.

⁸⁹ Buhârî, *fezâilü ashâb* 5; Müslim, *fezâilü's-sahâbe* 221-222.

ağzıma içki koymadım, puta secde etmedim..”⁹⁰ diyen aşkın insanlar vardır. Benzer ifadeleri daha nicelerinden duymak mümkündür. Meselâ, Hz. Süheyb için Allah Resûlü: “*Ne güzel kuldur o; Allah’tan korkmasa da günah işlemez.*”⁹¹ der. Yani o tabiatı itibarıyla günaha kapalı ve fıtraten saygılı yaratılmış...

Bu itibarla bize, başta Efendimiz olmak üzere sahabe-i kiramı saygıyla ele almak düşer. Aksine, o dönemde yaşanan bir cahiliye vardı diye onların hepsini o cahiliye içinde düşünmemiz kat’iyen doğru olamaz. Bu yüzden çoğu zaman ben o dönemi, “Efendimiz’in yaşadığı devirde, o dönemi paylaşan insanların yaşadıkları dönem.” diye tavsif etmeyi yeğledim ve O’nun, zaten Allah katında muallâ, müberra, mukaddes ve münezzeh olan hayat-ı seniyyelerini, bu dönemle aynı tutmamaya çalıştım. Bilindiği gibi Efendimiz’in isimlerinden biri de Mustafa’dır. Bu, Cenâb-ı Hakk’ın, “*Allah meleklerden ve insanlardan bir kısım kimseleri elçi olarak seçer, onları saf ve temiz tutar.*”⁹² âyetiyle ifade buyurduğu hususla irtibatlıdır. Yani Allah (celle celâluhu) O’nu seçmiş, O da bütün ömrünce tam bir seçilmişlik örneği sergilemiştir.

⁹⁰ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/50; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-ğâbe* 7/372; en-Nüveyrî, *Nihâyetü’l-ereb* 4/85-87.

⁹¹ Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihu’l-ğayb* 2/74; Aliyyü’l-Kârî, *el-Esrâru’l-merfûa* s.372.

⁹² Hac sûresi, 22/75.

Evet, sanki Allah, ta baştan O'nu önemli bir misyon ve vazife için seçerken, daha sonra ortaya koyacağı performansı görmüş, ilk seçmeyi de ona bina etmiştir. Başka bir ifadeyle, bu mevzudaki istidat, kabiliyet ve performans, Efendimiz'e baştan bir avans olarak verilmiş, O da, o avansın hakkını çok iyi yerine getirince, Cenâb-ı Hak O'nu *Nebiler Sultanı* olmakla serfiraz kılmıştır.

Hz. Musa (aleyhisselâm) için de Kur'ân'da benzer ifadeler kullanılır: “*Seni insanların üzerinde saflardan saf kaymak hâline getirdik.*”⁹³ Bu ifade hayale, süt kaynarken kaymağın sütün üzerine çıkması gibi bir mânâyı hissettirir. Bu açıdan bütün insanlık kaynayan sütse, peygamberler de o kaynayan sütün kaymağıdırılar diyebiliriz. Bu açıdan da Allah'ın böylesine seçkin kıldığı o zatları, bizim, cahiliye içinde bir yere oturtmamız fevkalâde yanlış olur.

Aynı şeyler, günümüzde iman ve Kur'ân hakikatlerini neşr ve temsil eden insanlar için söz konusu olmasa da, böyle bir işi temsil eden zat/zatlar için düşünülebilir. Muhammed Kutub'un “20. Asrın Cahiliyeti” dediği, yani boyunduruğun tamamen yere konduğu bir dönemde, iman ve Kur'ân davasına sahip çıkan gönül insanları ve fikir mimarları için aynı şeyler söz konusu olabilir.

Gerçi Allah Resûlü, sahabe, tâbiîn ve tebe-i tâbiîn dönemleriyle yaşanan bir altın devirden sonra, artık İslâm

⁹³ A'râf sûresi, 7/144.

milletleri velûdiyetlerini kaybetmiş, üretici yanları kalmamış ve şablonculuk yaşanmaya başlamış. Ciddî eserler ortaya konamamış, eski eserlere şerhler ve haşiyeler yazma dönemi başlamış ve bu hâl Fatih'in İstanbul'u fethetmesine kadar da devam etmiştir.

Bu, işin bir yanı; diğer yanına gelince, bu mütalaa-ların kat'iyen İslâmiyet'ten geri dönüldüğü ve tekrar bir cahiliye yaşandığı şeklinde anlaşılmalıdır. Evet, 5-6 asır batı yamaçlarında İslâm dünyasının karakolluğunu yüklenmiş, şanlı, namlı, hatta Muhyiddin İbn Arabî'nin *Şecere-i Numaniye*'sindeki ifadelerine göre, sahabeden sonra onlar kadar idarede başarılı ve muvaffak bir millet ve mübarek bir nesil için bu ifade doğru olmaz. Ne var ki baştaki o velûdiyet, o kariha zenginliği daha sonraları devam ettirilememiş ve Fatih'in İstanbul'u fethetmesiyle daha da durmuş, Tanzimatla beklenmedik bir kısım fezâî ve fecâinin patlamasıyla bütün bir toplum yerle bir olmuştur. Son 40-50 yıldaki durumu ifade içinse kelime bulmakta galiba biraz zorlanacağız...

Bu zaviyeden de günümüzde bir çeşit cahiliyenin yaşandığından söz edebiliriz. Bu cahiliyenin en önemli yanı ise, ilimlerin ilhad ve değişik ideolojiler adına kullanılmasıdır. Eskiden insanlar, cehaletleri değerlendirerek küfür ve dalâlete çekiliyorlardı; şimdilerde küfür ve sapıklık fen ve felsefeyle besleniyor. Zannediyorum bu cahiliye, Efendimiz'in neşrettiği nurlarla bertaraf edilen

cahiliyeden daha tehlikeli. Öyle ki, âdeta bugün bütün ilimler, ilim adına değil de, dalâlet hesabına yorumlanıp değerlendiriliyor gibi bir durum söz konusu. Dolayısıyla dünya kadar insan, bu cahiliyenin “alfa”sından, olmazsa “beta”sından, o da olmazsa “gama”sından mutlaka müteessir oluyor. Bu hususa Allah Resûlü bir hadis-i şeriflerinde şöyle işaret buyururlar: *“Bir dönemde bir du-man zuhur edecek. Bu kâfirleri bütün bütün öldürecek, mü’minler de zükkâma (nezle) tutulacak (yani onların da burunları akacak, gözleri sulanacak).”*⁹⁴

Merhum Muhammed İkbal, kendi döneminde yetişen pek çok aydın için, “Kalbleri mü’min, fakat kafaları kâfir.” der. Cemil Meriç merhum da aynı tabiri, yerinde başka fikirlere, yerinde bizim duygularımıza ve düşüncelerimize tercüman olmuş olan kendi dönemindeki aydınlar için kullanır. Meselâ Yahya Kemal yerinde Süleymaniye’de bizim insanımızın namazını, bayramını dile getirir, yerinde Koca Mustafapaşa’da kendisinden başka oruç tutmayanın bulunmadığını ifade eder ve bunun inkisarını yaşar. İhtimal böyleleri, bizim kültürümüzü beğenip benimsiyor, milletimizin maddî-mânevî dinamiklerini takdirle karşılıyor, ama kafasındaki yüzlerce şüphe ve aksi hükümlerden de bir türlü sıyrılamıyor. Geçmişteki bu insanları bu şekilde tavsif etmenin

⁹⁴ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsneid* 3/178; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebir* 3/292.

bir yararı var mı, yok mu bilemeyeceğim ama pek çok aydınımıza ait hayat karelerinin pek de iç açıcı olmadığı açık. Ve yine bu dönemde, her adını anışımızda sinelerimizin saygıyla çarptığı ve eserlerini tavsiye edip herkesin okumasını istediğimiz öyle kimseler oldu ki, Darwinizmin zihinleri bulandırdığı bir dönemde, yaratılışla alâkalı âyetleri, evolüsyona uydurma lüzumu duymuş ve evrim, olabilir nazarıyla bakmıştır. İşte bu, bir yönüyle küfrün “beta”sından, “gama”sından müteessir olup, nezle-ye tutulma demektir.

Yanlış anlaşılmasın, o insanların bu hâle düşmesi, onların Allah’la irtibatlarının kopması demek değildir. Bu, bir teknik nakavt ve meselelere çözüm bulmada âciz kalma demektir. Ve bir mânâda hepimiz cevaplayamayacağımız istifhamlarla karşı karşıya kalmışızdır. Fakir de Darwinizmle alâkalı bazı şeyleri okuyunca, ciddî mânâda sağlam cevaplar bulamamanın telâşını yaşadım. Bu mevzuda size yardımcı olacak ve elinizi uzattığınız zaman onlarcasını bulacağınız kitap, dergi şöyle dursun, o günlerde, konuyla alâkalı bir makale bile yoktu. Âdetâ can havliyle Şeyhülislâm Hayrullah Efendi’ye sığındım, ama baktım o da ona kâil ve bir sarsıntı daha yaşadım. Bu dönemde azıcık okuyan herkes sarsıktı; sarsığı bol o günlerde sarsılmayan bir insan vardır, o da, bir yönüyle bu cahiliyeye karşı kavga veren, küfrün plânlarını altüst eden Bediüzzaman’dı. O, Meşrutiyet yıllarında yazdığı ilk

eserlerinden en son risalelerine kadar bütün kitaplarında hilkatı vurguladı ve her şeyi O biricik Yaratıcı'ya bağlamasını bildi. "Tekâmül yok, yaratılış var."⁹⁵ dedi ve hep dimdik durdu.

Evet, o, 20. asrın bu denli karanlık cahiliyesi içinde neş'et ettiği hâlde, ne duyguda, ne düşüncede, ne de amelde cehalet asla ona bulaşmamış ve o hep kendi çağının üstünde yaşamıştır. O, âdeta çağıyla hesaplaşmak üzere yaratılmış bir fıtrattır. Bu hâliyle o, -Eşref Edib'in haklı olarak dediği gibi- şayet Devr-i Risaletpenâhî'de yaşasaydı, Allah Resûlü'ne çok yakın sahabilerden biri olurdu. Ve putperestliğe o kadar düşmandır ki, Mekke fethinde Allah Resûlü, putları kırma vazifesini ona verirdi.⁹⁶

Yine o, tam bir iffet âbidesiydi; meselâ, 20 yaşlarında, Bitlis'te Ömer Paşa'nın sarayında iki sene kadar kaldığı hâlde, onun kerimelerini bir türlü tanıyamamıştı. Aynı şekilde 20-25 yaşlarında İstanbul'a geldiğinde, Çamlıca'da Yusuf İzzettin'le birlikte onun köşkünde kalırken, çoğu zaman geze geze Üsküdar'a inip, oradan kayıkla karşı tarafa geçerlerdi, Haliç'te kadın erkek, çoluk çocuk şarkı söyleyip saz çalmak için sahile döküldükleri

⁹⁵ Bediüzzaman, *İşârâtü'l-İ'câz* s.89; *Lem'alar* s.240 (Tabiat Risalesi); *Mesnevî-i Nuriye* s.234 (Nokta Risalesi); *Muhâkemât* s.90 (Unsuru'l-akide).

⁹⁶ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.613 (Tahliller).

hâlde, bir kerecik olsun göz kapağını kaldırıp onlara bakmamıştı. Kendisine neden bakmadığı sorulduğunda da, kaçamak bir cevapla, “Ben âlim olmanın izzet ve onurunu koruyorum.”⁹⁷ demişti. Oysa o, mehâfetullaha (Allah korkusu) ve mehâbetullaha (Allah saygısı) o kadar kilitliydi ki, hayatını sürdürdüğü kalb ve ruh ufkundan öyle şeylere bakılmazdı ve bakmadı.

Yine, nasıl ki cahiliye içinde yaşadığı hâlde, o cahiliyeye bulaşmayan Efendimiz’in Ebû Bekir’leri, Ömer’leri, Osman’ları, Ali’leri vardı; onun da, ona yakın, onun çizgisinde, onun düşüncesini temsilen ikinci varoluşun fikir işçileri ve davasının temsilcileri temiz arkadaşları vardı. Hepsi de pırıl pırıldı. Ben şahsen Hasan Feyzi’nin günaha girmiş olacağını hiç düşünemedim/düşünmedim. Hafız Ali’nin imanı karşısında hep ürperdim. Hoca Sabri içimde saygı olup esti. Hulusi Efendi’yi bir kâmil mürşid gibi gördüm. Hüsrev Efendi ayrı bir derinlik insanıydı. Tahirî Mutlu öyle engin bir aydı ki, değil bir günahı üzerine sıçratması, hayatında abdest suyunu bile üzerine sıçratmamıştı. “Allah” deyince gözleri dolardı ve başka bir âleme urûç etmiş gibi bir görüntü sergilerdi. Re’fet Bey’i, Ahmet Fevzi’yi, Âtîf Efendi’yi, Âsım Bey’i görmek gerekirdi. Alperen yürekli, uhrevî derinlikli Zübeyir Gündüzalp bir vefa âbidesi; Mustafa Sungur, Abdullah

⁹⁷ Bediüzzaman, *Tarihçe-i Hayat* s.504 (Emirdağ Hayatı).

Yeğın, Bayram Yüksel, Sait Özdemir, Hüsnü Bayram bu ışıık kaynağının hâlesi gibiydi. Ve bunlar çağın cahiliyesi karşısında dimdik kalabilmişlerdi.

Demek kendi dönemlerinde cahiliyeyi aşarak yaşayan insanlar da olabiliyor. Bu açıdan, ikinci dirilişı temsil eden o büyük zatla birlikte, çevresinde yaşanan korkunç cehalete rağmen cehalet yaşamayan, cehalete bulaşmayan bir hayli insan vardı. Ve onlar şimdi birer yâd-ı cemil. Onlardan sonrakilere gelince, –inşâallah– Cenâb-ı Hak onları da bu davanın feyiz ve bereketinden istifade etmiş olarak günahlarından arındırır ve o ilklere ilhak buyurur.

Hataları Aza İndirme

Soru: İşlerimizde, aklımızı kullanarak isabetli karar verme ve doğru hareket etmeye muvaffak olamıyoruz. Bunun ilhama dayalı yönü var mıdır?

Bilindiği gibi akıl, ilmin sebeplerinden sadece biridir. Bu itibarla da akla dayalı hareketlerde, hata yapmamak hemen hemen imkânsız gibidir. Akıl, vahyin referanslarıyla değerler üstü değerlere ulaşır ve Allah'a (celle celâluhu) götüren vasıtalarından biri hâline gelir. Evet, insanın hata etmemesi düşünülemez; hele hele bizim gibi, hayatlarını avamca yaşayanlar... Aslında, düz insanlardan Allah dostlarına yani evliyâ, ebrar, mukarrabîn, asfiyâ dediğimiz insanlara varıncaya kadar hemen herkes hata eder.. hatta enbiyâ ve mürselîn efendilerimizde hata, zelle adını alarak devam eder. İşte evvelâ, bunun çok iyi bilinmesinde fayda var.

Efendimiz, *كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ* “Her insan hata eder.” buyururlar. Arkasından da; *وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ* “Hata edenlerin en hayırlısı da, yaptıkları hataları bir iç nedametle ve kendilerini hataya iten sebepleri ve faktörleri izale etmekle o hatayı giderenlerdir.”⁹⁸ buyurmaktadır. Bu tespite göre eğer bir insan hata etmeyeceğine inanıyorsa, daha baştan o, hataların en büyüğünü işlemiş demektir.

Evet, insan hep sevap çizgisinde yürüse bile, kendisinde hata bulunmadığı vehmini taşıması, onda az dahi olsa bir firavunluğun bulunduğu delâlet eder ki, böyle bir firavunluğu ruhunda taşıyan insan, bugün olmasa yarın mutlaka hata eder. Çünkü kişinin kendisini hatasız görmesi, çok hata yapmasının önemli bir işaretidir. Bu hâl ise, o insan için bir fasit dairenin teşekkülüne sebep olur ki, böyle biri sürekli hata eder, ama hatalarını hep sevap görür ve ben hata yapmıyorum der. Bu açıdan da insan, sevap zannıyla yaptığı bazı şeylere bile, hata olabilir nazarıyla bakmalıdır ki bu bir temkin yoludur.

Yine bu çerçevede insan, bazen başkalarının ona karşı terslikleri için de, “İhtimal bu terslikler, benim bu mevzudaki bir hatamdan dolayı oldu.” diyebilmelidir. Müsaadenizle, bu mevzuda kendime ait, hata zannettiğim bir olayı anlatmak istiyorum: Ben geçen Ramazanların birinde, önde gelen Müslümanlara, herkesin kendi hizmet

⁹⁸ Tirmizî, kıyâmet 49; İbn Mâce, zühd 30; Dârimî, rikak 18.

çizgisindeki çalışmalarını takdirlerimi ifade eden, kendi el yazımla birer bayram tebriği gönderdim.

“Bu Ramazan-ı şerifi bir kısım arkadaşlarla beraber yaşayıp idrak ettik. Füyûzâtlarından istifade etmek, vesâyetlerini kazanmak ve öbür âlemde şefaathlerine mazhariyetimizi sağlamak için, büyüğümüz falan falan şahıs –o grubun mânevî liderleri– için hep dua ettik. –Ki, bunda hiç mübalâğa etmiyorum; çünkü benim onlar için, ismen tasrih ederek ve vesâyetlerini talep ederek dua etmediğim gün yoktur– Bizler âciz, zayıf insanlarız; şu mübarek Ramazan Bayramı yaklaşırken, Allah’ın ulûfesine vesile olur mülâhazası ile bahtınıza düştüm, dua buyurunuz. Bu vesile ile bayramlarınızı tebrik ediyor, el ve ayaklarınızdan öpüyorum.” dedim.

İşin diğer bir yanı da, bu tebriklerden hiçbirini normal bir posta ile de göndermedim. Hayat-ı içtimaiyede yeri ve değeri olan bir insanın yanına iki kişi daha katarak bir heyetle ve doğrudan ellerine teslim etmek üzere gönderdim. Bunlardan sadece bir tanesinin, “Bilmukabele, falan kardeşimizin bayramını tebrik ederiz..” cevabından başka, hiç mi hiç cevap alamadım.

Ben aynı ifadeleri, onlar için yine kullanırım, ancak daha sonra düşündüğümde, böyle davranmakla hata ettiğimi anladım. Çünkü o insanların, bu mevzuda atılan adımlara mukabil adım atmamalarına ben sebebiyet verdim. Eğer bu insanlar kendilerini büyük görüyorsa –ki

gayet tabii büyükler– ve böyle bir diyalog arayışını ilk defa ben başlatıyorsam, onlara; “Senin başını aşkın işlere tevessül etmek sana mı düştü?..” dedirtmemem gerekirdi. Ve bu işi, ben değil, onlar yapmalıydı. İşte bu girişimi, birilerinin sevap zannetmesi hiç önemli değil; ben buna bir hatadır diyor, Allah’tan af diliyorum.

Evet, sizler de böylesine safiyane, safilerin yolunda, safilerin makamında çok saf teşebbüslerde bulunabilirsiniz; bulunabilirsiniz ama yine de hata edebilirsiniz. Zira bu mevzuda sizin centilmenliğiniz, başkalarına karşı tecilin semalarda bile bulunmayı ile iltifat etmeniz yeterli olmayabilir. Evet, işin size bakan yönünde hata olmayabilir; oysaki karşıdaki insanın, o mevzudaki hissiyatını, yaklaşımlarını nazar-ı dikkate almak gerekir.

Tekrar meseleye dönecek olursak, yapılan işlerin büyüklüğü nispetinde hata yapmamak da o nispette zordur. Ne var ki her zaman hataları aza indirmek de mümkündür ve bunun da kendine göre yolları vardır; en başta, yukarıda da ifade edildiği gibi, akıl ve havass-ı selime dediğimiz eşya ve hâdiseleri algılamamıza yardımcı olan duygularımızla beraber Kitap, Sünnet ve peygamberlerden tevârüs ettiğimiz doğru haberler de ilmin diğer sebepleridir. Dolayısıyla ancak bu üçü bir araya getirilip harman edildiği zaman, bilgilerin en sağlamına ulaşılmış olur. Bu itibarla böyle bir bilginin elde edilmesi için tecrübeler ve aklın muhassalasası alınıp değerlendirilmeli;

Kitap, Sünnet çok iyi bilinmeli ve çok iyi süzölmeli; kalbler, onlardan sağlanacak vâridâta hazır hâle getirilmeli ve insan, o saf hisleri ile Cenâb-ı Hakk'a yönelmeli; yönelmeli ve "Allahım, beni yanıltma, vâridâtınla gönlümü donat ki isabetli karar verebileyim." deyip dua etmelidir. Aksine, eğer biz ilhama kapalı, tecrübeden anlamıyor Kitap ve Sünnet'e de yabancı isek, hiçbir zaman eğri-büğrü yaşamaktan kurtulamayız.

Meselâ, ben çocukluğumdan beri, Hz. Ali'yi çok sevdiğimden çoğu defa, "Onun gibi Şâh-ı Merdan, Haydar-ı Kerrâr, Damad-ı Nebi olma gibi mazhariyetleri olan ufuk insan, siyasî dâhi Hz. Ali gibi biri nasıl oldu da Hz. Muaviye gibi bir insanı idare edemedi? Ne olurdu idare etseydi de, İslâm, uğradığı o şeylere uğramasa ve başına gelen şeyler gelmese idi." diye hep aklıma gelirdi. Ne var ki bugün bazı şeyleri daha net gördükçe kendi kendime bu sözlerim için elli bin defa "tevbe estağfirullah" diyorum. Çünkü öyle meseleler var ki, onlar Ali'yi de aşar, Ömer'i de; onları çözmek için peygamberâne bir cehd, peygamberâne bir himmet, peygamberâne bir azim, peygamberâne bir idrak ve peygamberâne bir semavî teyit lâzımdır.

Evet, bazı işler var ki fevkalâde bir deha, bir performans, olabildiğine yüksek bir karizma ve çok engin muhakeme istiyor. Diyelim, biz İslâm'a hizmet adına bir adım attık. Düşünmeli, acaba bu hareketin neticesi ne

olur? Alternatif olarak şu da olabilir, şu da ve eğer bunların hepsi de hayırlı ise, onlardan doğacak şeylerin de yine kendi alternatifleri içinde hayırlı olmalarına dikkat etmek icap eder. Değilse, “Bu sebep şu neticeyi doğurur, bu da hayır gibi gözüküyor, dolayısıyla buna yürümeli.” demek, bana göre yarım akıllılıktır ve İslâm’ı kendi ahmaklığımıza kurban etmek demektir.

İşte böyle bir meselede muhtemel boşlukları dolduracak en önemli güç kaynağı kolektif şuurdur. Evet, biz, bir akılla ulaşamadığımız nice şeylere iki, üç, dört, beş akılla çok rahat ulaşabilir ve bu boşluğu doldurabiliriz. Zannediyorum hiçbir dâhi, bu kadar akıl ölçüsünde bir akıl taşıyamaz. “Deha için intihap yoktur.” derler. Yani onda, şunu düşüneyim, şunu yapayım, şundan şu çıkar, bundan bu çıkar gibi düşünceler olmaz. O anında düşünür, karar verir, yürür ve yüzde yüz isabet eder. Ama bence herkes böylesine bir dâhi olsa da kolektif şuura müracaat etmesi, meseleleri meşveretle çözmesi daha isabetlidir. Çünkü Kur’ân, her işte meşvereti emretmektedir⁹⁹ ki, bundan biz, meşveretin, hatanın büyük ölçüde burnunu kıracak önemli bir esas olduğuna inanıyoruz. Evet, gerektiğinde bir mesele hakkında yüz akla müracaat edilmeli ve onlardan aldığımız düşünceler harman edilerek bir sonuca varılmaya çalışılmalıdır.

⁹⁹ Bkz.: Âl-i İmrân sûresi, 3/159; Şûrâ sûresi, 42/38.

Zannediyorum bu esaslara riayet çerçevesinde hareket edildiğinde, hatalar aza indirilmiş olur ve yap-bozlarla ömür tüketilmez. Ne var ki, başta da ifade ettiğimiz gibi, bütün bütün hataların kökünü kurutmak da mümkün değildir. Eğer mümkün olsa idi, Efendimiz'den sonra Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali ve Halid b. Velid gibi dâhilerin hâkim olduğu dönemde, her mesele hallolurdu.

Evet, hayat bir tecrübeden ibarettir. Nebiye bile peygamberlik kırk yaşından sonra gelmiştir. Kim bilir belki de bütün peygamberler için aynı şey söz konusudur..? Efendimiz on yaşında ticareti bir kere görünce, onun bütün prensiplerini kavrayacak bir dimağa sahip olmasına rağmen, lihikmetin kırk yaşına kadar bekletilmiştir. Üstad'ın da ifade ettiği gibi, o yaştan sonra insanın aklı, mantığı, hissiyatı, beşerî garîzelerinin önüne geçer ve o artık beden insanı değil, ruh insanı, kalb insanı, mantık-muhakeme insanı ve bunların hepsini câmî bir hikmet insanı olur...¹⁰⁰

¹⁰⁰ Bediüzzaman, *Mektubat* s.25 (Yedinci Mektup).

Füyûzât Hislerinden Fedakârlık

Soru: İşlerimizin yoğunluğundan dolayı ibadetlerimizdeki ihmal ve eksiklerimizi, füyûzât hislerinden fedakârlık diye yorumlayabilir miyiz?

Füyûzât hisleri dediğimiz husus, bizim terminolojimizde, muhabbetullahın neticesi olarak, Rabbimiz'den bazen bir vâridât hâlinde bazen de bir inşirah olarak gelen, tarifi oldukça zor bir hâlet-i ruhiyedir. İmandan ruhanî zevklere uzayan bu vetireyi izah etmek gerekirse, önce iman-ı billâh, sonra mârifetullah, onun arkasında muhabbetullah, sonra da zevk-i ruhanî basamağı gelir.

Zevk-i ruhanî, maksudun bizzat yapılarak doğrudan doğruya istenilmemelidir. Zira siz, Allah'ın verdiği bazı şeyleri, bir vâridât, bir akdes ve mukaddes feyiz akıntısı hâlinde her zaman vicdanlarınızda duymayabilirsiniz.. veya bazılarınız duymayabilir. Allah (celle calâluhu) bazı

kimseleri dünyada kapalı sandık gibi tutar, onlara bir şey hissettirmez; bazı şeyler hissettirse de bazı fitratlar onu duymayabilir. Diğer taraftan öyle insanlar vardır ki, çok fazla tecellî olmasa bile güneşten gelen bir radyasyonun çarpmasıyla alev alabilen nesneler gibi hemen parlayıverirler. Öyle olunca da bunlar, turnikedeki sizden otuz kadem geride oldukları hâlde, misal âleminde her gün Efendimiz'le, İslâm'a hizmet etmiş büyük insanlarla kol kola bulunabilirler. Zira onların fitratları müsaittir bu işe. Eğer sizin fitratınız buna müsait değilse, değil açıktan açığa Peygamber'le kol kola olmak, avamın tesellileri olan rüyalarda bile O'nunla buluşamazsınız.

Ötelerle alâkalı meseleleri, şu maddî âlemi görüp kabullendiğiniz gibi riyazî bir kat'iyette görüp: "Bir adım daha atsam Cennet'e girebilirim." ruh hâleti içinde değilsen, o kapıların sana açılması imkânsızdır. Ne var ki böyle bir ruh hâletinin olmaması da ciddî bir eksiklik değildir. Çünkü Asrın Fikir Mimarı'nın da ifade ettiği gibi; bir insana en büyük ikram-ı ilâhî, Cenâb-ı Hakk'ın ona ikramını hissettirmemesidir.¹⁰¹ Hem böyle bir hâl, ne Hz. Ebû Bekir'de, ne Enes b. Malik'de ne de başka sahabelerde vardı. Hâlbuki onlarda öyle bir mazhariyet vardı ki, her birinin taşıdığı değer, diğer insanların taşıdığı değerinkat kat üstündeydi.

¹⁰¹ Bediüzzaman, *Mektubat* s.508 (Yirmi Dokuzuncu Mektup, Dokuzuncu Kısım).

Evet, gerçi bu, istenilmeyecek bir şey değildir; ama Allah (celle celâluhu) vermemişse, ille de olsun diye hırsla istemenin doğru olmadığı da muhakkak. Evvelâ, bütün bunlar Allah'tan gelebilecek mevhibelerdir. Dolayısıyla bize, ihlâslı ve samimî olmak, dine hizmette sürekli koştururken, kalb ve kafamızın içine zerre kadar dahi olsa ağıâr düşüncesinin girmesine fırsat vermemek düşer. Bir şarkı sözlerinde, “Gözlerinin içine başka hayal girmesin/ Benden evvel başkası bakıp seni görmesin.” denildiği gibi, bizim de Allah'la aramızdaki münasebet bu ölçü ve bu çerçevede olmalıdır. Meselâ, insanların bize karşı teveccühlerinde iki büküm olarak: “Allahım, bana Sen böyle bakmıyorsan, vallahi yerin dibine giriyorum.” diyerek hacâlet ifade edilmelidir. Zira asıl olan marz-ı ilâhîdir. Üstad'ın da ifade ettiği gibi; şayet O razı ise, isterse, âlemi de razı eder.¹⁰²

Bu itibarla, dine hizmet edenler, füyûzât hislerine değil, ihlâsla hizmet edip etmediklerine bakmalıdırlar. Hizmetleriyle birilerinin hidayetine vesile oluyor ve onların hidayetine vesile olacak plân ve programlar yapıyorlarsa, üzerine güneşin doğup battığı her şeyden hayırlı bir iş yapıyorlar demektir. Günümüz şartlarıyla milyonlarca araba bağışlasanız bile –yemin ederek söylüyorum– Allah indinde, bir insanın hidayetine vesile olma sevabına ulaşamazsınız.

¹⁰² Bediüzzaman, *Lem'alar* s.200 (Yirmi Birinci Lem'a, Birinci Düstur).

Eğer siz bir yerde bu işi en mükemmel şekilde yapıyorsanız, artık füyûzât hissi de ne demek! Sizin şahsî füyûzât hisleriniz kat'iyen bununla tartılamaz. Ne var ki, bazen sizin füyûzât hislerinizle alâkalı herhangi bir hesabınız olmadığı hâlde, onlar da dolu dolu yaşanabilir. Eğer füyûzât hisleri önemli bir mesele olsaydı, Allah Resûlü, büyük veli Abdülkuddüs'ün yemin ederek, "Eğer O'nun ulaştığı yere ulaşıyaydım geriye dönmezdim." dediği yerden O da geri dönmezdi. Hâlbuki O, insanların ulaşamayacağı bir zirveye ulaşmış, orada hurilerin perdedarlığını görmüş, melekler O'na teşrifatçılık yapmış ve yıldızlar kaldırım taşı gibi ayaklarının altına döşenmişti ama O bütün bunlardan çok daha önemli bir meseleden dolayı geri dönmüştü ki, o mesele de, insanlığın irşad ve hakka uyarılması meselesiydi. Evet, bizler her konuyu Allah'ın kıstaslarına göre tartmalıyız.

Diğer taraftan, "İşlerimizin yoğunluğundan dolayı ibadet ü taate vakit bulamıyoruz." sözü, kabul edilebilecek bir özür değildir. Çünkü bir insan, mesai saatlerinin dışında, çay içme, arkadaşlarıyla sohbet etme vs. gibi şeylere ayırdığı zamanı insafla düşünse, geriye çok zamanının kaldığını görecektir. Zannediyorum, herkes, böyle boş zamanlarında Allah'a teveccüh edip, dua ve niyazda bulunma vakti bulabilir.. ve bu, hem onu dinlendirir hem de zamanını bereketlendirir.

Evet, öyle tahmin ediyorum ki, bizler eğer iyi bir zaman ayarlaması yapıp da fizikî olarak yorulduğumuzda, ibadet ü taatte bulunsak, evrâd u ezkâr okusak; ruhen yorulduğumuzda da tekrar işimize koşsak, hem beden, hem de ruhen dinlenmiş olur ve bu iki âlem arasında yani evrad ü ezkar ve ibadet ü taatten dünya işlerine, onlardan da tekrar diğerlerine gelip giderek hayat kana- viçemizi öğretilsek, mükemmel bir dantelâ ortaya koyabiliriz –Allah’ın inayet ve keremiyle–.

Gaye-i Hayal Olmazsa...

Soru: Gaye-i hayal ne demektir? Bugünün Müslümanı için gaye-i hayal ne olmalıdır? Nisyan başararsa, niçin zihinler enaniyet kesilir ve hedefe ulaşamaz?

Sorunun sonunda ifade edilen söz, bir vecizenin mânâsından alınmış. Vecizenin aslı şu şekildedir: “Gaye-i hayal olmazsa veyahut nisyan veya tenasi edilse, ezhan enelere dönüp etrafında gezerler.”

Hayal, yerinde ibadet sayılacak bir husustur. Hatta hayali çok geniş, tasavvur tabloları çok parlak olan kimseler, ibadet ü taat ve evrâd u ezkârlarından daha derin bir zevk alırlar. Cenâb-ı Hakk’ın çok geniş ve engin lütuf ve ihsan tecellilerini müşâhede edebilirler. Evet, onlar, ibadet ü taatlerinde ve Rabbe teveccühlerinde, sonra Cennet’i bütün ihtişam ve debdebesi ile müşâhede

de daha bir farklıdır. Kur'ân'ın o husustaki bütün âyât-ı beyyinatını, o âyât-ı beyyinatla ortaya konan Cehennem'i bütün dehşetiyle, Cennet'i bütün ihtişamıyla akıllarına getirebilir ve hayallerine resmedebilirler. Binaenaleyh bir yönüyle hayal, Allah'ın insanlara verdiği en büyük lütuflardan biridir; insan onunla, ibadette ve gönül hayatında derinleşebileceği gibi aynı zamanda kötü neticeleri tevlid edebilecek fenalıkları da kötü sonuçlarıyla daha net tasavvur edebilir. Ancak, hayal için hayal diyebileceğimiz kupkuru ve hedefi olmayan tahayyülâtın da hiçbir mânâsı ve faydası yoktur. Binaenaleyh, insan Kur'ân okurken, makul olan ve en azından akliyat içinde değerlendirebileceği şeyleri düşünmesi, hayalini harekete geçirmesi yararlı olur. Yoksa kâh burada, kâh orada veya kâh öbür tarafta tahayyül eden birinin tahayyülü de, tefekkürü de, taakkülü de, yani aklını kullanması da anlamsız, faydasız ve abes bir iştigaldir.

Meseleyi bu zaviyeden ele alınca, hayalde yüce bir gayenin olması gerektiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Evet, insanın, şahsî ve içtimaî hayatı adına, kendine çok büyük şeyleri gaye-i hayal yapması oldukça önemlidir. Küçük hedeflere bağlı yaşayan veya bütün bütün hedefsiz olan bir kimse, hayalleri ölçüsünde bir insan olarak ömrünü geçirir, öyle ölür ve öteki hayatı da ona göre şekillenir. Netice itibarıyla hayal, insanda tam hedefini bulamayınca, vicdan daralacak, çok geniş olan âleme

açık insanî ufuk kararacak ve o insan bütün bütün hod-gamlaşacaktır.

Biraz daha açalım; bir insan, dünyayı veya sadece cismaniyete ait bir zevki ya da ikbal, makam ve mansıba müteallik hususları mefkûreleştirse, hayaline gaye yapsa ve bu yolda çalışıp çabalamaya dursa ve zamanla bunları elde etse de, o hiçbir zaman doymayacak beden ve cismaniyeti adına sürekli daha başka şeyler arayacaktır. Akli, ruhu ve bütün hissiyatıyla yüksek mefkûrelere yöneleceği âna kadar da bir türlü doyma bilmeyecektir. Aksine eğer bu insan, Allah rızası deyip ona bağlansa, bu hedef, ancak O’nu bütün cihana duyurup tanıtmakla gerçekleşeceğine inanarak sürekli o nâmütenâhiye doğru yürüyebildiği takdirde benliğin anaförlerine kapılmaktan kurtulacak ve bütün cihanları istiab edecek bir vicdan vüs’atine ulaşacaktır. O âdeta daima uçacak, önünde yeni yeni perdelerin açıldığını müşâhede edecek, bu salih daire onda yeni şevkler uyuracak, duyduğu her şevkle daha farklı hamlelerde bulunacak ve her hamle onun önüne daha değişik ufuklar açacak ve kendini düşünmeyen bir küheylan gibi hep gayeler gayesine koşacaktır.

Bunu ehl-i hakikatin “fenâ fişşeyh”, “fenâ firresûl” ve “fenâ fillâh” mülâhazalarına veya “seyr ilallah”, “seyr fillâh” ve “seyr minallah” esaslarına da benzetebiliriz. Bunlara, insanın Allah’a doğru gitmesi, seyr u sülûkunu

tamamlayıp o müntehâya ulaşması, O'nda fânî olduktan sonra dönüp başkalarını da O'na götürmesi diyebiliriz. Halk içinde Hak ile beraber bulunma, insanları Allah'a yükseltmek için onların içinde bulunduğu aynı anda Allah ile beraber olduğunun idrakinde olma keyfiyeti de diyebileceğimiz bu durum, bir nübüvvet cilvesidir.

Evet, sâlik, hayalini böyle yüce bir gayeye ve hedefe kilitlediği zaman, onun seyr u sülûk yolculuğunun sonu hiçbir zaman gelmeyecek ve bu mübarek yolcu, hep O'nu anma ve O'na yürüme sayesinde iman-itmin arası gelip gidecek ve hep huzur yudumlayacaktır. Bu durumu Cenâb-ı Hak şöyle belirtmektedir: *“İyi bilin ki gönüller ancak Allah'ı anmakla huzur bulur ve oturaklaşır.”*¹⁰³ Evet, kalbler O'nu anışla huzura kavuşacaktır. Hele insan bir de O'na ait hususlar içinde benliğini tamamen unutup kendinden geçiverse, artık o, sadece hedeflediği şeyi düşünecek ve onunla oturup kalkacaktır. Buna mukabil, Allah'a götürmeyen bir yolda yürüyen ve kendisini yenileyemeyen kimseler ise kendilerinin dışına çıkamayacak ve bencilliğin dar mahbesinden kurtulamayacaklardır.

Evet, böyle bir gaye-i hayal olmayınca veya değişik bağlantılar onu unutturduğunda o kimse benliğin tasmalı bir bendesi ve şeytanın da karîni hâline gelir. Allah (celle

¹⁰³ Ra'd sûresi, 13/28.

celâluhu), “*Kim Rahmân’ın hikmetlerle dolu ders olarak gönderdiği Kur’ân’ı göz ardı ederse, Biz de ona bir şeytan sardırırız; artık o, ona arkadaş oluverir.*”¹⁰⁴ buyurmaktadır. Böyle bir kimse gözleri varken, görüleceği görmemiştir. Evet, bu bir teami yani görme yeteneğine sahip olduğu hâlde görememe demektir. Zaten âyette kişinin görememesi, **يَعْنِي** kelimesi ile anlatılmaktadır ki, bunun mânâsı, gözler görüyor olduğu hâlde muvakkaten görmeden uzaklaşması ve görmüyor olması demektir.

Biz, Allah’ın azametini, şeytanın hakkımızda nasıl tuzaklar çevirdiğini, içimizde nefsin onun hesabına nasıl çalıştığını, beşerî garizelerimizin benlik çarkının tamamen şeytanın hesabına döndüğünü, hatta kuvve-i akliyemizin şeytan hesabına çalıştığını, kuvve-i gadabiyemizin, öfkemizin, kinimizin ve nefretimizin şeytan hesabına hareket ettiğini biliyoruz. İyi veya kötü bildiğimiz bütün bu şeylere rağmen, gidip şeytanın sahiline aborde oluyor ve orada demir atıyoruz. Bence âyette anlatılan husus da işte budur. Bu aslında bir teamidir, görebildiği hâlde görememektir.

Evet, bilerek yaptığımız bu işler şeytana teslim olma ve inkıyat etme demektir. Haddizatında insan unutmadığı hâlde unutma durumuna düşmekte, unutanlar gibi davranmakta ve hislerine mağlup olmaktadır. Böyle olunca da –hafızanallah– insan kendi benliğinin dışına

¹⁰⁴ Zuhuf sûresi, 43/36.

çıkamamaktadır. Allah ile münasebeti olmayan bir benlikte de hayır yoktur. İşte böyle bir unutmaya da tenasi diyoruz.

Aslında bu mesele başlı başına bir mevzu olduğundan bunu daha uzunca ele almaya ihtiyaç olduğu açıktır. Benlik, benliğin itibarî bir hüviyet arz etmesi, benliğin sırları, benliği kazanma ve sonra Allah için benlikten vazgeçme.. bu hususlar hususiyle de ehl-i hakikatin derinlemesine ele aldığı mevzulardandır ki daha fazla uzatmamak için üzerinde ancak bu kadar durmak mümkün oldu. Böyle latîf meseleler biraz hususiyet arz ettiğinden ve bunların ıstılah ve tabirleri de ayrı bir ilgi ve ilgi gerektirdiğinden burada noktalamak istiyorum.

İrade İnsanı ve Önündeki Engeller

Soru: İrade insanının önündeki engeller nelerdir?

İnsanın, isteme-dileme, arzu ve isteklerini gerçekleştiren ortaya koyma yeteneği veya onun iki şeyden birini tercih etmesi mânâlarına gelen irade, bizim beşerî boşluklarımızı dolduran önemli bir dinamiktir. İrade insanı ise, bu dinamiği en güzel şekilde kullanan, düşünceleri dupduru ve pürüzsüz, yaşatma arzusuyla maddî-mânevî bütün hislerinden vazgeçmeye kararlı, şöhret, makam-mansıp arzusu, ikbal hırsı ve istikbal endişesi gibi insan ruhunu felç eden marazlardan uzak bir yığittir.

İçtimaî ruhu uyandıran ve kitleleri irşad edip insanlığa yükselten irade insanı hiç sürçmez demek değildir. Zaman zaman en cins atlarda bile görüldüğü gibi onun da tökezlediği olur. Tökezleten sebeplerin başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: *Rahata düşkünlük, hubb-u câh, şehvânî arzular, izzet ve gurur, korku.*

1. Rahata Düşkünlük

T kezleme sebeplerinin başında gelir rahata düşkünlük (tenperverlik). Akyolun yolcusu irade insanı, niyetinde sadece Allah rızası olan, rahat ve rehavete karşı kararlı bulunan bir bahtiyardır ve bu tali'lilerin başında da hiç şüphesiz Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmektedir.  işe Validemiz'in (radiyallahu anh ), ifade ettiği şu sözler, kâinat yüzü suyu hürmetine yaratılan O Zât'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yaşadığı hayatı aksettirme adına çok önemlidir: "Bazen iki üç gün geçerdi de evimizdeki ocak yanmaz ve su kaynamazdı. Bir gün kız kardeşimin oğlu, yeğenim Urve İbn Zübeyr, 'Teyzeciğim! Ne yiyip, ne i iyordunuz?' dedi. Ben de, 'İki siyah; bir su, bir de hurma.' dedim."

Bir keresinde, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile O'nun en sadık dostu, sema ve zeminin emini Cibril-i Emin'le otururken fem-i muhsinlerinden şu sözler dökülür: "   günden beri Muhammed ağzına bir lokma bile koymadı." Tam bu esnada g r l g r l bir ses duyulur ve semadan bir melek iner. Cibril-i Emin, inen melek hakkında Efendimiz'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), "Bu, arz ve sema yaratıldığı günden beri şimdiye kadar ilk defa yeryüzüne inen bir melektir." der. Melek, Allah Resûlü'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) yönelir ve O'na şöyle seslenir: "Ey Allah'ın Resûlü! Kul peygamber mi, melik peygamber mi olmak istersin?"

Cibril (aleyhisselâm), Efendimiz'e "*Rabb'ine karşı mütevazî ol!*" mânâsına işarette bulunur. Bunun üzerine O (sallallâhu aleyhi ve sellem) da, "*Bir gün aç yatıp tazarru eden, diğer gün tok olup şükreden bir kul peygamber olmak isterim...*" cevabını verir.

Evet, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiçbir zaman tene ve tenperverliğe takılıp kalmamış, açlıktan bayılırken, dudakları susuzluktan kavrulurken bile O (sallallâhu aleyhi ve sellem), iradesiyle önüne çıkan bütün sıkıntıları aşmış ve Allah'ın inayet ve keremiyle hedeflediği noktaya ulaşmıştır.

Bu tali'lilerden bir diğeri de kadınlık âleminin sultanı olan Hz. Hatice Validemiz'dir (radiyallâhu anhâ). Aynı zamanda ismiyle müsemma bu yüce kadın, –ki Hatice, erken doğan demektir– Müslümanlar arasında hak ve hakikate en erken uyanan insandır. O, İnsanlığın İftihar Tablosu'nun başında gezen bulutun yağdıracağı evrensel rahmeti peygamberliğinden evvel sezmiş; sezmiş ve kendi ticaret kervanlarına O'nu rehber ve rehnüma yapmıştır. Hz. Hatice Validemiz'in, Efendimiz'le (sallallâhu aleyhi ve sellem) evlenmeden önce çok büyük bir serveti vardı ve o Mekke'nin parmakla gösterilen sayılı zenginleri arasındaydı.

İşte böylesi bir zenginliğe sahip olan bu kutlu kadının yanında, bi'set-i seniyyenin sekizinci senesine gelindiğinde, o koca servetten bir avuç bile kalmamıştı. Zira

o, hakikate uyandıktan sonra maddî-mânevî bütün varlığıyla hizmet etmiş ve vefatına kadar Efendimiz'in yanından bir lahza olsun ayrılmamıştı. Bu uğurda bütün varlığını harcayan Hz. Hatice Validemiz, rahat, rehavet ve tenperverliği elinin tersiyle iterek ilk safta bulunuyor olmanın gereklerine göre yaşamıştı.

Nebiler Serveri'nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) arkadaşları da hep O'nun yolundan yürümüş, her zaman rahat ve rehavetten uzak durmuş ve davaları uğrunda, sahip oldukları maddî-mânevî bütün varlıklarını feda etmişlerdi.

İşte o sahabilerden birisi de hiç şüphesiz şairin, "Dini omuzları üzerinde kurdu ve yükseltti ha yükseltti; sonra da İslâm Müslümanların yüzüne gülmeden çekip gitti." ifadeleriyle destanlaştırdığı Mus'ab b. Umeyr'dir (radiyallâhu anh).

Mus'ab, Mekke'nin en zengin ailelerinden birinin çocuğuydu. İslâm'ı seçtiğinde on yedi yaşlarındaydı. O, sokaklardan geçerken genç kızlar pencerelere üşüşür ve ona mendil sallarlardı. İşte bu görkemli ve gökçek yüzlü delikanlı, bir gün Habbab b. Eret vesilesiyle Hakikat Güneşi'ne (sallallâhu aleyhi ve sellem) gözlerini açtı ve birdenbire değişiverdi. Bu temiz fıtrat, gençlik duygularının en harareti olduğu bir dönemde, dünyanın bütün cazibedar güzelliklerini elinin tersiyle itmiş; annesi, dayısı tarafından türlü türlü eza ve cefalara maruz bırakıldığı

hâlde, Uhud'da şehit düşeceği âna kadar bir lahza olsun Efendimiz'in yanından ayrılmamıştı.

O, bir dönemde Medine'ye gidip hak ve hakikati anlatacak bir muallime ihtiyaç var, denildiğinde kalkıp oraya gitmiş ve bir sene sonra yetmiş insanla Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına dönmüş ve tasavvurlar üstü başarıyla gönüllere taht kurmuştu. Bir gün o, Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem), Huzur-u Risaletpenâhîleri'nde ayakta dururken Resûlullah, doğru dürüst giyecek bir şeyi kalmayan bu koca insana hüzün, keder ve tabîî takdir dolu bir nazarla bakmış, sonra da mübarek bakışlarını çevirerek yanında oturanlara şöyle buyurmuştu: *"Şu delikanlıya bakın. Mekke'de iken herkes ona imrenirdi. Şimdi giyecek bir elbisesi bile kalmamış."* Mekke'de ailesinin güzide bir çocuğu olarak debdebe içinde yaşama imkânına sahip olmasına rağmen, bunların hepsini gözünü kırpmadan terk etmiş ve kendini zahidane bir hayata salmıştı.

İşte bu ruh hâleti içinde yaşayan koca Mus'ab, Uhud gününde Allah Resûlü'nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) önünde savaşırken, bir kolu koparılınca öbür kolunu, o da budanınca âdeta "Bir bu kaldı." deyip, kin ve nefretle kalkan kılıçlara tereddüt etmeden boynunu uzatmıştı. Ebediyetlere yürürken de, hayatına denk bir mahviyet duygusu içinde göçüp gitmişti. Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), Mus'ab'ının bu hâlini şöyle

dile getirirler: “Mus’ab hayatta olduğu sürece beni koruyacağına ve bana herhangi bir zarar dokundurmayaçağına dair söz vermişti. Şimdi elleri ve kolları budandığı için ‘Ya Resûlullah’a bir şey olursa?’ diye hicabından yüzünü kapatmaktadır.”

Bitmedi; işte bu büyük şehit, gömülmek istendiğinde, bedenini örtecek bir kefen bile bulunamamıştı. Daha sonra üzerine giydiği peştamalı kefen yapılmıştı ki, başı örtüldüğünde ayakları, ayakları örtüldüğünde de başı açık kalıyordu.. ve işte o böyle gömülmüştü.

Evet, Mus’ab, “çetin olma ve aşılamayan tepe” mânâsına gelen ismiyle müsemma bir şahsiyet olarak, önüne çıkan bütün engelleri aşmış ve bu uğurda hiçbir şeye takılmadan hayatını şehadetle noktalamıştı.

2. Hubb-u Câh

Hubb-u câh, makam arzusu ve şöhret düşkünlüğü demektir ve kalbin üzerine zift çekip, ruhu felç eden kötü hasletlerdendir. Bediüzzaman Hazretleri, gönlüne böyle bir virüs bulaştırmış tali’sizlere şöyle seslenir: “Şöhret, zehirli bala benzer. Eğer o belâya düşersen **‘Biz, Allah’tan geldik ve yine O’na döneceğiz’**¹⁰⁵ de ve kurtul.”

Evet, Hz. Ömer’in (radıyallahu anh) ifadesiyle, “Allah, bizi diniyle şerefli kılmıştır.” Bunun dışında başka bir şeref aramak beyhudedir. Zaten irade insanları,

¹⁰⁵ Bakara sûresi, 2/156.

Allah’a intisap etmenin dışında herhangi bir şan u şerefe de iltifat etmezler.

Hız. Ebû Bekir (radıyallahu anh) yurdunu, yuvasını terk ederek Medine’ye gelmiş, burada şehrin içinde oturabileceği bir arsa bulamamış ve “Sunh” isimli bir kenar mahallede oturmuştur. Dahası o, tam on yıl izzet, gurur, şan ve şeref demeden komşularının koyunlarını sağarak geçimini temin etmiştir. Efendimiz’den (sallallâhu aleyhi ve sellem) sonra halife olarak seçilmiş; bugünkü Türkiye’nin dört-beş katı büyüklüğünde bir ülkeyi çok iyi yönetmiş, bunu yaparken de yine Sunh’daki evinde kalmış ve belli bir süre daha komşularının koyunlarını sağmaya devam etmiştir. Hız. Ebû Bekir (radıyallahu anh), Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) halifesiydi ve o, gerçek izzet ü şerefi, geçimini el emeğiyle kazanarak sürdürmekte görüyordu.

Hız. Ömer (radıyallâhu anh) de dünyevî şan u şerefi ayakları altına almış kutlulardan biriydi. O, bir gün mescitte hutbe irad ederken birdenbire kendine, “Haydi be sen de! Dün Mahzumoğulları’nın koyunlarını güdüyordun.” demiş ve aşağıya inmiştir. Namazdan sonra Abdurrahman b. Avf, Hız. Ömer’in yanına gelerek hutbe esnasında söylediği sözlerin sebebini sorması üzerine Hız. Ömer (radıyallahu anh) ona şunları söylemişti: Çarşıda dolaşırken “Emirü’l-Mü’minîn geçiyor.” dediler ve ben de mü’minlere emir olduğumu hissettim. Bu

sebeple hutbede bütün halkın huzurunda mazimi şerh etmek, nefsimin başına bir balyoz indirmek ve şan ve şeref bu olmadığını, gerçek şan ve şeref Kur'ân'a ittibada ve Resûlullah'a ittibada olduğunu haykırmak istedim. Zira ben daha dün Mahzumoğulları'nın koyunlarını güden bir çobandım. Bugün Allah (celle celâluhu) beni bu konuma getirdi.

Evet, dünden bugüne, en muhteşem devirleri bayraklaştırarak omuzlarda gezdirip yükselten bütün büyük insanlar hep aynı ruh ve iradenin insanlarıdır.

Yavuz Sultan Selim'i de o kahramanlardan biri olarak kabul edebiliriz.

“Milletimde ihtilaf u tefrika endişesi
Kûşe-i kabrimde hatta bîkarar eyler beni
İttihad etmekken a'dâya karşı çaremiz
İttihad etmezse millet dağıdar eyler beni.”

diyen Koca Hünkâr, milletin derdiyle yanıp tutuşan bir millet insanıdır. O, Osmanlı sülalesi içinde yetişmiş üç beş zirveden biridir. Vâkıa onların hepsine zirve denebilir ama Yavuz, öyle bir Everest tepesidir ki, yeryüzünde o seviyede insan çok azdır. O, sekiz sene gibi kısa bir süre içinde İran'ı avucunun içine almış; Mercidabık ve Ridaniye seferlerinden zaferle dönmüş; bir fitne kaynağı üzerine sefere çıktığı esnada da bir şirpençe ile hayata veda edip yürümüştür Rabbine.

Şu üst üste hamleler kendi rekorlarını kırma niteliğindedir: Mısır'ı fethedip mukaddes emanetlerle dönerken, pâyitaht olan İstanbul'a yaklaştığında, halkın kendisini muhteşem bir törenle karşılayacağını öğrenir. Ordusuyla olduğu yerde konaklar ve İstanbul'a gece olunca girer. Cihan fatihi koca hükümdar, şan ve şerefin burnuna bir kanca takarak onu, ayaklarının ucuna kadar geldiği bir durumda ayaklarının altına alır; zira bu o hünkârdır ki, bir gün yolda giderken, hocasının atının ayağından üzerine bir çamur parçası sıçrar, hocası buna sebep olma endişesiyle farklı mülâhazalar yaşarken, bu kendini aşmış yüce insan, o çamurlu cübbenin, öldüğünde kefenine sarılmasını vasiyet ederek kendi gibi davranır.

Hilafete ait mukaddes emanetleri aldığı, İslâm'ın bayraktarlığını yüklendiği ve bütün emirlerin, karşısında dize geldiği, hutbenin de onun namına okunduğu, zafer sarhoşluğunun yaşanabileceği o sevinç dolu dakikalarda, hatibin, "Emirü'l-Harameyn" şeklindeki hitabına o: "Ben emir olamam. Buranın emiri Hz. Muhammed Mustafa'dır (sallallâhu aleyhi ve sellem). Ben olsa olsa buranın hizmetkârı olabilirim." diyerek kendisine "Hâdimü'l-Harameyn" denilmesini istemiştir; istemiştir, çünkü o, hakikî bir büyüktür. Zira büyüklükte büyüklüğün emaresi tevazu ve mahviyettir. İctimaî hayatta herkesin görmesi ve görünmesi için pencereler vardır. Büyük insan, görünmek için küçülür ve iki büklüm

olur. Küçük insan da parmaklarının üzerine dikilir; büyük görünmeye çalışır. Onun için, hemen her zaman büyük görünenler küçüklüklerini, mütevazi görünenler de büyüklüklerini gözler önüne sergiler dururlar. Nitekim Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir hadislerinde şöyle buyururlar: *“Allah, tevazu ve mahviyet içinde olanları yükselttikçe yükseltir, kibre girip çalım çakanı da yerin dibine batırır.”*

Dilerim, günümüzün Hakk’a adanmış ruhları da, şanı şerefe takılıp kalmadan, konumlarının hakkını verir ve bu defineye hamallık yaparak bu cevher hazinesini ebedlere kadar taşırlar.

3. Şehvânî Arzular

İrade insanının önünü kesen mânialardan biri de hiç şüphesiz yeme-içme ve bedenın istekleri karşısında dize gelme gibi şehvânî arzu ve isteklerdir. Din davası Hak davasıdır ve hiçbir şeye feda edilmemelidir. Tarih boyunca bu davaya sahip çıkanlar yer yer bazı geçici zevklere takılsalar da, bütün bütün dökülmemişlerdir. İnşâallah, bugünkü altın nesil de midesinin altında kalıp ezilmeyecek ve cesedine yenik düşerek cismaniyeti karşısında iki büklüm olmayacaktır. Yine bu altın nesil, iradesiyle bakırı altın, toprağı polat hâline getirecek ve en değersiz şeyleri en değerli cevherler gibi değerlendirecektir.

Şimdi müsaadenizle, yeniden böyle bir ufkun zirve-
de temsil edildiği Saadet Asrına dönelim:

Damad-ı Nebi, Haydar-ı Kerrar Hz. Ali (radiyallâhu
anh) halife olduğu dönemde İslâm devleti, şimdiki
Türkiye'nin otuz katı büyüklüğündedir. İslâm orduları bir
taraftan Mâverâünnehir'e, diğer yandan Çin Seddi'ne
ulaşmış; beri taraftan da ta Cebelitarık'a dayanmışlar-
dı. Sınırları böylesine geniş ve âdeta o zamanın süper
devleti sayılan bu büyük gücün başında bulunan Hz. Ali
(radiyallâhu anh), kış gününde yazlık elbise giyiyor ve
bunun sebebi sorulunca da: "Ben, kendi imkânlarımla
ancak bu kadarını temin edebiliyorum." cevabını veri-
yordu.

İşte içtimâî adalet! İşte yüksek insan ruhu! İşte top-
lumla bütünleşme, herkesi kendine tercih etme veya baş-
kaları için yaşama diyeceğimiz gerçek adalet düşüncesi..!

Evet, böyle bir adalet, ilk defa Hz. Muhammed
(sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun güzide ashabıy-
la temsil edilmişti; dilerim ikinci kez de günümüzün altın
nesliyle temsil edilir. Yeniden kendine uyanan bu nesil,
her ferdiyle şimdiye kadar sergilemiş oldukları cehd ve
gayretlere bakacak olursak, böyle bir seviyeyi temsil et-
tikleri görülecektir.

Ben bu konuda Rabbim'e karşı fevkalâde hüsnüzan
içindeyim. Nasıl olmayayım ki! Nebiler Serveri (sallallâhu

aleyhi ve sellem) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyururlar: Bir kulu seyyiatı sebebiyle derdest edip Cehennem'e götürürler. Bu kimse, Cehennem'e doğru giderken dönüp arkaya bakar. Cenâb-ı Hak kulunun maksadını bildiği hâlde meleklerle, o kulun arkasına bakmasının sebebini sordurur. Bunun üzerine o zat şöyle der: "Yâ Rabbi! Ben Senin hakkında başka türlü zan beslemiştim; evet ben her şeye rağmen kuluna 'Cennet'e gir.' diyeceğini sanıyordum. Zira ben Seni hep böyle tanıdım." Buna karşılık Cenâb-ı Hak da: "*Kulum Beni nasıl sanıyorsa Ben öyleyim.*" buyurur.

İşte benim zannım da bu merkezdedir. Evet, küheylanlar üzerinde şahlanmış süvariler gibi, kendilerinden beklenen vazifeyi eda etmeye azmetmiş bu neslin, tenperverliğe, şan u şerefe takılıp kalmadıkları misillü şehvânî arzu ve isteklere de takılıp kalmayacakları ümidindeyim.

Hız. Ömer (radiyallâhu anh) devrinde, devamlı mes-cide gelip giden, ibadet ü taatinde derin mi derin, başını yere koyunca güller açan ve seccadesini gözyaşlarıyla ıslatmadan mescitten ayrılmayan bir genç vardır. Bu gencin, birdenbire mescitten kesildiğini fark eden Fâruk-u Âzam, gencin nerede olduğunu sorunca, onun vefat ettiğini söylerler. Evine gelip giderken bu gence nasılsa kötü duygulu bir kadın musallat olur; ona takılır ve onu ağına

çekmek ister. Genç, bu fettana tam takılmak üzere iken, birden diline *“Sineleri her zaman Allah’a karşı saygıyla çarpan müttakiler, şeytandan bir tayf, bir vesvese dokunduğu zaman hemen Allah’ı anarlar ve derken gözleri açılır.”*¹⁰⁶ âyetinin takıldığını ve bu âyeti tekrar ettiğini hissederek.. ve böyle bir ihsasın vermiş olduğu heyecan ve hacalet içinde kalbi durur ve oracığa yıkılır. Hz. Ömer, gencin ölüm sebebini anlayınca hemen gömüldüğü yere gider ve orada ona şu ayetle seslenir: *“Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki Cennet vardır.”*¹⁰⁷ Şimdi sen istediğine girebilirsin.” Hz. Ömer sözlerini bitirdikten sonra herkesin duyacağı şekilde mezarından şöyle bir ses yükselir: “Yâ Emire’l-Mü’minîn! Allah bana onun iki katını verdi.”

Evet, bu ruh hâleti, insanların kalblerine yerleştirilmedikçe sergerdanlık ve anarşinin önünün alınması ve insanların fenalıktan korunması mümkün değildir. Bu mübarek ve mübeccel nesil, –inşâallah– Allah Resûlü’nü ve O’nun güzide ashabını kendisine örnek alarak, günahlara girmeden ve şehvânî arzulara takılıp kalmadan, bu kandan irinden deryaları aşar, iman hakikatinin en zirvesine ulaşarak kendinden beklenenleri arızasız ve kusursuz yerine getirmeye muvaffak olur.

¹⁰⁶ A’raf sûresi, 7/201.

¹⁰⁷ Rahmân sûresi, 55/46.

4. İzzet ve Gurur

Diğer bir mânîa ise izzet ve gururdur. İnsanlar içine, “örnek bir insan” modeli olarak gönderilen peygamberler ve onların izinden giden irade kahramanları “onurum ve şerefim” dememiş ve hiçbir zaman şahsî izzetlerine, gururlarına takılmamışlardır. Nebiler Serveri’ne (sallallâhu aleyhi ve sellem): “Sen bizim seyyidimizsin.” diyenlere karşı O, “Hayır. Bizim seyyidimiz Hz. İbrahim’dir.” buyurmuş ve öyle bir pâyeden hep uzak durmuştur. Aslında O (sallallâhu aleyhi ve sellem), Efendiler Efendisi’dir ve bütün enbiyânın yanında, Hz. İbrahim’in de seyyididir. Zira Hz. İbrahim, Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) çekirdeğidir. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), o çekirdeğin ağacının meyvesidir. Ancak O (sallallâhu aleyhi ve sellem), Hz. İbrahim’in söz konusu edildiği yerde edep ve terbiyesinin gereği kendisine “seyyid” dedirtmemiştir.

Hz. İbrahim’in (aleyhisselâm) görmediği hakaret, çekmediği meşakkat, uğramadığı belâ ve musibet kalmamış; ateşler içine atılmış, ne hakaretlere maruz kalmış, zevcesine el uzatılmak istenmiş, ama o büyük nebi, “İzzetime dokundu.” dememiş ve yüce davasını tebliğ-den bir an olsun geri durmamıştır.

Hz. Musa (aleyhisselâm) çok şerefli ve onurlu olarak yetişmiş ama maruz kaldığı sıkıntılar karşısında “Onurum ve şerefim.” deyip peygamberlik vazifesini terk etmemiş,

firavunun karşısına çıkıp onunla hesaplaşmış ve orada da tevhidi ilan etmiştir.

Ya o çilekeş nebi Hz. Mesih (aleyhisselâm), hayatının baharında kavmi tarafından ölümle tehdit edilmiş; çeşit çeşit hakaretlere maruz kalmış ve hatta aç ve susuz bırakılmış da o, görmüş olduğu bütün bu eziyetlere takılıp kalmamış “Onur ve gururum.” diyerek kendine de takılmamış, çarmıhların gölgesinde bile vazifesine devam etmiştir.

Evet, bütün bunlar kendi dönemlerinin kahramanlarıdır ve hepsi de örnek ölçüsünde insanlardır. Bu vadi-de zikredilebilecek daha pek çok kahraman vardır ama bunların hepsini burada zikretmek mümkün olmadığından, bizim davamızı temsil etmesi itibarıyla İnsanlığın İftihar Tablosu’nun (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatından bir kısım kesitler sunmakla iktifa edeceğiz:

Kâinat yüzü suyu hürmetine yaratılan ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) şeref ve onurunu kelimelerle ifade etmek mümkün değildir. Nitekim Bedir günü O’na, bir yanında Cebrail, diğer yanında Mikâil koruma memuru gibi hizmet ediyorlardı. Nizamî’nin ifadesiyle miraçta mübarek ayağını semalara basınca göklerin etekleri mücevherlerle dolmuş ve hilâl, âdeta atının ayakları altında bir nal hâlini almıştı. Böylesine bir onur ve şeref sahibi Nebiler Serveri’nin (sallallâhu aleyhi ve sellem) başına

toz-toprak saçılmış, işkembeler konmuş ve yüzüne en galiz küfürler savrulmuş olmasına rağmen O, bir kerecik olsun “Onurum ve şerefim.” dememiş, girdiği reh-i sevdada hep koşup durmuş ve gittiği her yere ışık saçıp gönülleri aydınlatmıştı.

Hz. Âişe Validemiz (radiyallâhu anhâ), on-on beş yaşında (Bu Mevlâna Şibli’nin tespiti) Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) saadet hücreğine girmiş, henüz rüşde ermeden, erkek olarak sadece O’nu tanımış; vahyin sağanak sağanak yağdığı bir hanede büyümüş; vahyin suyu ve havasıyla yoğrulmuş bir iffet âbidesidir ve iffet onun mübarek yanağında bir gül gibidir. Ama gel gör ki, bu pak dâmene çamurlar atılmış.. atılmış ve başta Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) olmak üzere, babası Hz. Ebû Bekir, annesi Ümmü Ruman ve bütün ashab ızdırıp içinde kalmıştır. Kendi onur ve gururuna çamur atılan Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), buna takılıp kalmamış, hep sabırlı ve kararlı davranmıştı. Bu çirkin işi tezgâhlayanların başında, Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine’ye gelmeden önce, Medine’ye emir olmayı bekleyen, onun için daha Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelmeden O’na karşı kinle gerilmiş, nefret ve gayzla bilenmiş münafıkların lideri meşhur Abdullah İbn Übey b. Selül geliyordu. Hangi mülâhaza ile olursa olsun bu meşhur münafık öldüğünde, kefen olarak sarılmak üzere Efendimiz’in

cübbesini ister. Allah Resûlü de onun münafık olduğunu bilerek yıllarca onur ve gururunu rencide eden bu adamın isteğini yerine getirir, hatta onun cenaze namazına iştirak eder. Ancak Allah (celle celâluhu), *“Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma! Çünkü onlar, Allah ve Resûlü’nü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler.”*¹⁰⁸ âyetiyle Efendimiz’e (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu münafığın namazını kılmasına izin vermez. İşte bütün bunlar, Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) engin anlayışını, şefkat, müsamaha, tolerans ve kendini aşmışlığını göstermektedir.

Evet, Nebiler Serveri (sallallâhu aleyhi ve sellem), insanlığı ateşten kurtarmak için gelmiş ve bu en yüce duyguyla kendi ailesine iftira edenlerin cenazelerine dahi iştirak etmiş ve “Allah, 70 defa istiğfar etsem de onu affetmeyeceğini ferman ediyor. Ben 70 defayla onun affedileceğini bilsem, ona 70 defa ve ondan da fazla istiğfar ederdim.” demiş, o hoşgörü ve müsamaha ile çarpan engin sinisini herkese açtığını bir defa daha göstermiştir.

5. Korku

İrade insanını tehdit eden hususlardan biri de insandaki korku hissidir. Evet, iradenin zafer duygusunu felç eden bir his varsa o da korkudur. Ehl-i dünya, mü’minlerin bu damarından her zaman istifade etmiştir/

¹⁰⁸ Tevbe sûresi, 9/84.

etmektedir. Bediüzzaman “İnsanda en mühim ve esaslı bir his, hiss-i havftır. Dessas zalimler, bu korku damarından çok istifade etmektedirler ve onunla korkakları gemlendiriyorlar. Evet, bunlar avamın ve bilhassa ulemânın bu damarından çok istifade ediyorlar, onları korkutuyorlar ve evhamlarını tahrik ediyorlar.” diyerek bu hakikate işaret eder. İrade insanı, bu tür bir tehdide takılıp kalmadan, Allah’a teslim ve tevekkül içinde, iradesindeki teslim gücüyle mutlaka onu aşmalıdır.

PeygamberEfendimiz(sallallâhualeyhivesellem),böyle birtehditvehücumunenşiddetlilerinemaruzkalmıştır.Hatta bir gün, O’nu müşriklerin saldırılarından koruyan amcası Ebû Talib’in ölümünü müteakip perakende hücumların toptan hücum hâline dönmesi üzerine Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) inkisar içinde şunları söylemişti: “*Bağrını açıp beni koruyordun. Yokluğunu ne kadar da çabuk hissettirdin!*” Ancak O (sallallâhu aleyhi ve sellem), o güne kadar olduğu gibi, ondan sonra da hep “*Allah, vekil olarak bize yeter.*” demiş ve bütün engelleri aşarak yoluna devam etmişti.

Allah Resûlü’nün (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatı seniyyelerinden bir tablo daha arz ederek mevzuu noktalamak istiyorum:

Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Bedir öncesi ashabını, maddî ve mânevî yönden çok iyi motive etmişti. Gözü dönmüş müşrikler, yürüdüğü yolda hep O’nun

önünü kesmiş ve kalblere iman taşımasına müsaade etmemişlerdi. Bu sebeple Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve ashabı kendilerinden birkaç kat daha büyük bir orduyla savaşmak mecburiyetinde kalmışlardı. Böyle bir muharebe için muhacirinin gerilimi tam ve yerindeydi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), ensarın da bu mevzuda kanaatini öğrenmek için onlara, “Bana bir işaret ve yol gösterin. Ne yapayım?” demiş; bunun üzerine ensarın ileri gelenlerinden Sa’d İbn Muaz ileri atılarak şunları söylemişti: “**Bana öyle geliyor ki bizi kastettin yâ Resûlallah. Biz, İsrailoğulları’nın peygamberlerine dediği gibi “Sen ve Rabbin gidin savaşın; biz burada oturuyoruz.”**”¹⁰⁹ demeyeceğiz. Biz, sizinle beraber düşmanla yaka paça olup, göğüs göğüse kavga edeceğiz. Ey Allah’ın Resûlü! Sen, Allah’ın dediğine bak ve yolunda yürü, biz sana tâbiyiz. İstediginle sıra-i rahim yapıp bütünleş. İstediginle istediğin gibi alâkanı kes. İstediginle sulh ol, istediğine karşı düşmanlık ilan et. Malımızdan istediğini al ve istediğin yere infak eyle. Biz hep seninle beraber olacağız.” Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Sa’d İbn Muaz’ın bu yürekli tavrı ve bu cesaret dolu sözleri üzerine memnuniyetini izhar sadedinde tebessüm etmişti. Bu tebessüm, aynı zamanda Bedir zaferini muştulayan bir tebessümdü.

¹⁰⁹ Mâide sûresi, 5/24.

Cenâb-ı Hak, sayılan bu mânialara takılıp kalmaktan günümüz neslini muhafaza buyursun ve Kur'ân talebelerini bunlara takılıp mahvolmadan muhafaza eylesin.

Kabiliyetleri Allah Yolunda Kullanma

Soru: Allah'ın kendilerine ifade ve beyan kabiliyeti lütfettiği büyüklerimizin, iş sahalarını genişletmeleri dolayısıyla kudsi iman ve Kur'ân hizmetini yavaşlatmaları kendilerini huzur-u ilâhîde mesul eder mi? Yoksa bu maharetli insanlar sadece maddî yardım yapmakla mesuliyetten kurtulurlar mı?

Cenâb-ı Hakk'ın her lütfu, kendi cinsinden bir vazife adına insana verilmiş bir imkândır. Meselâ, sıhhat Allah tarafından bahşedilmiş büyük bir nimettir. İnsan, bu sıhhat nimetini hem oruç tutarak hem namaz kılarak hem de cihad ederek Allah yolunda kullanmalıdır ki, o sıhhat lütfuna karşı şükrünü eda edebilmiş olsun. İnsan, böyle bir şükrü eda ederse, Cenâb-ı Hak da o bedeni ahirette, arızasız hem de bâki bir surette ve bütün duyguları inkişaf etmiş olarak yeniden ona iade eder.

İnsanın aklı da Allah'ın önemli bir nimeti ve lütfudur. Eğer o aklın ufku vahyin ışıklarıyla aydınlanmış ve o sayede isabetsiz kararlardan uzaklaşmış ve her kararı sırat-ı müstakîm çizgisinde verebiliyorsa; artık bu akıl bir mânâda ilham kaynağı demektir. Yani insan, akıl nime-tini yerinde kullanıyor ve onunla hak adına, bâtıla sap-lanmış kimseleri ikna edip Hakk'ı tanıttırıyorsa o, aklın hakkını veriyor demektir. Aksine aklı sadece, akl-ı meaş olarak yalnızca dünyevî işlerde kullanıyor, onun hakkını vermiyorsa, o nimete karşı nankörlük yapıyor demektir.

Cenâb-ı Hakk'ın insanlara verdiği en büyük lütuf-lardan biri de beyan kuvvetidir. Öyle ki bunun anlatıl-dığı sûre Rahmân ismiyle başlamaktadır. Rahmân'ın, İsm-i A'zam'dan olduğuna dair kuvvetli rivayetler var. Cenâb-ı Hakk'ın Rahmâniyetinin, yani çok geniş daire-de rızık vermesinin, varlığı lütuflarıyla perverde etmesi-nin tezahürlerinden biri de insana beyan kuvveti lütfet-mesidir.

İnsan, ancak beyan sayesinde içinde tecellî eden şeyleri ifade edebilir ve beyan sayesinde Cenâb-ı Hakk'a muhatap olur; olur da Allah'ın sözünü anlar ve ay-nı zamanda kendi maksadını O'na açabilir. Allah (cel-le celâluhu) da ona; “Gel, Benim için namaz kıl, huzu-rumda eğil.” der, o da gider kemerbeste-i ubûdiyet için-de “Elhamdülillah” deyip O'nun huzurunda durur. Bu, bir mânâda Allah'ı anlama ve O'nunla konuşmadır.

Tâbiinden bir zat diyor ki: “Kur’ân okuyan bir kimse, ben Allah ile konuştum derse, yalan söylemiş olmaz.” Bu açıdan “Elhamdülillah” diyen Allah ile konuşmuş sayılır ki, böyle bir konuşma da ancak beyan nimetiyle gerçekleşmektedir.

İnsan namazda, “*Sen Rahmân u Rahîmsin; bana evvelâ idrak sonra da bu idraki hiç olmazsa beyanla ortaya koymak için kabiliyet ve istidat verdin. Bu, Senin Rahmâniyetinin tecellîsidir. Sen kıyamet gününün Sahibisin; ben de Senin emirlerin çerçevesinde şimdiden o güne göre hazırlanıyorum.*” dedikten sonra doğrudan doğruya Cenâb-ı Hakk’ı muhatap alıyor ve “*Kulluğumu yalnız Sana yapıyorum ve bu kulluk yükünün altında ezilmemek için de yardımı sadece Senden istiyorum.*” diyerek konuşmasına devam ediyor.

Böyle diyen bir insan, çok şerefli bir pâyе ve makama yükselmiş sayılır; ne var ki, çoğu insan ihtimal bunu hiç düşünmüyor. Bir insan gidip bir devlet başkanına muhatap olsa ve onunla bir iki laf etse her yerde bu konuşmayı anlatır; her ortamda bir girizgâh bulup o konuşmadan söz eder. Bir devlet başkanıyla bile konuşma bu kadar önemli görülüp anlatılıyorsa, Allah’ın huzurunda O’na muhatap olma imtiyazının ne demek olduğu derin derin düşünülmelidir.

Buhârî ve Müslim’in ittifakla rivayet ettikleri bir kudsî hadis-i şerifte: “*Ben namazdaki kıraati kulumla Kendi*

zorundadır. Bir dellala üç-beş kuruş verirler, o da pazarın her yerinde sabahtan akşama kadar dolaşır durur ve ona söylenen beş kuruşluk malı anlatır. Pazarlamacılar da aynı şeyi yaparlar; evlere gider, insanlara yüz suyu döker ve mallarını pazarlamak isterler. Sonuçta satacakları iki tencere ve birkaç tabaktır. Aynı şekilde bizler de, bize, çok kolaylıkla yapılan işlere karşılık Cennetini verecek, Cemalini görmeye lââyık hâle getirecek ve gösterecek olan bir Sultanı, bize lütfettiği beyanın hakkını eda ederek anlatma konumundayız. Eğer bir gün yeryüzünde anlatılacak kimse kalmazsa, göklere merdiven dayayarak oradaki cinlere ve ifritlere de O'nu anlatma heyecanını yaşama sorumluluğu altında bulunmaktayız. Bir hak dostunun dediği gibi, zindanlara hapsedseler, orada kimse bulunmasa; onu ifritlere, zebanîlere anlatmaya çalışacak ve vefa borcumuzu eda edeceğiz.

Konu, Cenâb-ı Hak insana nasıl bir lütufta bulunmuşsa, O'nun zâtına karşı o lütfu değerlendirmekle mukabelede bulunma meselesiydi. Evet, ancak bu şekilde mukabelede bulunulursa o lütfun şükrü eda edilmiş olur. Cenâb-ı Hak da o lütfunu burada ve öteki âlemde devam ettirir. Aksine, Allah'ın kendisine mal verdiği insan sadece o malın hakkını verse de, aklın, beyanın ve sıhhatinin hakkını vermediği takdirde, nankörlük yapmış olur. Eğer bir insan konuşamıyorsa, kalemi vardır. Böyle biri de kaleminin hakkını vermese; bir diğeri iyi düşünür ve

fevkalâde fikrî kabiliyeti vardır, o da bunun hakkını vermezse, bu kimseler haksızlık yapmış ve Allah’a karşı nankörlük etmiş olurlar. Herkes, Cenâb-ı Hak, kendisine ne vermişse, o nispette bunlarla O’nun yolunda olmalı ve O’nu anlatmalıdır.

Bir bişaret olarak şunu da söyleyebilirim: Bir insan diğer lütuflarla alâkalı bir şükür vazifesi yapmıyor da, sadece malî durumu müsait olduğundan maliyla yardım yapıyorsa, o da kendisine düşen vazifenin hiç olmazsa büyük bir bölümünü yerine getirmiş sayılır. Zekâtın dışında yardımlarda bulunuyorsa ki, malla yardım etmek ciddî bir fedakârlık, hasbîlik ve diğergâmlıktır ve bu çerçevede de Allah için vermenin fazileti çok büyüktür; hatta Efendimiz hadiste, *“Cömertlik bir ağaç gibidir. Kökü Cennet’te, dalları ise dünyaya sarkmıştır. Her kim, o ağacın altında yaşar ve cömertçe davranırsa, er-geç o ağacın dallarından birine tutunur ve o ağacın kökünün bulunduğu Cennet’e yükselir.”* buyururlar. Bundan da anlaşılıyor ki, cömert bir insan, fâsık da olsa –inşâallah– sonunda Cennet’e girer. Yani bir insan, Allah’ı inkâr etmiyor, ama günahlara giriyor. Eğer cömertse, Cennet’e girer, deniyor. *“Cimri, Cehennem’e daha yakındır.”* buyurarak cimri adam için de tehditkâr bir ifade kullanıyor Efendimiz. Bu itibarla diyebiliriz ki, cömertlik Allah’ın sıfatı olması itibarıyla, Allah, kendi ahlâkı ile ahlâklanan bir insanı Cehennem’e koymaz.

Sıfatlar çok mühimdir; insanlar Allah'ın kendilerine lütfettiği sıfatların hakkını mutlaka eda etmelidirler. Şöyle ki: İşler hep Cenâb-ı Hakk'ın lütuflarına göre ayarlanmalı, dünya işleri de unutulup ihmale uğramamalı; mü'minler kendi memleketlerinde ticarî ve iktisadî hayatta kâfirlerin esiri ve zebunu olmamalıdır. Bu, İslâm'ın haysiyeti adına, önemli bir tavidir. Kur'ân'dan anladığımızı göre Allah, kâfirlerin, mü'minler üzerinde sulta kurmasından hoşlanmaz.¹¹⁰

Mü'min, her zaman dünyanın neresinde bulunursa bulunsun, kendi devrinde yaşayan insanların önünde olmalıdır. O bunu yapacak ve hep öne yürüyecektir; bunu yaparken de hayatını tanzim edip düzene koyarak Allah'a ait hakları da ihmal etmeyecektir.

Elhâsıl, mü'min, Allah'ın kendisine bahşettiği bütün kabiliyetleri O'nun yolunda kullanmalıdır; kullanmalıdır ki, bu kabiliyet ve nimetlerin hakkını eda etmiş olsun.

¹¹⁰ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/141.

İdeal Dava Adamı

Soru: İdeal bir fikir ve dava adamı nasıl olmalıdır? Fikir ve dava adamlarının özellikleri nelerdir? Asrımızda dava adamı var mıdır?

İdeal bir fikir ve dava adamının anlatılması –hem bizim ufukumuzu aşkın bulunması, hem de kavrayamadığımız bir durum olması itibarıyla– ve özellikle günümüzde bütün detayları ile vicdanlara intikal ettirilmesi zor olsa gerek. Dolayısıyla da bize nazarî planda küçük bir iki şeyi anlatmak kalıyor.

Dava adamı her şeyden önce bir “idrak insanı”dır. O, yaptığı yapacağı her işin önünü sonunu çok iyi düşünür; hiçbir zaman karambola adım atmaz ve aslında onun plansız hiçbir işi olmaz.

Dava adamı gönül verdiği dava uğruna, kendi öz nefesine kadar her şeyi feda etmeye hazırdır ve bu hususta o, çoktan aklını, nefsinin ve ruhunu ikna etmiştir bile.

Dava adamı kendisini, başkalarını yaşatma zevkine adanmış, nefsi haz ve zevklerinden sıyrılmış bir insandır. O, günde elli defa seve seve davası uğrunda ölüme katlanmaya hazırdır ama körü körüne, hemen ölüme koşmak ve kendini ölüme atmak gibi düşüncesizce şeylerden de uzak bir basiret insanıdır. Zira dava adamı, sadece bir fedaî değildir. Hele bir gösteriş budalası asla.. o her gün davası uğruna gördüğü, müşâhede ettiği acı manzaralar ve gelecek adına milletini tehdit eden şeyler karşısında bin defa ölür, bin defa dirilir ve bir kere ölmekle kurtulmayı asla düşünmez. Bazen kendisini feda edip bir kere ölen insanlar arasında çok defa hayattan bıkmış kimseler de bulunabilir.

Dava adamı tepeden tırnağa hayat doludur. Yaşamının önemli olduğunun da farkındadır; ama o, diriliş eridir ve hayatı gibi diğer değerli şeylerini de, öldürmeye değil yaşatmaya bağlamıştır.

Her fedakâr insan dava adamı olamadığı gibi, her ideal insan da dava adamı olamaz. Belki o bir idealist olabilir; zira dava adamı olmak, ayrı bir kısım vasıflar ister.

Dava adamı ne yaptığını ve yapacağını çok iyi bilen biridir. O, “Hele şöyle bir yapalım da ne oluyor görelim.” mülâhazasıyla hareket etmez. Düşünür, istişare eder, planlar, sonra yapar ve ömrünü yap-sök’le tüketmez.

Bu vasıflarla kâmil mânâda muttasıf olan en büyük dava adamı şüphesiz ki, Hz. Muhammed'dir (sallallâhu aleyhi ve sellem). Şimdi O'nun örnek hayatından bir kısım kesitler sunarak yukarıda icmalen bahsettiğimiz dava adamı portresini çizmeye çalışalım:

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayat-ı se-niyyelerine baktığımız zaman, O'nun çok kritik dönemler-de dahi ani ve isabetli kararlar verdiğini görürüz. Meselâ, Allah Resûlü, ashab-ı kiramın bir kısmının işkence altın-da bulundukları Mekke'den, Habeşistan'a hicret etme-lerine müsaade etmişti. Başkaları belki bunu ilk bakışta anlayamayabilirdi. Hatta yanlış yorumlara bile girebilir-di; ama Efendimiz'in anlayışına göre onlar Habeşistan'a gitmekle, hem Mekke'deki baskıdan kurtulacaklar, hem de orada Müslümanlığı duyuracaklardı. Nitekim öyle de oldu ve Habeş kralı Necaşi bile Müslüman oldu.

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatında, ilk anda anlaşılamayan, ama anlaşıldığında da O'nun ne kadar büyük bir dava adamı olduğunu gösteren bir baş-ka büyük olay da Hudeybiye sulhüdür. İzzet, şeref ve haysiyetiyle oynandığı Hudeybiye'de O (sallallâhu aley-
hi ve sellem), tam bir dava adamı olarak hareket etmiş-tir. Şayet O, orada ashab-ı kiramın önünü açsaydı, onlar İrem barajı gibi bütün müşrikleri sele vereceklerdi; bel-ki o selin önünde kendileri de sürükleneceklerdi. Ama Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) böyle bir şeye

meydan vermedi. Hemen Allah'ın emriyle ve O'nun muradı istikametinde bir karar verdi ve bir anlaşma yaptı. Belki bu anlaşmada Müslümanların onur ve şerefi kırılacaktı ama kat'iyen kan dökülmeyecekti ve Uhud'da, Hendek'te müşriklerle açılan ara biraz daha açılmayacak, problem, olduğu yerde dondurulacaktı. Müşrikler gelecek sene Müslümanlara Mekke'ye girme imkânı verecekler ve böylece sahabe de Müslümanlığı anlatma fırsatı bulmuş olacaktı. Dahası bu insanlar akrabalarının yanına gidecek ve aile yakınlığı içinde dinlerine ait meseleleri çok rahatlıkla anlatabileceklerdi. Hem Mekkelilerle böyle bir anlaşma yaptıklarından dolayı çok rahatlıkla Arap yarımadasında çeşitli kabilelere Müslümanlığı anlatma fırsatı da bulmuş olacaktı. Çünkü Mekkelilerden artık herhangi bir tehlike gelmesi söz konusu değildi. Ayrıca, bu esnada Allah Resûlü çeşitli meliklere, hükümdarlara mektuplar yazacak, adamlar gönderip onlarla meşgul olma imkânı bulacaktı.. ve bu arada kendi sistemini kuracak ve her şeyi sağlama bağlayacaktı.

Bu sergüzeştinin tafsîlâtı şöyledir: Allah Resûlü Mekke-i Mükerreme'nin önüne kadar gitmiş, ashabıyla Hudeybiye'de konaklamış; O, umre yapmak niyetindeyken birdenbire karşısına düşman çıkınca, bütün bunları düşünerek bir anda o duruma göre bir karar vermişti ki, bu O'nun ne büyük bir dava adamı olduğunu göstermeye yeter zannedirim. Zira bu öyle bir karardı ki ilk anda

pek çok kimseye ters geliyordu ve tereddüt yaşayanlar oluyordu; kendisine can u gönülden bağlı olan Hz. Ömer bile ilk anda bunu tam idrak edememişti. Bu arada, konuyu anlamayan başkaları da vardı. Hatta belki Hz. Ebû Bekir de ilk anda idrak edememişti. Ne var ki, onun farklı bir idrak seviyesi vardı; O, Efendimiz'e bilâ kayd u şart teslimiyet içindeydi. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'in yanına gelmiş ve, "Efendimiz, Allah'ın peygamberi değil mi?" diye sormuştu. O da "Evet, Allah'ın peygamberidir." diye cevap vermişti. Sorular devam etmiş: "Pekâlâ karşımızdakiler kâfir değil mi? Allah bize zafer ve fütuhât vaad etmiyor mu?" O, bu sorulara da "Evet!" cevabını verdikten sonra eklemiştir: "Fakat ey Ömer unutma! O, Allah'ın peygamberidir; ne yapıyorsa O, yaptığının farkındadır."

Evet, ilk planda bu işe Hz. Ömer'in de akli ermemiştir ama akli erdiği andan itibaren de bu cüz'î muhalefetini her hatırlayışta büyük bir nedamet duymuştu. Kim bilir o, bu yolda, ne sadakalar vermiş, ne oruçlar tutmuş ve ne istiğfarlarda bulunmuştu!

Hudeybiye'de sadece Hz. Ömer değil, ashab-ı kiramın pek çoğu maddî mücadeleden yanaydı ama Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), doğru bildiği yolda ısrar ediyordu. Ashabın bütünü, kılıçlarını kınlarından yarısına kadar çıkarmış hücum emri beklerken, O (sallallâhu aleyhi ve sellem) hep ısrar ediyordu. Çünkü Efendimiz, Allah'ın izni ve içini aydınlatmasıyla verdiği

kararın kesinlikle isabetli olduğuna inanıyordu. Nitekim tarih şahittir ki, O kararında yerden göğe kadar haklıydı.

O yüksek fetanetten değişik birkaç kare daha: Uhud'da ve Huneyn'de çok şiddetli bir düşmanla karşılaşmıştı ama Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiç mi hiç sarsılmamıştı. Uhud'da en güzide ashabıyla birlikte yaralanmış ancak düşmanları yeniden takip meselesi söz konusu olunca hiç duraklamamıştı: O esnada hiç kimse tek başına yürüyecek güce ve iktidara sahip değildi. Bazıları ancak birbirlerini destekleyerek yürüebiliyordu. Neredeyse hepsi yaralı idi. Fakat Efendimiz hiç sarsılmamıştı; Bedir'e çıkıyor gibi yine düşmanı takibe koyuldu ve çok yerinde bu hareketiyle müşriklerin kuvve-i mâneviyelerini kırdı. Huneyn'de de benzer şeyler vuku bulmuş ve muvakkat bir geri çekilme söz konusu olmuştu. Aslında Huneyn'deki ok yağmuruna herkes gibi O da maruzdu. Ancak O hiç fütur getirmeden atını ileriye sürüyor ve *“Ben, Allah peygamberiyim, bunda yalan yok, Ben, Abdulmuttalib'in torunuyum.”* diyordu. Hz. Ali gibi bir *“Haydar-ı Kerrar”* şöyle anlatır O'nun bu durumunu: *“Biz muharebe meydanlarında sıkıştığımız zaman, O'nun himayesine sığınırız.”*

O'nun ayrı bir derin yanı da şudur: O, dünya mâmelekine sahip olduğunda da hiç tavrını değiştirmede. Nasıl fakir olduğu zaman fakirdi, aynı şekilde yığın yığın hazineler karşısında da hep bir fakir gibi

davranmasını bilmişti. Hz. Ömer (radiyallâhu anh), bir gün Allah Resûlü'nün huzuruna girdiğinde, Efendimiz yattığı hasırın üzerinde doğrulmuştu ve bir tarafında hasır izi görünüyordu. Hz. Ömer (radiyallâhu anh), bu manzara karşısında rikkate gelmiş ve ağlamıştı. Allah Resûlü niçin ağladığını sorunca da o, “Yâ Resûlallah! Şu anda kısırlar, krallar saraylarında kuş tüyünden yataklarında yatarken, Sen, sadece kuru bir hasır üstünde yatıyorsun. İşte buna ağladım.” cevabını vermişti.

Bunun üzerine Allah Resûlü, Ömer'e şu karşılıklı bulunmuştu: *“İstemez misin, yâ Ömer! Dünya onların, ahiret de bizim olsun.”* Başka bir rivayette ise şöyle buyurduğu nakledilmektedir: *“Dünya ile benim ne alâkam var! Ben bir yolcu gibiyim. Bir ağaç altında gölgelenen, sonra da orayı terk edip yoluna devam eden bir yolcu.”* Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) hayatının sonuna kadar da hep aynı şekilde yaşamıştı. Dahası vefat ederken de üzerinde sadece yamalı bir hırka vardı.

Hakikî dava adamı olan Efendimiz ne işin başında ne de muvaffak olduğu zaman tavrını hiç mi hiç değiştirmemişti. Bir Batılı, büyük insanları sıraya koyarken mealen şöyle der: “Dünyada birçok kimse başlangıçtaki durumlarını, muzaffer ve muvaffak olduktan sonra koruyamamışlardır. Bunun tek bir istisnası vardır; o da Hz. Muhammed'dir. O, işe nasıl başlamışsa ulaştığı en son noktada da aynı seviyeyi korumuştur.” O, nasıl ilk

devirlerde yumruklanırken, Mekke'den işkenceyle kovulurken insanca davranmış, şefik, refik bir habib gibi hareket etmişti, aynen öyle de Mekke'ye muzaffer bir fatih olarak girdiğinde de hiç değişmemişti.

Zira O, nefsi için yaşamıyordu; hep başkaları için yaşıyordu. Başkalarına karşı vazifesi bittiği andan itibaren de artık dünyadan gitmeyi mukadder görüyordu. Yani O, vazifesi bittikten sonra dünyada bulunmasının mânâsız olduğu kanaatindeydi. Öyle ki henüz Mekke döneminde, cinler de kendisine inandıktan sonra O, İbn Mesud'a şöyle demişti: *“Galiba bundan sonra ömrüm vefa etmez, ey Abdullah; ben herhâlde öleceğim...”* İbn Mesud, *“Neden yâ Resûlallah?”* diye sorunca da, şöyle cevap vermişti: *“Allah, insanlar ve cinler sana inanacaklar diye vaad etmişti. Görüyorsun ki, şimdilerde Mekke'de çok insan var. Şimdi cinler de inandılar. Demek ki artık benim vazifem bitti.”*

Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) halkasında da Allah Resûlü'yle aynı duygu ve düşünce içinde yaşayan nice insan yetişmişti ki, bunlar hep yaşatmışlar; yaşamış ve ateşleri söndürmüşlerdir. Maddî-mânevî füyûzat hislerinden fedakârlıkta bulunarak hep başkaları için soluklamış, başkaları için koşmuş, başkaları için var olmuşlardı...

Efendimiz'den sonra günümüze kadar da aynı hava ve atmosfer içinde ve aynı iklimde yetişmiş birçok kamet-i

bâlâ görmek mümkündür. Zaten onlar olmasaydı, din o güzel şekliyle ve kendine has orijiniyle temsil edilemeyeceğinden dolayı şimdiye kadar çoktan –hafizanallah– enkaz hâline gelecekti. Ama bu dini gönderen, sonra da koruma işini kendi üzerine alan Allah, Hz. Muhammed (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile teyit ettiği bu dini, kıyamete kadar, Muhammedî büyük zatlarla desteklemiş ve günümüze getirmiştir. Bundan sonra da bunu yine dava adamı ruh ve şuuru içinde, çok büyük ve yüce kametler, dinin ruhuna uygun bir şekilde temsil edecek ve bizden sonraki nesillere intikal ettireceklerdir.

Buraya kadar söylenenler, büyük bir insan ve en büyük dava adamının, dava adamlığı vasfına dair içimizde inşirah hâsıl edecek tablolarıdır. Herhâlde esas anlatılması gerekli olan husus şuydu:

Efendimiz ile başlayan bir dönem, çeşitli kimselerin elinde hakkıyla korundu ve günümüze kadar bütün canlılığıyla intikal etti. Eğer günümüzde de aynı ruh, aynı azim ve inançla; aynı şuur, aynı hasbîlik ve diğergâmlıkla bu işe sahip çıkmazsak, günümüze kadar elden ele emanet olarak intikal eden bu davanın –Allah muhafaza buyursun!– enkaz hâline gelmesi mukadderdir. Tabii buna sebebiyet veren de bizler olmuş olacağız. Bence asıl üzerinde ısrarla durulması gerekli olan husus da işte budur:

Maddî-mânevî her şeyin üstünde ona olağanüstü bir ehemmiyet atfetme ve dünyevî işlerin çok çok

üstünde değer verme, hatta o olmadıktan sonra yaşamının mânâsız olduğuna inanma, dahası genç nesillere bu ufku gösterme, inandırma Rabbimiz'in bize lütfettiği her fırsatı bu istikamette yani nesillerimizin irfan hayatı adına, imana ermeleri adına değerlendirmek ve bunu en büyük vazife sayma... Evet, bunun dışındaki bütün pâye, makam ve mansıplar bir hiç hükmünde olmalıdır.

Asrımızda dava adamının bulunup bulunmadığı meselesi izafî bir konudur. Belli bir ölçüde dava adamları vardır, ancak kâmil-i mükemmel mânâda dava adamının bulunacağını iddia etmek oldukça zordur. Hususiyle asrımız, bir kolektif şuur asrıdır. Fertler “ferd-i ferîd” dahi olsalar, “gavsîyet” ve “kutbiyet”i dahi temsil etseler, küfür cereyanının çıkardığı şahs-ı mânevî karşısında mukavemet edemeyeceklerinden dolayı bugün, dava adamı keyfiyet ve evsafını, dava adamına ait hususîyetleri, daha ziyade şahs-ı mânevîde aramak gerekir. Dava adamı hususîyetleri içinde kendini gösteren böyle bir heyet, bir şahs-ı mânevî varsa, ideal bir dava adamına ait evsafı onlar gösteriyorlar demektir.

Nasıl Anlatmalı?

Soru: Her şeyi maddeden ibaret görüp mânâyı görmeyen kimselerde mânâya ait duygular nasıl geliştirilebilir?

Bir materyalistte mânevî duyguların nasıl uyarılacağı soruluyor aslında. Kalbî ve ruhî hayatına, mânevî letâîfine ve iradesine karşı lâkayt kalmış, nefs-i emmâresinin güdümüne girmiş, akli gözüne inmiş, maddeden başka bir şey görmeyen, tamamen hayvaniyetini ve cismaniyetini yaşayan insanlarda mânevî duyguların uyarılmasında *ilk anlatılacak şeyler*, imana müteallik meseleler olmalıdır. Ancak buna da herkes aynı ölçüde hüsnükabul göstermeyebilir. Bir insan lâkayt, laubali ve tamamıyla cismaniyetini yaşıyorsa, bu insanı tenbih edip uyarma çok zor olsa gerek. Hipnozla uyumayan insanlar gibi, siz ona sürekli telkinde bulunacaksınız ama ona hiç

tesiri olmayacaktır. Çünkü o, kendi âleminde ve sizin dediklerinize kulak asmamaktadır. Dediğiniz şeylerin mâkes bulması için öncelikle onun sizi dinlemesi gerekmektedir. Ne var ki, her şeye rağmen çok zor olan bu vazifenin mutlaka yapılması lâzımdır. Böyle birinin kalbindeki yaraların kendisine gösterilmesi ve küfrün tehditlerinin ve neticelerinin kendisine hissettirilmesi çok önemlidir.

Ayrıca her şeyi maddede arayan, mânâyı hiç görmeyen bu insanların bazıları da ihmal neticesinde bu hâle gelmişlerdir. Bu tür insanların imdatlarına az koşulabilse çok çabuk netice alınacağı muhakkaktır. Zira pek çok istidatlı kimse sırf yetiştikleri kültür ortamı itibarıyla rahat anlaşılacak meselelerde bile zorluk yaşayabilir. Bunlardan bazılarının meseleleri bir lise talebesi seviyesinde bile anlatılınca, sanki o işe teşne imiş gibi hemen dize geliyor ve “Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah” diyorlar.

Allah Resûlü (sallallâhu aleyhi ve sellem), Halid b. Velid Müslüman olduğunda ona iltifatlarda bulunmuş ve Hz. Ömer’e söylediği benzer şeyleri söylemişti: “Şaşırıyordum; nasıl olur da Halid gibi bir insan şirkte bu kadar ısrar eder?”¹¹¹ Bu sözlerle Allah Resûlü, onun çarçabuk Müslüman olmasını ve küçük bir ameliye ile tasaffi

¹¹¹ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/252, 7/395; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/748.

edip som altın hâline geldiğini ifade eder. “İnsanlar, aynen altın ve gümüş madenlerine benzerler. Cahiliyede hayırlı olanları, İslâm’a girip, onda derinleşip (onu hazmettiklerinde) yine en hayırlıdırılar.”¹¹² sözü de Söz Sultani’na ait. Aradaki fark şudur: Cahiliyede bu altın, taş-toprak içindedir; Müslüman olunca tasaffi eder, yirmi dört ayar som altın hâline gelir.

İşte Ömer, işte Halid! Neticede ikisi de birbirinden yiğit! Hep pozitif kutupta bulunup, daima pozitifliği temsil eden bu iki zat, yer yer cahiliye devrinde birbirlerine karşı olmuşlardır; ama sarrafı bulunca birer meleğe dönüşmüşlerdir. Ben pek nazar-ı itibara almasam da Mahmud Akkad’ın kendisinden nakilde bulunduğu bazı tarihçiler, cahiliye döneminde Hz. Ömer ile Halid efendilerimizin güreş tuttuğunu ve Hz. Ömer’in Halid’i yendiğini ve daha sonra Hz. Halid’in Hz. Ömer’e karşı içinde ufak bir kırıklık olduğunu söylerler.¹¹³ Bu doğru olsa da Cenâb-ı Hakk’ın İslâm adına yenilmez hâle getirdiği bu iki müstesna simada mutlaka bir benzerlik vardır ki, bunlar Efendimiz’in huzuruna çıktıklarında Efendimiz ikisine de benzer şeyler söylemiştir. Meselâ, Hz. Ömer’e şu mealdeki sözler: “Daha ne zamana kadar yâ Ömer?”¹¹⁴ Yani senin gibi bir insan nasıl oluyor da bu yamuk yumuk yolda

¹¹² Buhârî, *menâkıb* 1; Müslim, *birr* 160.

¹¹³ Bkz.: Akkad, Mahmud, *el-Abkariyyâtü’l-İslâmiyye* 3/392-393.

¹¹⁴ Bkz.: İbn Hişâm, *es-Sîratü’n-nebeviyye* 2/190; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-nihâye* 3/81.

yürüyor? Senden evvel niceleri geldi ki, bunlar senin kâbına (topuğuna) çıkamazlar. Sen niye hâlâ bu yanlış yolda yürüyorsun? Hz. Halid, Huzur-u Risaletpenâhî'ye gelip aynı atmosferi paylaştığında da ona söylediği şeyler benzer şeylerdi.¹¹⁵

Bu iki müstesna insan, Efendimiz'le tanışıp O'nun yaydığı nurdan istifade etmeye başlayınca hep derinleşti ve hiç ters düşünmediler. Hz. Halid ziynetler içinde Efendimiz'in huzuruna gelmişti. Orada bütün ziynetlerini çıkardı ve "Huzurunuzun edebine muhaliftir yâ Resûlallah!" deyiverdi. Bunları bir yerden öğrenmemişti ama fıtratı çok selimdi. Sadece bir kibrit çakmayı bekliyordu ki tutuşsun. Bu kibrit, Efendimiz'in atmosferi oldu.

Günümüzde de böyle dimağlar vardır. Fakir öylelerine de şahit oldum ve öylelerini gördüm ki –Allah'ın izniyle– bir iki söz, bir iki görüntüyle buzdağı sanılan bu insanlar bir anda eriyip "Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlüllah" deyiverdiler. Bugün bu insanlar Allah adına yapılan çalışmalarda en önde bulunuyorlar. Bunlar arasında ilhaddan gelmiş, imanı en ulvî mânâda temsil eden nice kıymetli kimseler vardır ki, insanın bazen "Bizim de geçmiş hayatımız öyle olsaydı da biz de onlar gibi Allah için koştursaydık!" diyesi geliyor. Allah dedirtmesin, zira küfür çok çirkin bir şeydir. Ama meyhaneden

¹¹⁵ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* 4/252, 7/395; el-Vâkıdî, *Kitâbü'l-meğâzî* 1/748.

gelip füze hızıyla mâbede, oradan da Kâbe'ye koşan insanlar, insanın aklına bunları da getirebiliyor. Meselâ Hz. Hamza'da bu ışığı yakan hâdise, o zamandaki masum Müslümanların mağdur edilmelerine onun şahit olmasıydı. Bu bakışlar onun yüreğini yakmış ve süratle yer değiştirmesine vesile olmuştu.

Bunlardan bazıları da vardır ki, imana müteallik meseleleri uzun uzun anlatmakla bunlarda bir değişim görülmeye başlar. Aslında bizim elimizdeki dinî kitaplar, –kanaat-i âcizanemce– serâpâ orijinal ifadelerle dolu. Evet, başta Kur'ân olmak üzere bu kitaplar, profesörleri de filozofları da hayrette bırakacak kadar orijinal meselelerden bahsediyor. Mühim olan husus, bunlardaki meseleleri yerli yerince değerlendirip takdim etmektedir. Evet, takdim tekniği ve meselelerin seçilmesi çok önemli olduğu gibi seçilen konularda ferdin seviyesinin gözetilmesi de önemlidir. Zira bir çocuğa bile her türlü yiyeceği hemen vermeyiz. Onun yaşına göre yediği şeyler değişir ve ona öyle sunarız. Allah, çocuğu anne karnında başka şeylerle, değişik bir yoldan ve değişik şeylerin terkiibiyle besler. O dünyaya gelince önce normal sütten farklı bir sütle beslenir. Daha sonra verilen şeyler de hep yaşa göre değişir.

Bunun gibi irşad ve tebliğe müteallik meseleler de, ondan mahrum gönüllere intikal ettirilen birer mama gibidir. Bu mamanın seviyeye göre verilmesi lâzımdır. Yine

bir büyük dimağ bu meseleyi anlatırken, “*Ata et, ite ot atmayınız!*”¹¹⁶ demiyor mu? Bu, neye ne verilecek onu çok iyi bilin demektir. Yemeklerin hepsi mideye girer; fakat baştan kompostoyu veya sütlacı takdim ederseniz, yemek âdâp ve erkânına muhalif hareket etmiş olursunuz. Denene denene tebeyyün etmiştir ki, insan sofrada yemek yerken evvelâ çorba içer, sonra değişik yemekler, en sonunda da tatlı gelir. Şimdi her şeyin bir usûlü varken, en büyük mesele nasıl usûlsüz olabilir ki..!

Şimdi bu en büyük meseleyi, kaynaklarına müracaat ederek, oradan alıp çıkaracak, sorular hâline getirecek, sonra o soruların cevaplarını icmalen arkadaşlarımız ve bize muhtaç gibi görünenlere duyurmaya çalışacağız. Gerekirse izah ederek anlatacağız; tekrar ber tekrar, yılmadan, usanmadan, belki bir konuyu elli defa tekrar edeceğiz. Bu işin en önündeki yüce zât Efendimiz, mesajını belki elli sefer Ebû Cehil’e ve onun gibi inatçı Utbe’ye ve Şeybe’ye anlatmışlardı. Öyle ki bir gün, o küfrün ve cehlin babası Ebû Cehil, “Artık bize gelme!” mânâsına, “Sen ahirette vazifeni yaptığına dair bizi şahit göstermek istiyorsan, buna şahitlik yaparız!”¹¹⁷ demişti.

Evet, bunlar Efendimiz’in o kadar ısrarına rağmen inatlarını bırakmamışlardı. Biri inadı içinde ölürlen

¹¹⁶ Bediüzzaman, *Lem’alar* s.322 (Yirmi Altıncı Lem’a, On Altıncı Rica).

¹¹⁷ İbn İshak, *es-Sîre* 4/191; İbn Ebî Şeybe, *el-Musannef* 7/255-256.

diğerinin hanımı belli bir devreden sonra “Dalâlet üzerinde miydik?” diye sorunca, “Evet, dalâlet üzerineydik, inat ve gurur bizi alıkoyuyordu, O’nun doğru olduğunu bilmemize rağmen!” demişti. Aslında kalanların hepsi bilâistisna bunu demiş; gidenler de dalâlet ve küfür üzerine gitmişlerdir.

İnanmış insanlar da aynı hassasiyet ve aynı nezaket içinde, –Rabbimiz’in bizi teşrif ve tekrim için üzerimize yüklediği– imana ve Kur’ân’a ait meseleleri bıkmadan anlatmalıdırlar. Kim bilir belki de her anlatma bize ayrı irşad sevabı kazandıracaktır. Zaten bizim vazifemiz de sadece tebliğdir. Nebi’ye de Kur’ân bunu hatırlatmaktadır: *“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirilen buyrukları tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan, risalet vazifesini yapmamış olursun...”*¹¹⁸ (Âyette, Efendimiz’e, şayet tebliğ vazifeni yapmazsan, Allah’a ait elçiliği eda etmemiş olursun deniyor ki, burada bir tehdidin de hissedildiği açıktır.) Binaenaleyh her mü’min kendisine ait vazifeyi yapmakla yetinmeli ve tesiri Allah’tan beklemelidir.

Evet, muhatabın kabul edip etmemesi bizi ilgilendirmez; elverir ki biz usûlünce anlatalım. Kaldı ki Rabbim’e binlerce hamd ve senâ olsun, O’nun lütfuyla az bir şey anlatılan insanlar bile hemen hâdiselere ve kâinata bakışlarını değiştirebilmektedirler. Burada Cenâb-ı Hakk’ın bir

¹¹⁸ Mâide sûresi, 5/67.

lütü da velilerin, Şah-ı Geylânî ve Bahaeddin Nakşibend gibi kutupların, Mevlâna Halid, İmam Rabbânî gibi büyük zatların yirmi beş-otuz sene çalışıp ancak elde edebildikleri, o insanların kalbinde imana ait meşaleyi yakma, günümüzde çok daha kısa zamanda ve kemmiyet plânında daha fazla bir muvaffakiyet şeklinde gerçekleşmektedir. Bu, Allah'ın ne büyük lütfudur ve bu lütuf karşısında da, “*Değildir bu bana lâyük bu bende / Bana bu lütf ile ihsan nedendir?*” demek veya Hz. Pîr gibi, “Nefis cümleden ednâ, vazife cümleden âlâ”¹¹⁹ demek lâzımdır.

¹¹⁹ Bediüzzaman, *Şuâlar* s.424, 442 (On Dördüncü Şuâ).

Namaz - Cihad Dengesi

Soru: “Namaz bir yönüyle fertle Allah arasında bir meseledir, başkasını çok ilgilendirmez. Fakat cihad öyle değildir; o terk edildiğinde topluma zarar verecek neticeler hâsıl olabilir. Bunun için cihad birinci plânda gelir. Bu devirde himmetler insanları namaza alıştırmak yerine fiilî mücadeleye sarfedilmedir.” deniliyor. Bu hususta ne dersiniz?

Her ibadetin kendine göre bir yeri ve bir ağırlığı vardır. Mü'minin bütün mükellefiyetleri, usûlden fûrûa, en temel konulardan en uzak dala, meyveye kadar bütün ibadet ü taat ciddî bir tenasüp içindedir ve aralarında hiçbir aykırılık yoktur. Namazsız ve oruçsuz bir cihad tesirli olamayacağı gibi cihadsız bir namazın da mahiyet-i nefsü'l-emriyesine uygun edası mümkün değildir. Evet, bunlar birbiriyle omuz omuza ve diz dizedirler.

Mevcudiyetlerini tıpkı bir kubbede baş başa vermiş taşlar gibi beraber sürdürürler.

Akide de böyledir; imansız İslâmiyet olamayacağı gibi İslâmiyet'siz iman da tam olmaz.¹²⁰ İnsan inanması gereken şeylere sağlam inanacaktır ki sağlam Müslüman olabilsin. Bir insan sağlam inanmadan İslâmiyet'in emirlerini yerine getirirse bir noktada ya kendisi ya da nesli bırakır o emirleri. İnsan hem sağlam inanmalı hem de tam tekmil amel etmelidir. Amelle desteklenmeyen iman yavaş yavaş zayıflar ve çözülür ki nesl-i hâzır bunun canlı misalidir.

Binaenaleyh cihadla namaz birbirinden ayrılmamalı. Sahabe-i kiram hem Allah yolunda cihad eder hem de namaz kılardı. Çünkü namaz, kulun günde beş defa Allah'a karşı ahd ü peymânını yenilemesi, cihadla beraber sair vazifeler ise Allah nezdinde mükemmeliyete yürümesi demektir. Aslında insan günde beş defa değil, belki beş yüz defa ahd ü peymânını yenilese yeridir.. evet, ancak bu sayededir ki insan aşk u şevk, samimiyet ve ihlâsla cihad vazifesini de yapma iz'anına sahip olur.

Kur'ân-ı Kerim'de salât-ı havf tafsilâtıyla anlatılır.¹²¹ Bu namazla bize, düşmanın bizi oka tuttuğu, savaşın en çok kızıştığı zamanda dahi namazın aksatılmaması

¹²⁰ Bkz.: Bediüzzaman, *Mektubat* s. 33 (Dokuzuncu Mektup).

¹²¹ Bkz.: Nisâ sûresi, 4/101-103.

gerektiği gösterilir.. evet, düşmanın okları altında dahi namaz kılınacak, hem de cemaat fevt edilmeden. Şöyle ki, cemaatin bir kısmı düşman karşısında dururken diğerleri gelip imam arkasında namaz kılarlar. İmam arkasında ilk rekâtı kılanlar ikinci secdeden sonra ayrılır vazife başına giderler; bu defa da düşman karşısında duranlar gelip imama uyararak namaz kılarlar. Bunlar da imamla bir rekât kıldıktan sonra bu sefer onlar cepheye giderler. Birinci kısım döner gelir, lâhik olduklarından dolayı namazı kıraatsiz olarak tamamlayıp selâm verir, sonra düşman karşısına dönerler. Daha sonra ikinci kısım gelir, namazlarını kıraatle tamamlar. Bu şekilde o iki rekât namaz eda edilmiş olur.

Evet, düşman karşısında savaşırken dahi namaz kılınacak ve hiçbir şekilde Allah hatırdan çıkarılmayacaktır. Yümün ve bereket olması için insanlar bu vazifeyi yerine getirirken bunu O'nun emrinden dolayı yapacaklardır. Evet, namaz ve mücahede birbirinden ayrılmayan şeylerdir. Sahabe, kanlı elbise ve kılıçlarıyla düşmanın karşısında namaz kılıyordu. Dolayısıyla da Cenâb-ı Hak onları hep teyit ediyordu. Bu itibarla teyit görmeyenler, bunu Allah'la (celle celâluhu) münasebetlerinde aramalıdır.

Günümüzde, gece hayatı olmayan, sadece işin lafını yapan bazı insanlar vardır ki bunlar sadece işin edebiyatını yapmaktadırlar. Oysaki bizim daha çok ruh sıhhati-ne, gönül selâmetine, ledünniyat temizliğine ve saflığına

ulaşmaya ihtiyaçımız vardır. Kur'ân, **عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ** “Siz kendinizi düzeltmeye bakın!”¹²² diyor. Allah, Kendi rızası istikametinde ibadet yapan ve Rabbine karşı saygılı insanları sever. Kolaycılar ise hem “Ben, Allah’ın kulum, Allah’ın bana yüklediğı vazifeleri yapıyorum.” derler hem de bin türlü isyan içinde bulunurlar.

Hakikî mü'mine gelince o, Allah’ın kendisine yüklediğı vazifeleri yapmayı başkalarına müessiriyet adına önemli bir esas kabul eder. Çünkü Allah, bu hususta “*Benden hayâ et yâ İsa!*”¹²³ diyerek Hz. İsa’ya dahi tembihte bulunur. Bu da “*Yapıyorsan anlat, yapmıyorsan Allah’tan utan!*” demektir. İnsanın asıl vazifesi, sorumluluklarını önce kendisinin yapması sonra da fırsat buldukça bunları anlatmasıdır. Böyle biri misali başkalarından verse de hep yaptığı şeyi anlatıyor gibi olacaktır. Evet, bir insan meselâ teheccüt kılmıyorsa, ona başlamadan başkalarına tavsiyede ürpermeli. Zira bunun tesiri olmayacaktır ve o boşuna çene çalacaktır. Keza bir insanın “Haftada pazartesi ve perşembe olmak üzere iki gün oruç tutun!” diyebilmesi için önce kendisinin tutması lâzımdır. Zira Allah “*Niye yapmadığınız/yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz?*”¹²⁴ buyuruyor. Sanki “*Utanmıyor musunuz?!*” der gibidir.

¹²² Mâide sûresi, 5/105.

¹²³ Ahmed İbn Hanbel, *ez-Zühd* 1/54; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 2/382.

¹²⁴ Saf sûresi, 61/2.

Bunun gibi namazı irşaddan ayıramayız. Cihad mühim bir farz olduğu gibi namaz da insanın nefsine karşı en mühim cihadıdır. Allah Resûlü bir savaştan dönerken, “*Şimdi küçük cihaddan, büyük cihada dönüyoruz!*” buyurmuş, bunun üzerine sahabe büyük cihadın ne olduğunu sorunca da Efendimiz, “*Nefis ile olan cihaddır.*”¹²⁵ cevabını vererek asıl büyük cihadın nefisle boğuşma olduğunu ifade etmiştir. Namaz kılmayan insan ise nefsine yenik düşmüş demektir.

Hiç unutulmaması ve asla hatırdan çıkarılmaması gereken bir husus da, sözümüzün karşımızdaki insanda mâkes bulması, bizim, Allah ile irtibatımıza bağlıdır. Zira hüsnükabule mazhar edecek olan Allah’tır. Mü’min, hâl ve hareketleriyle her zaman Allah’a hakkıyla kul olmaktan başka bir ideal ve gayesi olmadığını göstermelidir ki Allah (celle celâluhu) da onu muvaffak kılsın.

¹²⁵ el-Beyhakî, *ez-Zühd* 1/165; Hatîb el-Bağdâdî, *Târihu Bağdâd* 13/523.

İman Hakikatleri Akla Ters Değildir

Soru: Bazıları akıllarına ters gördüklerinden dolayı bazı iman hakikatlerini inkâra kalkıyorlar. Ne dersiniz?

Akıl, önemli bir unsurdur. Eline bir rehber ve pusula verildiği takdirde, o rehber ve pusulaya bakmak suretiyle çok hayatî şeylere imza atabilir. Bu itibarladır ki biz, aklı külliyyen nefyetmiyoruz; etmiyor ve bir kısım tecrübecilerin, pozitivistlerin iddia ettikleri gibi “Akıl, kat’iyyen hakikate ulaştırmaz.” veya rasyonalistlerin iddia ettikleri gibi “Hakikate ulaştıran tek şey varsa o da akıldır.” da demiyoruz. Nasıl diyebiliriz ki, bize göre, ilmin sebepleri üçtür:

Birincisi, akl-ı selimdir. Akl-ı selim, bozulmamış, ak-ladebilen akıl demektir. Ben buna “şartlanmamış akıl” da diyorum. Aynı bir yaklaşımla Allah’ın sevmediği, istemediği şeyler gelip akla yerleşmekle aklın istikameti değişmemişse, işte bu akıl, selim veya sâlim akıldır.

İkincisi, *haber-i mütevatirdir*. Bunu aşağıda arz etmeye çalışacağım.

Üçüncüsü, *havâss-ı selimedir*. Yani insanî duyuların, daha doğrusu havâssın selâmetidir. Bu, el yordamıyla kavranılacak şeyler için elin sağlamlığı, gözle görülecek şeyler için gözün sağlam görmesi, kulakla duyulacak şeyler için de kulağın sağlam olması demektir. Yani dokunma, koku alma, tatma, duyma ve görme gibi beş duyu organının sağlamlığı da ilmin sebeplerinden biridir. Ancak her şeyi müşâhedeye dayayanlar da ilmi sadece bunlara vermek suretiyle diğer esbab-ı ilmi görmezlikten gelmektedirler.

Yukarıda işaret edildiği gibi ilmin diğer bir sebebi de *haber-i mütevatirdir*. Haber-i mütevatir, yalan üzerine bir araya gelip ittifak etmeleri muhal bir cemaatin verdiği haber demektir. Halk arasında mütevatir sözü daha ziyade yalana ve ekazibe (uydurma sözler) denir. Oysaki mütevatir, en doğru haber demektir. Meselâ, pek çok insan Amerika'ya gitmemiştir. Şimdi ben kalkıp "Amerika diye bir yer yoktur!" desem herkes bana güler. Pek çok kimse gidip görmediği hâlde yalan üzerinde ittifak etmeleri mümkün olmayan bir cemaat böyle bir yerin olduğunu anlattığı için buna inanılır. İngiltere'de arzın küre olmadığına ve Ay'a da gitmenin imkânsızlığına inanan ve bunu iddia eden bir cemiyet var. Bizim içimizde de

bu görüşte olan bazı kimseler olabilir. Onlara göre Ay'a gidilmez. Çünkü Ay nurdur. İnsanın gözleri kamaşır. Ay, oraya gidenleri yakar. Bununla beraber yalan üzerine ittifakları muhal olan bir grup, Ay'a gidildiğini ve üzerinde araştırmalar yapıldığını söylediği için biz bunlara inanırız. İşte böyle haberlere mütevatir haber denir.

Bizim ilim adına mesnet olarak kullandığımız pek çok konuda yüz yirmi dört bin¹²⁶ veya iki yüz yirmi dört bin¹²⁷ peygamber “Bu böyledir.” diye haber vermektedirler. Aynı zamanda nebilerin vahiy yoluyla “Bu böyledir.” dedikleri meseleleri, zevken ve keşfen gören, müşâhede edip ruh ve vicdanında duyan yüz yirmi dört milyon veya iki yüz yirmi dört milyon evliya da “Bu böyledir.” demektedir. Biz, buna da mütevatir diyoruz. Böyle bir haberi tekzip etmek, ilmî hakikatlere ters düşmek ve temerrüt göstermek demektir. Onun için biz ilme sebep olarak sadece akıllı kabul etmiyoruz. Yani rasyonalistlerin anladığı mânâda akılcı değiliz. Akla ve müşâhedeye, aynı zamanda haber-i mütevatire de inanıyoruz. Oysaki ne müşâhedecinin ne de akılcının müşâhedesinde tevâtürün yeri vardır. Bu şekilde biz, ilmî meseleleri kapsamlı bir hüviyetle ele alıyor, en mâkul şekliyle ilim ancak böyle elde edilir diyoruz.

¹²⁶ Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/265; el-Bezzâr, *el-Müsned* 9/427.

¹²⁷ el-Halebî, *es-Siratü'l-Halebiyye* 3/343.

Aklın bir yeri vardır. Akıl vahyin ışığı altında hakikati keşfetmek için önemli bir alettir. Müşâhedenin de bir yeri vardır. Gerçek mesnedi Kur’ân’da görmek suretiyle müşâhede bizi fûnûn-u müsbeteye götürür. Darwin bir kısım beşerî ve hayvanî müstehâse (fosiller) üzerinde çalışmalar yapmış, bir kısım hakikatlere gitmiş, meseleleri müşâhedelerine dayandırmış ve bir iskelet bulduğu zaman onunla tekâmülü yorumlamaya çalışmıştı. Keza maymunların şeklini ve şemailini görünce “Bundan insan olabilir.” diyerek nazariyesini yine bu tür müşâhedelere dayandırmıştı. Ancak o, bu mevzuda tevatürü sem’-i itibara hiç almamış ve vahy-i semavîye de kulağını tıkamıştı. Neticede Hz. Mesih’in getirdiği envar ve esrarın dışında bir sapma yaşamıştı ki iddia ettiği bu şeylerin hepsi birer nazariyeden ibaret kalmıştı.

Evet, bunlardan da anlaşıldığı üzere sadece müşâhede, ilim adına yeterli değildir. Müşâhedenin içinde akıl olmalı, akılla ilmî terkiplere varılmalı ve onunla yeni buluşlara gidilmelidir. Aynı zamanda bunun içinde tevatür de bulunmalıdır. Çünkü akıl sadece vasıtaadır. Hz. Mevlâna’nın dediği gibi akıl, Efendimiz’in (sallallâhu aleyhi ve sellem) yoluna kurban olduğu zaman, toprak mertebesinden evc-i kemala çıkacaktır. Biz, Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’in bir prensibi olarak hakikati anlamada akli bir vasıta olarak kabul ediyoruz. Onun için mücerret aklın bir kısım iddialarda bulunması, bazılarının “Aklım

almadı.” demesi bir imanî hakikatin inkârına yol açmamalıdır. Evvelâ bunu diyenin aklının tam olup olmadığı sorgulanmalıdır. Nice fatîn (akıllı) ve fetanette de zirve kimseler, böylelerinin iddia ettiği şeyin aksini iddia etmektedir. Bu, nebi ve veliden olabileceği gibi feylesoflardan da olabilir. Meselâ Descartes, Leibniz ve Malebranche akılcı insanlardır ama “Allah vardır.” demektedirler. Hatta bunlardan bazıları bizim anladığımız mânânın da ötesinde bir bakıma spritüalist bir anlayış içinde “Allah vardır ve her şey O’dur. Siz birer gölge-den ibaretsiniz. Bizi aldatıyorsunuz.” diyecek kadar meseleyi ileri götürmüşlerdir. Demek ki çok akıllı kimseler de Allah’ın mevcudiyetini kabul etmektedir. Meselâ Shaekspear ve Goethe de Allah’a inanıyordu.

Evet, akıl, inkârın aleti değildir. Aklı iyi kullanamayan, aklın açtığı gayyaya baş aşağı düşer. Aklı, tevatürü ve havâss-ı selîmenin semeratını birbirinden ayırmadan, kelime-i vâhide ile Ehl-i Sünnet ve’l-Cemaat’ın yolundan ayrılmadan onların cadde-i nuraniyesinde gidenler ise aldanmamıştır, aldanmayacaktır. O caddeyi terk eden ve akıllı geçinenler ise aldanmışlardır ve aldancaklardır.

“Beni Anlayamadılar”

Soru: “Üstadımız yaptıklarıyla büyük olduğu gibi yapma kudretinde olduğu hâlde yapmadıklarıyla da büyüktür.” buyuruyorsunuz. İzah eder misiniz?

Üstad Bediüzzaman’ı, yaptığı insanüstü hizmetlerle anlamak zor olduğu gibi, bilkuvve yapabileceği şeyleri idrak etmek de oldukça zordur. O, Dost’a vuslat anının yaklaştığı o son demlerinde, yanındaki en sadık talebelerine: “Beni anlayamadılar!” der, inler.

Bence, bu mesele üzerinde durulmaya değer. Acaba Üstad’ı anlamayanlar, yaşadığı dönemin cebbar hafiye-leri miydi, yoksa kendi vefalarıyla onun çevresinde dönüp durdukları ve onu kabul ettikleri hâlde, o misyon insanının esas vazifesini tamamıyla kavrayamayanlar mıydı? Şunu özellikle vurgulamakta yarar görüyorum ki, eğer bu serzeniş talebe ve dostlarına idiyse, bu sözden

bizim almamız gereken hisse ötekilerden çok daha fazladır.

Üstad, insanlığa hizmet adına yaptığı faaliyetler ve miras olarak bıraktığı nadide eserleriyle meydandadır. Onu görmezlikten gelenleri, dün Kur'ân'ı ve Efendimiz'i (sallallâhu aleyhi ve sellem) görmezlikten gelenlere mukayese ederek anlayabiliriz. Evet, bazıları, İnsanlığın İftihar Tablosu'na karşı gözlerini yummuş ve O'na bakma lüzumunu bile duymamışlardı. Şahsen ben, Bediüzzaman'ın da yakın-uzak, vefalılar-vefasızlar açısından aynı kaderi paylaştığına inanıyorum.

Üstad, bütün dünyaya yeniden dirilişin mesajını sunan ama buna rağmen kendi iç fethini de gerçekleştirebilmiş nadide insanlardan biridir. Meselâ o, bir yerde içine “*Dine hizmet ettim*” duygusu gelince hemen, “*Sen kendini racül-i fâcir bilmelisin.*” diyerek, kendisini hesaba çeker ve kendini âdetâ fâsık bir adam kabul edip nefsinin yerden yere vurur. Bir başka yerde, “*Sen Allah'ın nimetlerine mazhar değil, memersin.*” mülâhazasına sarılarak en yüksek bir tevazu ve mahviyet örneği sergiler.

Şu sözler ona aittir: “*Nasıl ki murassa ve müzeyyen bir elbise-i fâhireyi biri sana giydirse ve onunla çok güzelleşsen, halk sana dese, ‘Maşaallah, çok güzelsin, çok güzelleştin.’ Eğer sen tevazukârâne desen, ‘Hâşâ, ben neyim? Hiç! Bu nedir, nerede güzellik?’ O vakit küfrân-ı*

nimet olur ve o hulleyi sana giydiren mahir sanatkâra karşı hürmetsizlik olur.

Eğer mütfehirâne desen, 'Evet, ben çok güzelim. Benim gibi güzel nerede var? Benim gibi birini gösteriniz.' Bu da mağrurâne bir fahirdir.

İşte, fahirden, küfrandan kurtulmak için demeli ki: 'Evet, ben güzelleştim. Fakat güzellik libasıdır ve dola-yısıyla libası bana giydirenindir; benim değildir.'

İşte, bunun gibi, ben de, sesim yetişse bütün küre-i arza bağırarak derim ki: Sözler güzeldirler, hakikattirler. Fakat benim değildirler; Kur'ân-ı Kerim'in hakâikinden telemmu' etmiş şualardır.

وَمَا مَدَحْتُ مُحَمَّدًا بِمَقَالَتِي وَلَكِنْ مَدَحْتُ مَقَالَتِي بِمُحَمَّدٍ

'Ben sözlerimle Hz. Muhammed'i methetmedim. Fakat O sözlerime mevzu teşkil ettiğinden dolayı ben O'nu sözlerimin içine soktum, sözlerim O'nunla güzelleşti.' düsturuyla derim ki:

وَلَكِنْ مَدَحْتُ كَلِمَاتِي بِالْقُرْآنِ وَمَا مَدَحْتُ الْقُرْآنَ بِكَلِمَاتِي

'Kur'ân'ın hakâik-i i'cazını ben güzelleştiremedim, güzel gösteremedim. Belki Kur'ân'ın güzel hakikatleri benim tabiratlarımı da güzelleştirdi, ulvileştirdi.'

Evet, bu büyük insan, temsil ettiği misyonu itibarıyla hep büyümüş ama büyüdükçe daha bir mütevazi hâle gelmiştir. Fakat o, kendi mahviyet ve tevazuunu

anlattıkça çevresindekilerden bazıları –hâşâ– İmam Rabbânî Hazretleri’nin böyle bir tevazu ve şahsî muhasebe adına “*Nefsim itibarıyla ben kendimi ...k bile görmüyorum.*” sözüne karşılık “Acaba bunda gerçekten bir ...k mi var? vs. demek gibi, “Acaba Bediüzzaman gerçekten kendi kametini mi anlatıyor?” zannına kapılmalar ve onu kendi bayağılıklarıyla mukayese etmeler olabilir. Hâlbuki Üstad, bu sözleri nefsiyle Allah arasındaki münasebeti açısından söylemiştir.

İhtimal bazıları onu hiç anlamamışlar ve kendi zaviyelerinden bakarak bu sözleri yanlış değerlendirmişlerdir. Oysa bana göre, umumî bir dirilişin dellâlıdır bu ciddî insan. Kendisine en küçük bir pâyeye vermeyen bu yüce kamet, –kendi ifadesiyle– ihsan-ı ilâhî tarafından omuzuna konulan ulvî vazifeyi ifa etmek için, “13. asrın minaresinin başında durmuş, sûreten medeni, sireten çok geri olan” asrın bedevi insanlarını Hz. Muhammed Mustafa’nın (sallallâhu aleyhi ve sellem) imametini eda ettiği, küre-i arz mescidindeki namaza davet etmiştir. Ama onun bu daveti, atom bombasının patlamasındaki farklı tesirler gibi insanlar üzerinde farklı şekillerde etki göstermiştir.

Meselâ, Türkiye’de yaşayan bir kısım kimseler onun iman adına telkin ettiği yüce hakikatlerden ve o mükemmel şahsiyetin temsil gücünden doğrudan doğruya istifade etmişlerdir. Bu insanlar, ayın on dördünün güneşe

mukabil gelip de, güneşin şualarını absorbe etmesi gibi, sinelerini onun neşrettiği Kur'ânî hakikatlere açarak, onları pratiğe dönüştürmüşlerdir. Evet, artık dört bir yanda onun düsturları yaşanmakta, onun gördüğü rüyalar tabir edilmekte ve onun hülyaları yorumlanmaktadır.

Bugün sadece duygu ve düşünce itibarıyla ta o zaman onun, çerçevesini belirlediği dairede olanlar değil, o dairenin dışında olanlar da, bu ışık kaynağından istifade etmektedirler. Meselâ, -makamları Cennet olsun- Türkiye'de Necip Fazıl ve Nureddin Topçu'yu, Mısır'da Hasan el-Benna, Pakistan'da Mevdudî'yi dış dünyadan istifade eden insanlar olarak görebiliriz. Demek ki, Üstad'ın engin düşünceleri ile insanlığa sunmuş olduğu mesaj, Türkiye'de "evvelen ve bizzat" dışarıda ise "sâniyen ve bi'l-araz" İslâmî dirilişte rol oynamıştır.

Meselenin bir başka yönü ise, bugün onun temsil ettiği düşüncelerin, dünyanın dört bir yanına götürülmesidir. Yani yukarıdaki tespit içinde onun İslâmî yorumları, hizmet metodları, bunlara sahip çıkan insanlar tarafından evvelen ve bizzat Türkiye'de, sâniyen ve bi'l-araz da dış dünyada temsil edilmektedir. Bütün bunları -Allah'ın inayet ve keremiyle- Kur'ân ve Hz. Sahibü'l-Kur'ân (sallallâhu aleyhi ve sellem) namına, onun temsil ve tebliğ ettiği gerçeklerle yeniden dirilişin ilk hamleleri olarak görebiliriz.

Şimdi tekrar başa dönecek olursak, bütün bu gelişmelere rağmen nasıl Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve O'nun âlemşümûl nübüvveti, çokları tarafından kabullenilemedi ise, Hz. Bediüzzaman için de aynı şeyler geçerli olabilir. İhtimal, bu gerçeği kendi döneminde gören ve geleceğin dünyası itibarıyla da o engin feraset ve basiretiyle sezen Üstad, “*Beni anlayamadılar...*” serzenişinde bulunmuştu.

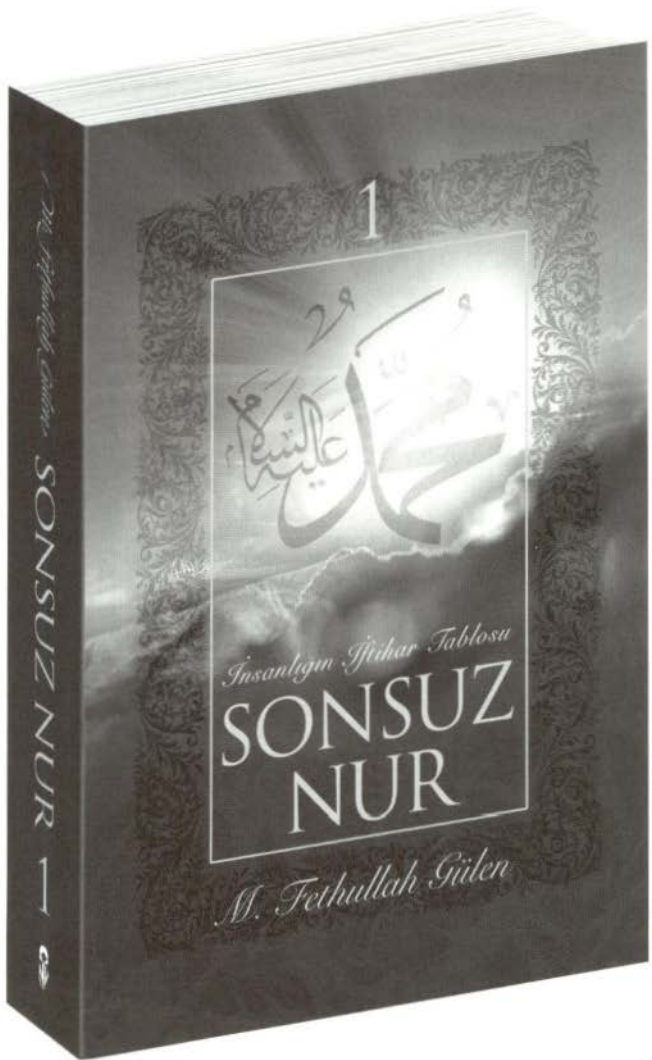
İster onun fikir, düşünce ve kalb hayatı, ister delice Allah’la irtibatı, mekânüstü-zamanüstü bir yerde enbiyâ-i izâmla sık sık görüşmeye açık mübarek hayatı, dava-yı nübüvvetin vârisi olma keyfiyeti ve isterse Şah-ı Geylânî, İmam Harrânî ve İmam Rabbânî gibi kuvve-i kudsiyesinin bugünlere kadar uzaması, onun nasıl bir şahsiyete sahip ve nasıl bir vazifeli olduğunu ifade ettiği hâlde, hâlâ ona, kalb ve gönül dünyası itibarıyla kapalı kalanlara “Allah insaf versin!” demekten başka elimizden bir şey gelmez.

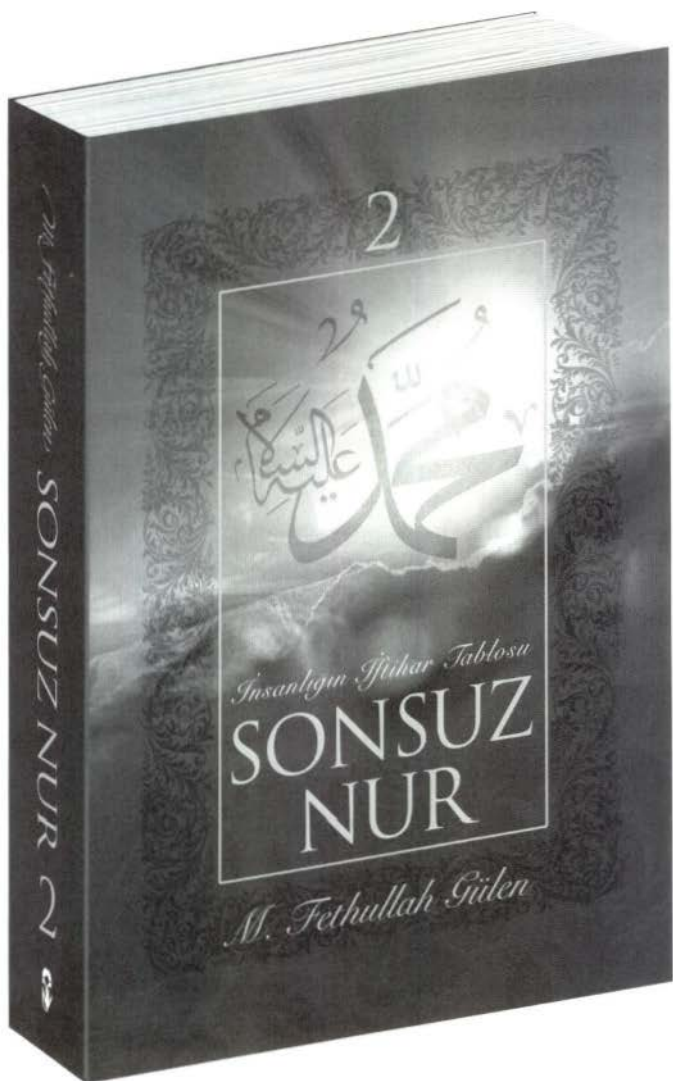
Biz, bir nurlu yoldayız. İnsan ya bütün şartlara rağmen bu yolda yürür ve maksuduna erişir ya da gerisin geriye dönerek daha yolda iken dökülür. Bu her iki durum da hepimiz için mukadderdir. Zira Allah, hakkımızda ne takdir buyurmuş bilemeyiz.

Evet, biz, her köşe başında ayrı bir imtihan olan çetin bir yoldayız. “*Bu yol uzundur, menzili çoktur, geçidi yoktur, derin sular var.*” Biz ise âciziz, hiçbir garantimiz

yok, ancak matluba ulaşmada bir karınca misali yolda olma, gücümüz yettiğince bu yola baş koyma ve ayağımızı öbür âlemin koridorundan içeriye atma, el ve his yordamıyla kapının arkasında durup içeride olup biten şeyleri sezmeye çalışma gibi vesileler var. Bütün bunları küçümseyemeyiz. Ne var ki, bütün bunlar, yolda olmayı da değıştirmeye yetmez. Kudsilerle ayrı bir mânâ kazanan bu yol, dünya kadar cehd ve bir o kadar da sancı ister. Zira her sancı bir kutlu doğumla neticelenir.

İşte içinde bulunduğumuz şu günler ve şu köhne dünya da birbiri ardına doğacak sürprizlere gebedir ve vakt-i merhununu geldiğinde –Allah’ın inayetiyle– bu sürprizler peş peşe zuhur edecektir.

İnsanoğlu, var olduğu günden bu yana gerçek huzuru dinin sıcak atmosferinde bulmuş ve ancak din sayesinde mutlu olabilmektedir. Dinin olmadığı bir yerde yüksek ahlâk ve fazileten bahsetmek mümkün olmadığı gibi, mutluluktan söz etmek de oldukça zordur. Zira, ahlâk ve faziletin kaynağı vicdandır. Vicdana hükmedecek yegâne unsur da, Allah'la irtibat-tan ibaret olan dindir.

ISBN 978-605-5468-42-2

9 786055 468422

www.mustu.com

7,90 TL